

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FÎRÛZ-I CİHÂNGÎR HİKÂYESİ (1-70)
DİL İNCELEMESİ-METİN

MUHAMMED DEMİRTAŞ

2501181082

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MUSTAFA BALCI

İSTANBUL-2021

ÖZ

FÎRÛZ-I CİHÂNGÎR HİKÂYESİ (1-70)

DİL İNCELEMESİ-METİN

MUHAMMED DEMİRTAŞ

Bir metindeki kelimelerin kullanım tercihleri ve sıklıkları tesadüfen gerçekleşen bir şey değildir. Metindeki kelime tercihleri ve sıklığı metnin yazarına ve metnin konusuna göre değişiklik gösterir. Bu çalışmada da Farsçadan Türkçeye Arap harfleriyle tercüme edilen Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi (1-70) adlı metin transkribe edilmiştir. Bu metnin bütün sıfat ve zarfları bulunmuş ve hangi türlerinin ne kadar kullanıldığı belirlenmiştir. Hangi türün neden çok ya da az kullanıldığı sorusunun cevabı aranmıştır. Metnin iki rakip başkahramanı olan Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in anlatımında kullanılan sıfat ve zarfları bulunmuş, bu sıfat ve zarflardan hareketle hem iki kahramanın nasıl anlatıldığı hem de döneme ait ne gibi ipucular verdiği belirlenmiştir. Bütün bunlarla kelimelerin altında yatan metnin görünmeyen anlam tabakalarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fîrûz-ı Cihângîr, Nemrûd-ı Âteşperest, Söz varlığı, sıfat, zarf, kelime, Eski Anadolu Türkçesi

ABSTRACT

TEXTUAL ANALYSIS OF THE STORY “FÎRÛZ-I CİHÂNGÎR”

MUHAMMED DEMİRTAŞ

The reasons and frequency of the words in a text may not be just a coincidence. The deliberate preference and frequency of such words in a given text by an author may vary. In the present study, Fîrûz-ı Cihângîr (1-70), which was originally written in the Arabic alphabet, was transcribed into Latin. All the adjectives and adverbs in the text were found and how often each part of speech was used was determined. The study also managed to explain why each part of speech in the story was used either more or less on purpose. The current examination detected each adjective and adverb defining both rival characters in the story, Fîrûz-ı Cihângîr and Nemrûd-ı Âteşperest, and discussed how these adjectives both describe the two heroes and reveal daily life at the time. Taken together, the study set out to reveal some hidden realities behind the text.

Keywords: Fîrûz-ı Cihangir, Nemrûd-ı Âteşperest, vocabulary, adjective, adverb, word, Old Anatolian Turkish

ÖN SÖZ

Bu tez, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulduğum, Pertevniyal Bölümü'nde 00862 demirbaş numarasıyla kayıtlı Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi (1-70) adlı eser üzerinde yürütülmüştür.

Bu çalışma giriş; sıfat ve zarfların işlevleri, anlamları; Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in anlatımında kullanılan sıfat ve zarflar ve metin olmak üzere dört bölümden oluşur.

Giriş bölümünde eser tanıtılmış, eserin ait olduğu dönem hakkında bilgi verilmiş, eser özetlenmiş ve tezin amacı belirtilmiştir.

Birinci bölümünde metinde dikkat çeken imla özellikleri verilmiştir. Metnin ses ve şekil bilgisi özellikleri devrin başka eserleri ile büyük oranda benzerlikler taşıdığı için tekrara düşmemek amacıyla verilmemiş, metindeki sıfat ve zarflar incelenmiştir. Metindeki bütün sıfat ve zarflar tespit edilmiş, tablolar hâlinde sıfat ve zarf türlerinin kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Bu kullanım sıklıklarının sebebi belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde metnin iki rakip başkahramanı olan Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in anlatımında kullanılan sıfat ve zarflar bulunmuş, bu sıfat ve zarflardan hareketle hem iki kahramanın nasıl anlatıldığı hem de döneme ait ne gibi ipucular verdiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümünde transkripsiyon harfleri verilmiş ve Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi adlı metin transkribe edilmiştir.

Bana maddi, manevi her türlü desteği veren annem Şahhanım DEMİRTAŞ ve babam Hilmi DEMİRTAŞ başta olmak üzere bütün aileme; ilkokuldan üniversiteye kadar üzerimde çok emeği olan, çok değerli hocalarıma ve farklı bakış açıları kazandıran, yol gösteren tez hocam Prof. Dr. Mustafa BALCI'ya teşekkür ediyorum.

İSTANBUL, 2021

Muhammed DEMİRTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SIFAT VE ZARFLARIN İŞLEVLERİ, ANLAMLARI

1.1. İmla	5
1.1.1. Belirtme Hâli Ekinin Hemze “ء” ile Yazılması	5
1.1.2. İzâfet Kesresinin Ye “ی” ile Yazılması	6
1.1.3. “çün, kim” Edatlarının Bâzen Bitişik Yazılması	7
1.1.4. İlgi Hâl Ekinin Ünlüsünün Dar-düz –(n)İn Şekilde Kullanılması	7
1.1.5. 2. Teklik Şahıs İyelik Ekinin Ünlüsünün Düz-dar –(I)n Şekilde Kullanılması.....	7
1.2. Sıfatlar	7
1.2.1. Niteleme Sıfatları	8
1.2.1.1. Sıfat-Fiil Ekleri ile Oluşan Niteleme Sıfatları.....	21
1.2.1.1.1. -An.....	22
1.2.1.1.2. -dUK.....	23
1.2.1.1.3. -mİş.....	24
1.2.1.1.4. –(A)r, (U)r	25
1.2.1.1.5 -mAz	25
1.2.2. Belirtme Sıfatları.....	25

1.2.2.1. İşaret Sıfatları	25
1.2.2.2. Sayı Sıfatları	27
1.2.2.2.1. İki (2)	28
1.2.2.2.2. Yüz Bin (100.000)	29
1.2.2.2.3. Yedi (7)	30
1.2.2.2.4. Kırk (40)	32
1.2.2.2.5. Dört (4)	34
1.2.2.2.6. Üç (3)	35
1.2.2.2.7. on bin (10.000)	36
1.2.2.2.8. Yetmiş (70)	37
1.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	38
1.2.2.4. Soru Sıfatları	39
1.3. Zarflar	40
1.3.1. Hâl Zarfları	40
1.3.2. Zaman Zarfları	42
1.3.3. Miktar Zarfları	43
1.3.4. Yer-yön Zarfı	43
1.3.5. Soru Zarfı	44
1.3.6. Zarf-fiiller	44
1.3.6.1. -(y)Up	44
1.3.6.2. -(y)IcAk	45
1.3.6.3. -ken / iken	46
1.3.6.4. (y)IncA	47
1.3.6.5. -(y)ArAk	48
1.3.6.6. -mAdAn	48
1.3.6.7. -All	49

1.3.6.8. -(y)V	49
1.3.6.9. -dUkCA	50

İKİNCİ BÖLÜM

FÎRÛZ-I CİHÂNGÎR VE NEMRÛD-I ÂTEŞPEREST'İN ANLATIMINDA KULLANILAN SIFAT VE ZARFLAR

2.1. Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar	51
2.1.1. Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar	51
2.1.2. Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar	54
2.2. Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar	56
2.2.1. Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar	56
2.2.2. Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

3.1. Transkripsiyon Harfleri.....	71
3.2. Metnin Transkripsiyonu	72
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA	174

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1 Niteleme Sıfatları.....	9
Tablo 1. 2 Müslüman Askerlerinin ve Gayrimüslimlerin Sıfatları.....	15
Tablo 1. 3 Mekân Sıfatları.....	16
Tablo 1. 4 Savaş ile İlgili Sıfatlar.....	17
Tablo 1. 5 Kıyafetle İlgili Sıfatlar.....	18
Tablo 1. 6 Renk Sıfatları.....	19
Tablo 1. 7 Benzetme ile Yapılan Sıfatlar.....	20
Tablo 1. 8 İkilemeler ile Yapılan Sıfatlar.....	21
Tablo 1. 9 Sıfat-fiil Ekleri.....	22
Tablo 1. 10 Belirtme Sıfatları.....	25
Tablo 1. 11 Belirsizlik Sıfatları.....	38
Tablo 1. 12 Zarflar.....	40
Tablo 2. 1 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 1.....	56
Tablo 2. 2 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 2.....	57
Tablo 2. 3 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 3.....	58
Tablo 2. 4 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 4.....	59
Tablo 2. 5 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 5.....	59
Tablo 2. 6 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 6.....	60
Tablo 2. 7 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 7.....	60
Tablo 2. 8 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 8.....	60
Tablo 2. 9 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 9.....	61
Tablo 2. 10 Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 10.....	62
Tablo 2. 11 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 1.....	63
Tablo 2. 12 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 2.....	63
Tablo 2. 13 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 3.....	64
Tablo 2. 14 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 4.....	65
Tablo 2. 15 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 5.....	65
Tablo 2. 16 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 6.....	65
Tablo 2. 17 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 7.....	66

Tablo 2. 18 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 8.....	67
Tablo 2. 19 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 9.....	68
Tablo 2. 20 Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 10.....	68

GİRİŞ

Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi adlı eser; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertevniyal bölümünde 00862 demirbaş numarasıyla kayıtlı Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiş bir el yazmasıdır. 354 varaktan oluşan bu eserin her sayfası 15 satırdan oluşmaktadır. Boyutu 308x270;270x140 mm'dir. Nesih yazı türü ile Türkçe yazılmıştır. 3. cilttir.

Eserin ön kısmında bulunan “şāhibi ve mālîki ağa aḥmed efendi” ifadesi ile kitabın sahibinin Ağa Ahmed olduğu anlaşılan bu eserde metnin müstensihî, mütercimi ve tarihi hakkında bilgi yoktur. Ancak Fîrûz Şâh'ın anlatıldığı başka eserlerden bazı bilgilere ulaşmak mümkündür.

Celâlzâde Sâlih Çelebi 1536 yılında Sahn-ı Semân müderrisi olduktan sonra Kanûnî Sultan Süleyman'ın isteği üzerine Farsçadan “Kıssa-i Fîrûz Şâh” adlı bir eser tercüme etmiştir. Sâlih Çelebi, sekiz ciltlik bu eserin her cildinin sonuna cildi hangi tarihte ve ne kadar zamanda bitirdiğini yazmıştır. (DİA, 2021) Tercümenin Türkiye’de Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’nde [H. 1117 (2. cilt), H. 1118 (3. Cilt), H. 1119, H. 1120, H. 1121, H. 1222, R. 1485 (4. cilt)]; İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde (TY 1165-1169 numaraları arasında ilk 5 cildi); Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları arasında (35-37 numaralarda 3 cildi) ve Süleymaniye Kütüphanesi’nde (Çelebi Abdullah 254 (2. cilt), Antalya-Tekelioğlu 755) nüshaları bulunmaktadır. İki nüshası da Yurt dışında Fransa Milli Kütüphane’de (S. 140: II. cilt ve A. F. 103: III. Cilt) bulunmaktadır (Yazar, 2011).

Celâlzâde Sâlih Çelebi’nin bu tercüme eserin 2. cildinin başında “...*bu te’lifün lisân-ı Pârsî ile müellifî Şeyh Hâcî Muhammed b. Mevlânâ Şeyh Alî b. Hâcî Muhammed ki Bîgamî dimekle meşhurdur...*” ifadesi bulunur. Ayrıca William L. Hanaway adlı araştırmacı, hikâyenin günümüze ulaşan en eski versiyonunun Bîgamî mahlasıyla bilinen kıssahân Mevlânâ Şeyh Hacı Muhammed b. Şeyh Ahmed b. Mevlânâ Alî b. Hacı Muhammed Tâherî’nin Dârâbnâme olarak da bilinen Fîrûzşâhnâme’si olduğunu belirtiyor (Yazar, 2011).

Bîgamî’nin Fîrûzşâhnâme’si (Kıssa-i Fîrûz Şâh) Safevî döneminden evvelki dönemde kaleme alınmış Farsça mensur hikâyelerden biridir. Milattan önce 900-775

yıllarında İran’da hüküm süren Keyâniler hükümdarlarından Dârâb’ın oğlu Fîrûz Şâh’ın aşk ve kahramanlık maceralarına yer verilmiştir (Yazar, 2011).

Fîrûz ile ilgili bilinen diğer eserler de şunlardır: Milli Kütüphane-Ankara, Milli Kütüphaneler Yazmalar Koleksiyonu’nda “Hikâye-i Fîrûzşâh” adıyla kayıtlı iki eser bulunmaktadır. Eserin ilk sayfasında 33. (06 Mil Yz A 1285/2) ve 45. (06 Mil Yz A 1285/1) cilt oldukları yazılıdır. Ayrıca Milli Kütüphane-Ankara, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda “Terceme-i Fîrûz-nâme” (06 Hk 3786) adlı bir eser; Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda Kamil Efendi’nin yazdığı (27 Hk 312/6) ve Konya İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu’nda Kami Mehmed Edirnevi’nin yazdığı (42 Kon 3466/7) “Fîrûz-nâme” adlı iki eser; Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu’nda “Hikâye-i Fîrûz Şâh” (Yz B 10) adlı bir eser; Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi’nde “Fîrûz-nâme” (Raşit Efendi 1273/6) adlı bir eser; Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunda Kamî Mehmed b. İbrâhîm Gülşenî Edirneli’nin yazdığı “Fîrûz-nâme” (Mecâmi Turkî Talat 57) adlı bir eser; Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu’nda “Menâkıb-ı Fîrûzşâh” (2576) adlı bir eser; Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu’nda Mehmed b. İbrahim’in yazdığı “Fîrûzîye” (Ms.or.oct.3216) adlı bir eser kayıtlıdır.

Çalışılan metinde gayrimüslimlerin önderi olan Nemrûd hakkında şöyle bir bilgi vardır:

“hazret-i ibrâhîm ʿaleyhü’s-selâmla karşıu kodı hû teʿâlîyle cenk itmek diledi sonra emr-i rabbânî hükm-i yezdânî bir zaʿîf maḥlûḳ elinde kendü ʿaskerin hûr ḥaḳîr olup helâk oldılar ol devr giçeli haylî zamâdur öldi şimdi ol nesilden bu melʿûn zuhûra geldi bununı daḥı adı nemrûddur” (60b/1,2,3,4,5,6,)

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Nemrûd, Nûh’un oğullarından Hâm’ın torunu ve Kuş’un (Cush) oğlu, Kur’an’da yer alan, Allah’ın kendisine mülk ve hükümdarlık verdiği için şımarıp Hz. İbrâhîm’i ateşe atan ve bütün insanları Tanrı’ya isyana teşvik eden, Hz. İbrâhîm döneminde tevhid inancının karşısındaki siyasal

otoriteyi simgeleyen efsanevî kral (Batuk, 2021) Nemrûd'un soyundan gelen ve aynı ismi taşıyan lanetlenmiş biridir.

Müstensihi, mütercimi ve tarihi hakkında bilgi bulunmayan bu eserin düzlük-yuvarlak uyumunun zayıf olması, çokluk birinci şahıs ekinin -vUz şeklinde kullanılması, çokluk ikinci şahıs ekinin -sIz şeklinde kullanılması, durur'un bildirme eki olarak kullanılması vb. dil özelliklerine; imlasına ve söz varlığına bakıldığında metnin Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan döneme ait olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Araştırmacılar; Anadolu Selçukluları'nın son dönemini, Beylikler dönemini ve imparatorluk hâline gelmeden önceki Osmanlı dönemini içine alan 13-15. yüzyılı kapsayan döneme Eski Osmanlıca, Tarihî Türkiye Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi diye farklı adlar vermiştir ama en çok kabul gören adlandırma Eski Anadolu Türkçesi'dir. Arapça ve Farsça unsurları eserlerde vardır ama bunların oranı azdır. Az olmasının sebebi dilin işlenmişliği yoktur. Dili işleyecek, geliştirecek, genişletecek sanat, bilim ve eğitim diline dönüştürecek güçlü bir okumuş takımı ve onların metinlerine muhatap olacak entelektüel toplum zemini yoktur. Alınma kelimelerin oranı yıllar geçtikçe artmış ve 15. yüzyıldan sonra daha gelişmiş bir dil ortaya çıkmıştır.

Batı Türkçesinin bir oluş dönemi olan Eski Anadolu Türkçesi, kendisinden sonraki iki dönemden de farklıdır. Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçenin izlerini de taşıırken diğer taraftan köklerde, eklerde bazı ses ve şekil ayrılıkları göstererek kendisinden sonraki iki dönemden yani Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinden farklılık arz eder (Ergin, 2019).

Bu tezde Türkçenin kuruluş dönemine ait olan bir metin çalışılmıştır. Metin transkribe edilmiştir. Transkripsiyon sırasında dönemin bilindik özellikleri de dikkate alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı metne farklı bir şekilde yaklaşarak dönemin dilini sadece gramatikal olarak incelemek değil; kelimelerden, anlatımdan yola çıkarak döneme, mütercimin metni nasıl oluşturduğuna ve metnin görünmeyenine ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda metindeki sadece sıfat ve zarflar incelenmiştir.

Eserin Özeti

Fîrûz-ı Cihângîr'in babası Demsûz Şâh'a gayrimüslimler saldırır. Bu gayrimüslimlerin önderi Nemrûd-ı Âteşperesttir. Bu saldırıda Demsûz Şâh ve askerleri çok zor durumda kalır. Bunun üzerine yıllar önce memleketinden ayrılan, birçok yere giden ve gittiği yerde birçok kişiyi kurtarıp kendine bağlayan, çok güçlü bir askeri güç elde eden Fîrûz-ı Cihângîr'e haber gider. Fîrûz-ı Cihângîr hemen bütün askerini toplayıp babasına yardıma gelir. Nemrûd-ı Âteşperest de Fîrûz-ı Cihângîr'in geleceğini duyunca onu beklemeye başlar. Bunun üzerine de Fîrûz-ı Cihângîr düzenli bir şekilde göz dağı vermek için sırasıyla askerlerini alaylar şeklinde yollar. Nemrûd-ı Âteşperest de Fîrûz-ı Cihângîr'in askerlerini görünce korkar ve o da kendi şahlarını çağırır. Böylece birçok bölgedeki, devletteki şahlar askerleriyle gelip savaşacakları saflara geçerler. Yani Müslümanlar ile gayrimüslimlerin arasında olan bir dünya savaşı gibi herkes toplanır. Ama savaşlar öyle kalabalık şekilde yapılmaz. Bir meydan oluşturulur ve o meydana iki taraftan da birer kişi çıkar savaşır. Savaşlar da gizlice saldırma, geceleyin saldırma yoktur. İki tarafta da savaş hukuku vardır. Sabah savaşılır; akşam ölülerini gömer, yaralılarını tedavi ederler ve dinlenmek için uyurlar. Metnin incelenen kısmın sonunda Fîrûz'un yaşlı lalası, rüyasında şehit olduğunu söyler ve meydana çıkıp savaşmak için Fîrûz'dan izin ister. Fîrûz, üzülerek de olsa ona izin verir. Lala, savaşmaya başlar ve metin incelen kısmı burada biter.

BİRİNCİ BÖLÜM

SIFAT VE ZARFLARIN İŞLEVLERİ, ANLAMLARI

1.1. İmla

İmla; bir dili doğru yazmak için ses, şekil, köken gibi kurallara uygun olarak yazıya geçirmedir. Yani bir dilin nasıl yazılacağını gösteren kurallardır. Metnin yazılış şeklidir.

Her dönemin imlası, kendinden önceki ve sonraki dönemden bazı farklılıklar gösterir. Bu imla farklılıklarını bulmak, incelemek dilin gelişimini bilmek açısından önemlidir.

Batı Türkçesinin kuruluş dönemi olan Eski Anadolu Türkçesi'nin imlası da Türk dili aştırmaları için çok önemlidir. Çünkü bu dönemde alınma kelimelerin az olduğu ve daha gelişme aşamasında olan sade bir dil vardır. Bu yüzden öncelikle netinde dikkat çeken bazı imla özellikleri verilmiştir.

Metinde hareke kullanımı 50a varagının sonuna kadar nâdirdir. 50b varagından itibaren hareke kullanımı artmıştır. Metinde bazı dikkat çeken diğer imla özellikleri ise şunlardır:

1.1.1. Belirtme Hâli Ekinin Hemze “ء” ile Yazılması

Arapçaya mahsûs bir ünsüz olan hemzenin alfabede özel bir işareti (harfi) yoktur. Çünkü çoğu kez “şe’n > şân ve mü’errih > müverrih” örneklerinde olduğu gibi üzerinde yazıldığı uzun ünlüye veya aynı ünlünün ünsüz sesine dönüşür. Farsçada kelime içinde ve sonunda hemze yoktur ama kelime içinde sonunda bulunan yî seslerini karşılamak için yan yana iki “y” getirmek yerine aynı ses değerini taşıyan y sesi, kürsülü hemze ile gösterilir. Hâ’-i resmiyye ile biten isimlere eklenen Farsça tamlama ekinden önceki yardımcı “y” harfinin kelime sonunda yazıldığı şekli küçütülmüş, hemzeye benzetilmiş ve hâ’-i resmiyenin üzerinde yazılmıştır. Türkçe belirtme hâli eki de ünlü ile biten isimlere eklenirken bazen aynı imla ile yazılmıştır (Tokatlı, 1996).

kışsa¹ (10a/4), (49b/10), (51a/15), (57b/6)

خراسانی

ḥorāsānī'i (2b/9),

نیشابوری

nīṣābūrī'i (24a/10),

گجه

gece'i (27b/2)

بندۀ

bende'i (38a/4), (64b/10)

شهزادۀ

ṣehzāde'i (41b/2)

منکامه

hengāme'i (49b/9)

دیوانۀ

dīvāne'i (49b/13), (50b/7)

نامۀ

nāme'i (56a/11), (5ba/13), (56b/5), (57b/12), (58a/9,10,12),
(59a/3,4)

شکینۀ

ṣikence'i (60b/8)

پنجۀ

pence'i (60b/9)

1.1.2. İzâfet Kesresinin Ye “ی” ile Yazılması

İzafet kesresi, Farsça tamlamalarda tamlayan ile tamlaman arasına gelen ve bu iki unsur arasındaki ilişkiyi sağlayan dil bilgisi unsurudur. Ünlü ile biten kelimelerden sonra geldiğinde ye “ی” ile gösterilir ama ünsüz bir kelimedenden sonra gelirse gösterilmez ama okunur. Metinde ünsüz ile biten kelimelerden sonra da izafet kesresi ye “ی” ile gösterilmiştir.

شهری خراسانۀ

ṣehr-i ḥorāsāna (56a/2)

دامی قاف

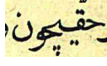
dāmen-i kāf (62b/3)

رستمی داسیتان

rüstem-i dāsītān

1.1.3. “çün, kim” Edatlarının Bâzen Bitişik Yazılması

çün ve kim edatları metinde bazen bitişik yazılmıştır:

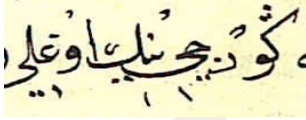
ḥaḳḳı-çün (20b/1)

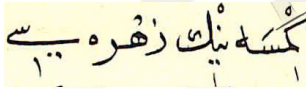
netekim (19a/9)

1.1.4. İlgi Hâl Ekinin –(n)İñ Şeklinde Kullanılması

Metinde genellikle ünlüsü yuvarlak olarak –(n)Uñ şeklinde kullanılan ilgi eki bazı yerlerde düz olarak –(n)İñ şeklinde kullanılmıştır:

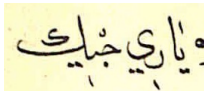
gürciñiñ oğlu (68b/9)

kimseniñ zehresi (69a6)

1.1.5. 2. Teklik Şahıs İyelik Ekinin –(I)ñ Şeklinde Kullanılması

Metnin genelinde ünlüsü yuvarlak olarak –(U)ñ şeklinde kullanılan 2. teklik şahıs iyelik eki bir yerde düz olarak –(I)ñ şeklinde kullanılmıştır:

yarıcıñ (67a/3)

Metnin diğer imla, ses ve şekil bilgisi unsurları dönemin bilinen unsurlarından farklı değildir. Bu yüzden tekrara düşmemek için metnin ses ve şekil bilgisi unsurları verilmemiştir. Sıfat ve zarflar üzerinde inceleme yapılmıştır.

1.2. Sıfatlar

Kelime; bir veya birçok heceden oluşan anlamı olan, cümle kuruluşunda özel görevi olan dil ögesidir. Türkçede kelimeler öncelikle ikiye ayrılır: anlamlı kelimeler, görevli kelimeler. Anlamlı kelimeler; isimler, zamirler, sıfatlar, zarflar,

fiiller ve filimsilerdir. Görevli kelimeler ise edatlar, bağlaçlar ve ünlemlerdir (Doğan, 2015).

Anlamalı kelimelerden olan sıfat, dilde çok geniş bir yeri olan, isimlerden önce gelerek onları niteleyen, gösteren ve çeşitli yönlerden belirten kelime türüdür. “açık kapı, boş oda, geniş yer, uzun yol, yaşlı adam, beş kişi, üçer ay, her insan, beşinci sınıf, bu sözler, hangi başarı, yanan ateş, sararmış yaprak gibi.” (Korkmaz, 2017) Sıfatlar, niteleme ve belirtme şeklinde ikiye ayrılır.

Belirtme sıfatları; niteleme sıfatları gibi eşyayı, insanı vasfetmez, bir nesneyi sayı, işaret, soru vs. yönleriyle belirtir. Nesneyi birkaç şekilde belirtmek mümkün olduğu için belirtme sıfatları; işaret sıfatı, sayı sıfatı, belirsizlik sıfatı ve soru sıfatı olmak üzere dörde ayrılır. İşaret sıfatı, bir nesnenin yerini işaret eder; sayı sıfatı, nesnenin sayısını belirtir; belirsizlik sıfatı, belirsizlik ifade eder; soru sıfatı, nesneyi soru şeklinde belirtir. (Ergin, 2019)

Yukarıda araştırmacıların da belirttiği gibi sıfatlar bir nesneyi niteler veya belirtir ama bir nesne herkes tarafından aynı şekilde nitelenmez, belirtilmez. Bir odada bir masaya bir bardak koyulduğu düşünülürse ve masada oturan kişilerden bu bardağın anlatılması, sıfatlarının söylenmesi istenirse alınan cevaplar farklı olacaktır. Çünkü susuz biriyle susuz olmayan birinin veya mutlu olan biriyle mutsuz olan birinin gördüğü aynı olsa da durumlarına göre onlarda oluşan tesir farklıdır. Dolayısıyla içinde bulundukları hâl; eşyayı, çevreyi, hadiseleri anlama ve anlamlandırma farklılıkları her kişiye göre küçük büyük farklılıklar arz eder. Kişilerin ruh hâllerinden maneviyatlarına, davranış kalıplarına, yaşama tarzlarına kadar tesiri olur. İnsanın ruh hâli dilini etkiler. Bir insanın dili kendisinin yansımasıdır. Bu çalışmada da metne bu bakış açısıyla yaklaşmış ve kelimelerin altında yatan farklı anlam dünyasına ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Niteleme Sıfatları

Metinde toplam 2.959 sıfat kullanılmıştır. Bu sıfatların 1.428’i niteleme sıfatı, 1.531’i belirtme sıfatıdır.

➤ **Tablo 1.1.** Niteleme Sıfatları

Niteleme Sıfatları	
Sıfat-fiil Ekiyle	100
Yabancı Terkipler	523
Türkçe Terkipler	805
TOPLAM	1428

Niteleme sıfatı bir ismin önüne gelerek ismin özelliğini, nasıllığını gösteren; varlıkların durumlarını, biçimlerini, renklerini, özelliklerini gösteren kelimelere denir.

Metinde elbette isimlerin ve varlıkların özellikleri, nasıllığı, durumları, biçimleri, renkleri anlatılmıştır ama mütercim bunu yaparken sadece sıfat tamlamasını kullanmamış, zarf-fiil öbeğini ya da cümleyi de çokça kullanmıştır. Mütercim, özellikle de bir insanı vasfetmek istediğinde niteleme sıfatı türü ile bunu anlatmak yerine çoğunlukla cümle ya da zarf-fiil öbeğini tercih eder. Mütercim, kişiyi “kırk arş kadd u kâmet”lü Fîrûz diye sıfat tamlaması ile anlatmamış, “kırk arş kadd u kâmet çeküp” diye zarf-fiil öbeğiyle anlatmıştır; “otuz altı pâre cenk esbâbın üzerine arâyîde” kılan Fîrûz , otuz altı pâre cenk esbâb ile arayide” Fîrûz ya da “otuz altı pâre cenk esbâb”lı Fîrûz diye anlatmamış, Fîrûz “otuz altı pâre cenk esbâbın üzerine arâyîde kılmış” diye anlatmıştır. Mütercim bir kişiyi anlatınca önce kişinin adını söylemiş sonra onun vasıflarını çoğunlukla cümle ya da zarf-fiillerle anlatmıştır.

Aşağıdaki cümle ile vasfedilen örneklerde cümlelerin sonunda isim yoktur. Yani örneklerin sonunda bulunan -mİş, -(A)r ekleri sıfat-fiil ekleri değil, kip ekleridir. Mütercim; Fîrûz’u anlatmak için, onun vasıflarını söylemek için çoğunlukla cümle ya da zarf-fiil öbeği kullanmayı tercih etmiştir. Cümle ile vasfettiği bazı örnekler şunlardır:

devrân gözi hergiz misxâlin görmüş degil (46b/10)

(devrân gözi hergiz misxâlin görmediği Fîrûz)

başdan ayağa la‘l ve cevâhire gârķ olmuş (46b/11)

(başdan ayağa la'î ve cevâhire ğarķ olan/ başdan ayağa la'î ve cevâhirle süslü Fîrûz)

miyânına iki tîğ-ı süleymânî ħimâil kılmış (46b/14)

(miyânına iki tîğ-ı süleymânî ħimâil kılan Fîrûz)

üzerine yedi dâne bahâdır yükleri şokunmış (46b/13)

(üzerine yedi dâne bahâdır yükleri şokunan Fîrûz)

otuz altı pâre cenk esbâbın üzerine arâyîde kılmış (46b/13)

(otuz altı pâre cenk esbâbın üzerine arâyîde kılan / otuz altı pâre cenk esbâblı Fîrûz)

Mütercimin Zarf-fiil öbeğiyle Fîrûz'u vafsettiği bazı örnekler ise şunlardır:

başına bir kıızıl yakût âĥmerden ışıķ örünüp (46b/12)

(bir kıızıl yakût âĥmerden ışıķ örünen Fîrûz)

kırķ arş ķadd u ķâmet ķeküp (46b/11)

(kırķ arş ķadd u ķâmet ķeken / kırķ arş ķadd u ķâmetli) Fîrûz

Metnin başkahramanı olan, metne başlık olan Fîrûz; neredeyse hiç Türkçe terkipli niteleme sıfatıyla doğrudan vafsedilmemiştir. Fîrûz'un Türkçe tekipli niteleme sıfatı olarak “gözü nûrî fîrûz ve demsüz şâĥ oğlu fîrûz” olmak üzere sadece iki sıfat tamlaması kullanılmıştır:

gözüm nûrî cihāngîr (12b/1)

gözün nûrî fîrûz-ı cihāngîr (30a/10)

demsüz şâĥ oğlu fîrûz-ı cihāngîr (40b/12)

(demsüz şâĥın) oğlu fîrûz-ı cihāngîr (47b/10)

gözüm nûrî fîrûz-ı cihāngîr (48a/10)

Mütercim, metnin önemli kahramanlarından olan Nemrûd'u vaffederken de çoğunlukla cümle ya da zarf-fiil öbeğini tercih etmiştir. Cümle ile vafsettiği bazı örnekler şunlardır:

yetmiş arş kıadd u kıāmet çekmiş (57a/3)

(yetmiş arş kıadd u kıāmet çeken /yetmiş arş kıadd u kıāmetli Nemrūd)

sepīd şakāl sīnesinden aşıa inmiş (57a /4)

(sepīd şakāl sīnesinden aşıa inen / sepīd şakāl lı / uzun sakallı Nemrūd)

ol la°in kendü yerin la°l ve cevāhir ile ve incüler ile pūr kıılmış (57a /4)

(yerin la°l ve cevāhir ile ve incüler ile pūr kıılan / yeri la°l ve cevāhir ile ve incüler ile süslü Nemrūd)

başına yedi küngürelü bir muraşsaā tāk örünmiş (57a/5)

(başına yedi küngürelü bir muraşsaā tāk örünen / yedi küngürelü muraşsaā tāk lı Nemrūd)

Nemrūd'un zarf-fiil öbeęiyle vasfedildięi tek örnek ise şudur:

ol tākūñ çevresine kıymetī taşlar muraşsa° cāmeler giyüp (57a/6)

(kıymetī taşlarla süslü tāk lı olan / muraşsa° cāmeli Nemrūd)

Metinde önemli bir kahraman olan Nemrūd'u doğrudan niteleyen hiçbir Türkçe terkipli niteleme sıfatı yoktur.

Fîrûz ve Nemrūd'un sıfatları burada sadece üslup incelemesine örnek olarak verilmiştir. Fîrûz ve Nemrūd'un sıfatları ayrıca incelenecektir.

Mütercim metindeki diğer kişileri anlatmak, onların vasıflarını söylemek için de niteleme sıfatı yanısıra cümle ya da zarf-fiil öbeği kullanarak onları vasfediyor. Cümle şeklinde vasfettiği bazı örnekler şunlardır.

çīnī pūlāda ğarķ olmışlar (15b/3)

(çīnī pūlād lı)

nīzelerin kıollarına şarmışlar (15b/4)

(āhen ışıkl lı)

üçer la°le cevāhire ğarķ olmış (29b/4)

(üçer la'le cevāhire ġarķ olan)

başına la'lin tāk örünmiş (29b/5)

(la'lin tāclı)

üzerlerine birer ķulac kırmızı vālālar şarmışlar (33a/1)

(üzerinde birer ķulac kırmızı vālālı)

la'ı u cevāhire ġarķ olmış (34b/9)

(la'ı u cevāhir ile bezenen)

otuz yedi arş ķadd u ķāmet çekmiş (34b/9)

(otuz yedi arş ķadd u ķāmetli)

başına yedi küngürelü bir muraşsa° tac örünmiş (34b/10)

(yedi küngürelü bir muraşsa° taçlı)

başlarına āhen ışıklar üzerine aķ °imāmeler şarmışlar (34b/13)

(āhen ışık üzerinde aķ °imāmeler saran)

otuzar otuz beşer arş ķadd u ķāmet çekerler (37a/5)

(otuzar otuz beşer arş ķadd u ķāmetli)

mücevher cāmeler giymiş (38a/12)

(mücevher cāmeli)

siyāh saķal sīneye şalmış (38a/13)

(siyāh saķallı, uzun sakallı)

°acāyib ve ġarāib ālāt-ı ħarbe müstaġraķ olmış (38b/13)

(°acāyib ve ġarāib ālāt-ı ħarbe sahip)

üç gözi var (38b/13)

(üç gözlü)

başında siyāh perçemi var (48b/7)

(siyāh perçemli)

Mütercimim zarf-fiil öbeğiyle vafettiği bazı örnekler şunlardır:

cümle bu ʿasker kırmızılar giyüp (37a/2)

(kırmızı giyimli asker)

naşlarına kızıl altūn ışıklar örünüp (37a/3)

(kızıl altūn ışıklı)

gövdesi ʿüryān biryān beline bir muraşsaʿ tennüre dutunup (48b/6)

(gövdesi ʿüryān biryān / beline bir muraşsaʿ tennüre dutan)

başlarına āhen ışıklar giyüp (33a/1)

(āhen ışıklı)

şāhān libāslar giyüp (34b/8)

(şāhān libāslı)

ol ʿasker aklar giyüp (34b/12)

(ak giyimli asker)

cümlesi başlarına āhen ışık urup (15b/4)

(āhen ışıklı)

Yabancı terkipli niteleme sıfatlarında ise sıfat daha çok kişileri vafeder. Özellikle nispet eki (-î) kullanılarak aidiyet belirten sıfatlar yabancı terkip ile kullanılmıştır. Nispet eki; özellikle bir millete, kavme, dine, devlete, şehre, yere veya bir düşünceye ait olma işlevleriyle kullanılmıştır. Metinde hemen hemen bütün özel isimlerin bir sıfatı vardır. Bu sıfatlar yabancı terkiplen oluşturulur. Bunlar genellikle isimle birleşmiş, devamlı isimle kullanılmış, sıfattan çok ismin bir parçası olmuştur. Bu sıfatların çoğu bir millet, devlet, şehir, inanç vb. gibi isimlere nispet eki getirilerek ait olma anlamında kullanılmıştır. Bu kullanımın birçok sebebi vardır.

Birinin adının yanında nereli olduğu, nereye ve neye ait olduğu söylenerek aynı adı taşıyanlardan ayrılır. Ayrıca bir gruba ait olma, bir örgütlenme için de kullanılmıştır. Anadolu’da birine ilk nereli olduğu, kimlerden olduğu sorulur. Bu taa eski zamanlardan beri süregelen bir gelenektir. Çünkü bir kişinin nereli, nereye ait ya da kimlerden olduğunu öğrenmek onun hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmak demektir. Nereli olduğu, nereye ait olduğu ve kimlerden olduğu kişide bir şeyler uyandırır ve karşısındaki kişi hakkında fikir sahibi olur. Bu nedenle kişilerin adlarının yanında nereli olduğunu, nereye ait olduğunu, kimlerden olduğunu belirtmesi aslında o kişilerin kimliğini verir, onların hakkında yorum yapılmasına olanak sağlar.

sehlân-ı ĥorāsānī (3a/3)	erķān-ı nīšābūrī (4a/6)	şehbān-ı nīšābūrī (4a/7)
şehsuvār-ı horāsānī (4a/13)	şalşāl-ı zeñgī (11a/9)	ķattāl-ı zengī (14b/5)
ĥalīm-i ĥorāsānī (14b/3)	temūr-i gūrcī (7a/14)	zerbān-ı nīšābūrī (24a/13)
eflād-ı semengānī (24a/15)		

Yabancı terkipli sıfatlar sadece nispet ekiyle ve sadece özel isimlerle oluşmamıştır. Başka şekilde de kullanılmıştır:

fīrūz-ı cihāngīr (27a/15)	nemrūd-ı āteşperest (28a/1)	ceng-i ‘azīm (1b/10)
küffār-ı ĥāksār (2b/3)	yağmus-ı āteşperest (3b/2)	şehsuvār-ı nāmdār (4b/5)
nemrūd-ı la‘īn (11b/1)	nemrūd-ı āteşperest-i la‘īn (18b/10)	mūr-ı za‘īf (20b/2)
cendāl-ı la‘īn (23b/11)	ĥuzūr-ı şerīfgīr (30a/10)	ţamğāc-ı dīvāne (49b/13)

Metindeki diğer sıfatlar; Müslüman askerlerin ve gayrimüslim askerlerinin sıfatları, kıyafetle ilgili sıfatlar, mekân ilgili sıfatlar, savaşta unsurlarla ilgili sıfatlar, benzetmeyle yapılan sıfatlar ve ikileme ile yapılan sıfatlar olmak üzere tablolar hâlinde incelenecektir.

Tablo 1.2. Müslüman Askerlerinin ve Gayrimüslimlerin Sıfatları

Müslüman Askerlerin Sıfatları

bākī şahlar
bī-çāre demsüz (nemrud kullanıyor)
bī-nām olan serverler
çapuk server
dilāver asker
eski ihtiyār server
eyü pehlivān
ğāib dilāver
güzīde asker
güzīde er
güzīde ḥorāsān asker
güzīde islām askeri
güzīde nīşābūr serverleri
heft ser ejderha
heybetlü şalābetlü kimse
heybetlü şalābetlü pehlivān
heybetlü şalābetlü server
ḥūb şūratlu server
ihtiyār server
merdāne serverler
mübārek cemāl
mübārek eller

mübārek ḥātır
mühīb pehlivānmış
nāmdār dīv sıfat pehlivānlar
nāmdār pehlivān
nāmdār pehlivānlar
nice dürlü belālardan arta ḳalmış kimse
pīr ḥarīf
selāṭīn serverler
şehīd olan ğazīler
şehzāde kızlar
tīr endāz bekçi
yedi başlu ejderhā
zaḥmnāk olan serverler
deryā misxāl asker
ak beñizlü
kızıl beñizlü

Gayrimüslim Askerlerinin Sıfatları

āteşperest padişāhlar
azīm düşmān
cihāngīr manḳāla pehlivānlar
çapuk laīn
ḍarabān u ḳahren kırk biñ āteşperest
demūr ḳuşāḳlu nāmdār pehlivānlar
deryā misxāl asker
deryā1 misxāl küffār asker
dīv sıfat zengīler
en kiçi oğlu
gāv-süvār asker
gönüllü meīlūn
güzīde er
ḥāş ḳullar
ḥāş pehlivān
ḥūdbīn bedḥū ḳara gönüllü laīn
kāfir leş
ḳara yüzli ḳaltabān
ḳara yüzli laīnler
laīn zengī
manḳāla laīn
manḳāla zengīler
mekkār ve hīlebāz şeyṭāna mānend
meīlūn
mest ejderhālar
nā-be-kār ḳaltabān laīn
nāmdār pehlivānlar
nān u nemek ḥaḳḳın bilmeyen laīnler
senüñ gibi nā-bekār
şeyṭān laīn
ulu pādīşāh
yāvūz laīn
zeñgī asker

Müslüman askerlerinin ve gayrimüslimlerin sıfatlarına bakıldığında iki tarafın da askerleri namlı, güzide ve güçlüdür. İki tarafında deniz misali askerleri vardır. İki

tarafın güç anlamında iyi olması kahramanlığı yüceltmek içindir. Gayrimüslimler güçsüz olsaydı Müslümanların kahramanlıklarının önemi olmazdı. Bu sebeple mütercim, gayrimüslimleri de gayet güçlü göstermiş ve onlar için “azîm düşmân” sıfatını kullanmıştır.

Müslümanların olumsuz sayılabilecek üç sıfatı vardır. Bunlar hemen hemen aynı anlama gelen “pîr, eski ve ihtiyâr”dır. Bu sıfatlar gayrimüslimlerde yoktur. Bu durumun sebebi Fîrûz’a zemin hazırlamaktır. Müslümanlar Fîrûz’suz yaşlı ve güçsüzdür. Gencecik bir delikanlı olan Fîrûz gelip onları kurtaracaktır ve büyük ve yeni bir kahraman olacaktır.

Müslümanlar ile gayrimüslimler renk konusunda da farklılardır. Müslümanlar ak, kızıl benizlidir; gayrimüslimler ise kara, siyah benizlidir. Bunun iki sebebi olabilir. Birincisi, gayrimüslimlerde “zengi”ler vardır ve bunlar siyah tenli olduğu için mütercim bu sıfatları kullanmıştır. İkincisi ise mütercim “kara” kelimesini gayrimüslimleri kötülemek için kullanmıştır. Çünkü “kara”ın dünya mitolojisinde genellikle “kötülük, karanlık, boşluk, ölüm” gibi olumsuz anlamları vardır. Müslümanlar ise ak ve kızıl benizlidir. İki rengin de mitolojideki anlamları olumludur. Kızıl, Türklerin eskiden beri bayrak olarak kullandığı bir renktir. Aşağılamak, yermek anlamında “karalamak” kullanılırken yüceltmek, övmek anlamında allamak kullanılır. Bugün de “allamak pullamak ifadesi” vardır. Ak ise mitolojide genellikle aydınlık, saflık, temizlik gibi iyi anlamlara gelir (Saritaş, 2021).

Müslümanlar gayet iyi huyludur, mübarektirler ama gayrimüslimler ise huysuz, kara gönüllü, işe yaramazdırlar. Güç olarak eşit olan bu iki topluluk bu sıfatlarla ayrılmıştır. Çünkü Müslümanların haklı olduğunu göstermek gerekir. Müslümanlar güçlü ama kötü insanlarla savaştıkları için hem haklılar hem de büyük bir kahramanlık göstermişlerdir.

Tablo 1.3. Mekân Sıfatları

bir hūb cāygāh
‘azīm hendek
demür tağ
ğāyet bülend bārgāh
hūb yer
iki günlük yer
kırk adım enlü hendek
kırk günlük yol
mu‘azzam şehir
17azar bir meydān
ulu hendek
ulu meydān
yedi kubbeli kıızıl altun telinden tokunmuş ‘acāyib bārgāh

Metindeki kişiler zengindir. Herkesin kıyafetleri, atları, silahları değerli taşlarla süslüdür. Güzelliğe bu kadar önem veren bu kişilerin mekânları da çok güzeldir. Sık kullanılan “‘acāyib” sıfatı “tuhaf, garip” anlamında değil, “hayretler içerisinde bırakan, güzel” anlamında kullanılmıştır.

Metinde çokça kullanılan “ulu” sıfatının belirttiği büyüklük kötü bir büyüklük değildir. Bu sıfat “çok üstün nitelikli, büyük” anlamında kullanılmıştır.

Tablo 1.4. Savaş ile İlgili Sıfatlar

altun başlu sancağlar
‘aşıkāne darblar
‘azim cenk / ‘azīm yarağ
çeküp otuz altı pāre cenk āleti
dürlü dürlü ālāt-ı harbe
elmās peykānlı nīzeler
elmās teber
gevher-peyker gürz
kavs-i kızağ misxāl bir kemān
kim şāfi billūrdan kıızıl altun dan sütün misxāl deste çüb
küh-ı almās gibi bir gürz
küh-peyker amūdla
küh-peyker gürz
la‘l ve yāķūt hañcerler
muħkem darb
otuz altı pāre cenk ālātı
şāfi kıızıl altūndan deste çüb
yetmiş dört yapraklı bir gürz-i kūh-peyker

Savaş ile ilgili sıfatlara bakıldığında ilk dikkat çeken husus, her şeyin süslü olmasıdır. Metindeki birçok şey gibi savaşta olan unsurlar da değerli taşlarla süslüdür. Metindeki bu süslülük; dönemin dış görünüşe, zenginliğe verdiği önemi gösterir.

Savaşta birçok savaş vardır. Bu kadar farklı savaş aletlerinin olması dönemde hem savaşların çok olmasından hem de hayvanları avlamak ve vahşi hayvanlardan korunmak için bu aletlere ihtiyaç duyduklarını gösterir.

Çeşitli, çok süslü savaş aletleri ile yapılan savaşlarda darplar elbette ki “muḥkem ve ʿaşıḳāne darblar”dır ve bu aletlerle yapılan cenkler de “ʿazim cenk”lerdir. Bütün bu güzellikler kahramanlığı büyütme hikâyesini güzelleştirmek içindir.

Tablo 1.5. Kıyafetle İlgili Sıfatlar

āhen ışık
ak gümüşden cübbeler
altun zıhlar
ḥām gümüşden cübbeler
ḥilʿat-ı ḥāş2n
kırmızı vālālar
kıızıl altun cübbe
kıızıl altūn ışıklar
kıızıl yāḳūtdan bir tāc
kıızıl yāḳutdan ve laʿlden cübbeler
laʿlīn tāc
murassaʿ cāmeler
mücevher cāmeler
şāfī yeşil zümürüden ve zebercedden cübbeler ve cevşenler
sīmīn ışıklar
tāze libaslar / tāze ṭonlar
yarar esbāblar
yedi küngürelī ol tāc
yedi küngürelü bir muraşsaʿ tac
yeşil zümürüden yedi küngürelī bir tāc
zer nişān ışıklar
zerrīn giyimler / zerrīn tāc / zerrīn puş ʿasker
zümürüden kemer

Kıyafet metinde çokça anlatılan bir unsurdur. Çünkü biri görüldüğünde dikkat çekilen birkaç şeyden biri de kıyafettir. Metinde de hep bir yerlerden gelen askerler vardır. Mütercim, yaklaşan askerlerin önce alayını sonra da kıyafetlerini anlatır. Uzaktan gelen birinin fizikî ya da ruhî özellikleri anlaşılmaz. Bu yüzden mütercim, önce kıyafetleri, sonra da diğer özelliklerini anlatır.

Kıyafetlerin sıfatlarında da ilk dikkat çeken husus süstür. Metinde gösteriş, süse bir düşkünlük vardır. Bu yüzden kıyafetler de çok değerli taşlardandır. Birinin giydiği kıyafetler onun hakkında bilgi verir. İlk defa görülen kişinin giyim kuşamına göre yorum yapılır, az çok maddi durumu hakkında yorum yapılabilir. Yani zenginliğin ilk göstergesi kıyafettir. Bu yüzden kıyafetler çok değerli taşlarla süslüdür. Askerler zengindir ve zenginlik de güçtür.

Kıyafetlere bakıldığında çoğunlukla başa takılan, örülen, giyilen kıyafetler dikkat çeker. Baş, uzaktan gelen kişinin ilk görülen kısmıdır, bakılan dikkat edilen hatta hedef olan bir yerdir. Bu yüzden çokça baş ile ilgili kıyafetler kullanılmıştır.

Tablo 1.6. Renk Sıfatları

aķ at / aķ beñizlũ
aķ ʿimāmeler / aķ gũmũş
ķara at / ķara bulud
ķara ķara tũtũn
ķara yũzli ķaltabān
ķara yũzli laʿīnler
ķıb ķızıl ķan / ķıbķızıl ķān
ķırmızı vālālar
ķızıl gergedān
ķızıl altũn
ķızıl beñiz
ķızıl şũ
ķumrāl saķal
şaru gergedān
şaru kehribār
şaru saķāl
sepīd sakal
siyāh atlāsdan kefen
siyāh bıyıķlar / siyāh saķal
siyāh perçem
siyāh zinde gergedān
yeşil zũmrũd / yeşil zũmũrrũd

Renkler, çoğunlukla değerli madenlerin rengini belirtmek için kullanılmıştır. Metinde birçok değerli taş, maden vardır. Bunların renkleri de farklıdır. Metinde sadece madenler söylenmemiş renkleri de belirtilmiştir.

İnsanın benzi, sakalı, yüzü, bıyığı için de renkler kullanılmıştır. Çünkü saçın, sakalın, bıyığın rengine göre yaş yorumu yapılır. Metinde yaş ile ilgili bir şey söylenmemiştir. Bu sıfatlar ile kimin genç kimin yaşlı olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

Kızıl su sıfatından kasıt “kan”dır. “Kan”ın kızıl su diye ifade edilmesinin sebebi kanın çok akmasıdır. Kan denildiğinde akla bir damla kan da gelebilir ama kızıl su denildiğinde “su” gibi akan kan gelir. Yani bu ifadeyle kanın miktarı arttırılmıştır. Kıp kızıl kan sıfatı ise kanın kırmızılığını pekiştiren bir sıfattır. Savaş metni olduğu için buradaki kan sıradan kan değildi. Kan, kıp kızıl su gibidir.

Tablodaki bazı renkler sembolik anlamlar taşır. Bu anlamlara Müslüman ve gayrimüslimlerin sıfatları bölümde değinildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

Tablo 1.7. Benzetme ile Yapılan Sıfatlar

Anuñ gibi heybetlü server
benüm gibi server
benüm gibi server
bir kara tağ gibi fıl
kara tağ pâresi gibi bir süvâr
deryâ misxâl asker
deryâl misxâl küffâr asker
iki meyl minâre gibi serverler
kavs-i kuzah misxâl bir kemân
kendü gibi pehlivân
kim şâfi billûrdan kızıl altun dan sütün misxâl deste çüb
küh-ı almâs gibi bir gürz
mekkâr ve hilebâz şeytâna mânend melün
mîl ve minâre misxâl kâmet
ol kara tağ gibi amûd
senüñ gibi bî-dinler
senüñ gibi kâfir
senüñ gibi laîn
sizüñ gibi pehlivânlar
yanar altün gibi yele

Metindeki çoğu benzetmelerde benzeyen; dağ, dağ gibi coğrafi unsurlara ya da etrafındaki somut şeylere benzetilir. Çünkü hayatları etraflarıyla sınırlıdır. Bu sıfatlardan da mütercimın yaşadığı çevrenin nasıl olduğuna dair izler bulunabilir. Etrafında dağ, deniz ve minareler vardır. Mütercim, benzeyeni büyüklük yönüyle dağa benzetmiştir. Kalabalıklığı belirtmek için de benzetmelerinde denizi kullanmıştır.

Zamirler benzetilen olarak çok kullanılmıştır. Farklı bir hayat olmadığı için farklı biri de yoktur. Herkes savaşçıdır. Farklı olan tek şey savaşın hangi tarafında durulduğu, neye inanıldığıdır.

Tablo 1.8. İkilemeler ile Yapılan Sıfatlar

ķabā ķabā ʿulüvvler
güröl güröl kös-i ĥarbîler
ķara ķara tütün
dürüm dürüm tozlar
dürlü dürlü zînetler
dürlü dürlü âlât-ı ĥarbe
dürlü dürlü yâdigâr raĥtlar
dürlü dürlü gevhler
dürlü dürlü armağanlar
dürlü dürlü teberrükler
dürlü dürlü daʿvâlar

İkilemelerde ilk dikkati çeken ve en çok kullanılan sıfat “dürlü dürlü” sıfatıdır. Metinde bolluk mevcuttur. Her şeyin en iyisi vardır. Gösteriş, süs, zenginlik önemlidir. Böyle bir metinde de türlü türlü ziynetler, savaş aletleri, atlar, mücevherler vardır. Metinde abartı fazla olduğu için bu sıfat çok kullanılmıştır.

1.2.1.1. Sıfat-Fiil Ekleri ile Oluşan Niteleme Sıfatları

Mütercim bir ismi vasfederken üslup olarak cümle ya da zarf-fiil öbeğini de çokça kullandığı için ve sıfat-fiiller isim çekim eki alıp isimleştikleri için sıfat-fiil ekleriyle kurulan niteleme sıfatları azdır. Metinde 100 tane fiil, sıfat-fiil eki alarak sıfat olmuştur. Metinde beş sıfat-fiil eki kullanılmıştır. Bu ekler -An, -dUk, -mİş, -(A)r /-(İ)r ve -mAz ekleridir. Sıklığı en yüksek sıfat-fiil eki 75 defa kullanılan -An’dır.

Tablo 1.9. Sıfat-fiil Ekleri

Fiil	-(y)An	-dUK	-mİş	-(A)r -(U)r	maz	Toplam
ol-	20					20
gel-	13	3				16
ol- (yardımcı fiil)	11					11
otur-	3					3
yürü-	3					3
git-	2					2
çek-	2					2
geç-	2					2
bilme-	2					2
var et-	2					2
kurul-	2					2
yat-	1					1
var-	1					1
dur-	1					1
işit-	1					1
görün-	1					1
gir-	1					1
in-	1					1
çalın-	1					1
değ-	1					1
kal-	1					1
cenk et-	1					1
tahrik et-	1					1
laf u güzaf et-	1					1
de-		9				9
bin-		4				4
giy-		1				1
halas eyle-		1				1
hasret çek-		1				1
helak et-		1				1
kırıl-			1			1
sürül-			1			1
benze-				2		2
yara-					1	1
Toplam	75	20	2	2	1	100

1.2.1.1.1. -An

Bu ek Eski Türkçedeki -GAn ekinin başındaki G- sesinin kaybolmasıyla oluşmuştur. Geçişli, geçişsiz her türlü fiil kök ve gövdelerine gelen bu ek çokça kullanılır. (Korkmaz, 2017)

Bu ek, ol- yardımcı fiiline getirilerek 11 defa kullanılmıştır. Genellikle zaḥmnāk ol-, süvar ol-, şehit ol- gibi savaşıla ilgili fillere -An sıfat-fiil eki getirilmiştir. 20 defa da metinde “bulunma” anlamında kullanılan ol- fiiliyle kullanılmıştır. Savaşta kimin nerede bulunduğu, etrafınızda kimlerin olduğu önemlidir. Dostu düşmanı görmek ve kimin yanında ne konuşulacağına, nasıl davranılacağına karar vermek için etrafta kimin olduğu, nerede bulunduğu önemlidir.

-An ekinin en çok eklendiği diğer fiil 13 defa kullanılan gel-tir. Metinde savaşmak için başka yerlerden gelen askerler, serverler, şahlar vardır. Bu kişileri anlatmak için kullanılan ilk sıfat “gelen”dir. Daha sonra bu kişilerin hangi sıfatlara sahip olduğu cümle ya da filimsi öbekleriyle anlatılmıştır. Savaşa kimlerin geldiğini bilmek hem sayı açısından hem de dostu düşmanı ayırt etmek açısından önemlidir.

-An ekiyle sıfatlaştırılan diğer filler şunlardır: yat-, yürü-, otur-, git-, var-, çek-, geç-, bil-, dur- işit-, görün-, gir-, in-, çalın- kurul-, değ-, kal-, cenk et-, var-, et-, tahrik et-, şaşır- laf u güzaf et-

görünen toz (29b/2)

önce gelen ʿayyār (30a/4)

hindege giren kāfirler (30b/6)

küffār ʿaskerin şaşırın kös (35b/9)

ʿalem dibinde yürüyen şāh (37a/8)

bu sağ tarafda yürüyen server (43b/2)

eşiden hayvānlar (47a/6)

bākī kalan ḥaşeme hademe (55b/4)

bu sağ cānibde yürüyen ol yetmiş beş arş ḳadd u ḳāmet çeken server (37a/2)

1.2.1.1.2. -dUK

Görülen geçmiş zaman sıfat-fiil eki olan -dUK, çok işlektir. Bu ekin dikkat çeken tarafı özellikle iyelik ekleri alarak kullanılmasıdır. (Ergin, 2019) Metinde -An ekinden sonra sıklığı en yüksek olan sıfat-fiil eki -dUK’tur. Bu ek metinde en çok defiliyle kullanılmıştır. Bu fiille oluşturulan sıfat genellikle gayrimüslimleri nitelemiştir:

zeñgī didükleri laʿīn (11a/2)

ol nemrūd-ı āteşperest didükleri laʿīn (13b/10)

‘ankāniyye sulţānı didükleri la‘īn (26a/5) ‘asfūr şāh didükleri mūrtet (58b/6)

Bu örneklerden de görüldüğü gibi de- fiiline -dUK ekinin getirilmesiyle oluşan niteleme sıfatları çoğunlukla gayrimüslimler için kullanılmıştır. Sadece bir defa Fîrûz için kullanılmıştır ama onu da Fîrûz’u küçük göstermek için kullanan Nemrûd’dur: fîrûz-ı cihāngîr dedükleri ħarîf (52b/7). de- fiili “Ben onu tanımıyorum, onun önemi yok, başkaları onu şöyle adlandırıyor.” gibi anlamlara gelecek, kötü ve küçük düşürücü bir şekilde kullanılmıştır. Bu yüzden de en çok gayrimüslimlerle kullanılmıştır. Gayrimüslimleri kim olduğunun önemi yoktur. Adlarının önemi yoktur. Onlar lain, melundur.

Metinde -dUK ekinin kullanıldığı diğer fiiller bin-, gel-, giy-, hasret çek-, halas eyle- ve helak et- fiilleridir. Bu fiiller arasında sıklığı en yüksek olan fiil dört defa kullanılan bin-‘tir. Metinde atlar çok önemlidir. Sadece askerler değil onların bindiği atlar da anlatılmıştır. İyi bir askerin, iyi bir atı olur. At, askerlerin en önemli silahlarındanır.

bindügi rahş (15b/15) bindikeri rahşlar (42b/10) zerķālūn bindügi rahş (67b/11)

Gel- hem -An hem de -dUK ekiyle kullanılıp birden çok sıfat-fiil ekiyle kullanılan tek fiildir. -An ekiyle 13, -dUK ekiyle 3 olmak üzere toplam 16 defa kullanılmıştır. Savaşa değişik yerlerden gelen askerler vardır. Savaşa gelen askerlerin nasıl geldiği, neler yaptığı, nasıl destek verdiği önemlidir. Bu yüzden gel- fiili metinde çokça kullanılmıştır.

-dUK ekiyle oluşturulan diğer bazı sıfatlar şunlardır:

giydükleri ışıklar (46a/15), geldügi yol (30b/13) ol helāk etdügün serverler (15b/2)

cāzūlar ħabsinden ħalās eyledügi dört yüz yetmiş dört manķāla serverler(52a/6)

1.2.1.1.3. -mİş

Duyulan geçmiş zaman sıfat-fiili olan bu ek metinde sadece iki defa sıfat yapmak için kullanılmıştır:

ķırılmış kāfir(25b/4)

sürülmüş tarla(6b/2)

1.2.1.1.4. –(A)r, (U)r

Metinde iki defa kullanılan bu sıfat-fiil eki, süreklilik bildiren bir geniş zaman gösterir (Korkmaz, 2017). Sadece benze- fiiliyle kullanılmıştır:

ķulle-yi ķūha beńzer bir sūtūn (41b/12)

ziftten mīle beńzer başları (10b/7)

1.2.1.1.5 -mAz

Menfi geniş zaman sıfat-fiil ekidir. -mA menfi ekiyle -z sıfat-fiil veya isim yapma ekinin birleşmesinden ortaya çıkmıştır (Ergin, 2019). Metinde bir defa yara-fiiliyle kullanılmıştır:

yaramaz gün (54b/4)

1.2.2. Belirtme Sıfatları

Metindeki toplam 1.531 belirtme sıfatının 609’u işaret sıfatı, 461’i sayı sıfatı, 430’u belirsizlik sıfatı, 31’i soru sıfatıdır. Belirtme sıfatlarında en çok kullanılan sıfatın işaret sıfatı, en az kullanılan sıfatın ise soru sıfatı olması metnin soru sormadığı, hedef gösterdiği anlamına gelir. Savaşı anlatan bir metin olduğu için ve savaşta hedef önemli olduğu için tablo bu şekilde oluşmuştur.

➤ **Tablo 1.10.** Belirtme Sıfatları

Belirtme Sıfatları			
Belirsizlik Sıfatı	430		
İşaret Sıfatı	609		
Soru Sıfatı	31		
Sayı Sıfatı	461	Asıl Sayı Sıfatı	433
TOPLAM	1531	Üleştirme Sayı Sıfatı	21
		Kesir Sayı Sıfatı	2
		Sıra Sayı Sıfatı	5

1.2.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları bir ismi işaret olarak belirten sıfatlardır. Metinde 609 işaret sıfatı kullanılmıştır. İşaret sıfatlarının çok kullanılması, hedef gösterildiği anlamına

gelir. Savaş, bir hedef uğrunda yapılır. Ayrıca savaşta yapılan her hamlenin de bir hedefi vardır. Bu yüzden metinde işaret sıfatları çok kullanılmıştır.

Metindeki bu sıfatlar, daha çok önce bahsedilen bir isme atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Yani metinde bir ismi zikrettikten sonra gelen cümlede işaret sıfatı kullanılarak zikredilen isme atıfta bulunulur.

bir sehmnāk **ğubār** peydā oldu rūzgār **ol ğubāruñ** giribānın çaķ eyledi (40a/9)

merdāne **serverlerdür** gelüp demsüz şāh öñinde baş koyup geçüp girdiler demsüz şāh **ol serverlerüñ** ikisin dağı bildi (40a/3)

anuñ ‘aķabince yine bir **toz** kopdı rūzgār toķunup **ol tozı** iki pāre kıldı (39a/11)

ķırķ günlük yolda bir **tılsımāt** vardır **ol tılısmātı** geçüp (37b/8,9)

başına yeşil **zümürreddēn** yedi küngürelī bir **tāc** örünmiş şöyle-kim **ol zümürreddēn tācuñ** her köşesinde bir köğürcin yumurdasına beñzer (37a/14)

bir ulu sultānī ‘**alem** götürmişler **ol ‘alemüñ** dibinde bir server (37a/11)

yedi meñglüsü **filler** dağı **ol fillerüñ** üzerine (35b/11)

bir **taht**-ı şāhı berkitmişler **ol taht** üzerine sayebānlar ve günlükler tutmuşlar (35b/12)

üç **kös** var şöyle kim her biri hāmmām kubbesine beñzer her **kösüñ** yanında yedişer zaķmeler aşılı kıızıl altūndan **ol kösleri** görüp hayrān oldılar (35b/5)

Mütercim ayrıca metinde konuyu değiştirmek için, yeni bir konuyu ya da konunun diğer tarafındakileri anlatmak için “bu yañadan” sıfat tamlamasını çok kullanır. Bu sıfat tamlaması metinde 43 defa geçer. Mütercim, bir Müslüman tarafını bir gayrimüslim tarafını anlatır.

ol mel‘ūna etrāfdan deryā misxāl küffār ‘askeri aķup gelmekte idi **bu yañadan** demsüz şāh ‘askeri hendekde ğāyet zebūn oldılar (26a/11,12,13)

küffār-ı hāksār şāhlarınınūñ kalblerine vehm düşüp havfnāk oldılar **bu yañadan** islām şāhları **ol bārgāhı** görüp firūz-ı cihāngire du‘ā ve taḥsīn kıldılar (34a/12,13,14)

1.2.2.2. Sayı Sıfatları

Metinde toplam 461 sayı sıfatı kullanılmıştır. Bir olay metnine göre bu kadar sayı sıfatının olması dikkat çekicidir, kullanımlara daha yakından bakılmayı gerektirir. Bu sıfatların anlam incelemesine aşağıda değinilecektir ama öncelikle sıfatların şekline bakıldığında Türkçenin sıfat tamlaması kurallarına uyulmadığı görülür. Türkçede sıfat tamlamalarında sıfat, miktar bildirirse ya da sıfat sayı olursa önündeki isim çokluk eki almaz (Korkmaz, 2017). Metin de ise sıfatın miktar bildirmesine ve sıfatın sayı olmasına rağmen isim, çokluk eki (-lAr) almıştır:

çok cenkler (4a/14) iki pehlivānlar (6a/8) on kerre yüz biñ āteşperestler (8a/3)
iki şāhlar (13a/10) üç hāmleler (14b/11) iki uclar (24a/5)
iki bıyıklar (41b/14) dört yüz serverler (36a/6) ol iki şehzādelar (41a/15)
ol iki hāsetler (48a/1) birkaç şāhlar (54b/5) iki omuzlar (59a/9)
yedi filler (61b/6) dört yüz hāfızlar (62a/14) bir neçe yüz biñ kāfirler (29a /7)

Yukarıdaki örneklerde belirsizlik sıfatları da verilmiştir. Çünkü bazı belirsizlik sıfatları önündeki ismin sayısını belirtir. Metinde bu yapıda 39 sıfat tamlaması kullanılmıştır. Sıfat tamlamasının bu şekilde yapılması Farsçanın etkisindendir. Çünkü Farsçada sıfat da isim de çoğul olabiliyor. Tercüme metinlerde mütercim, hedef dilde var olan yapıyı değiştirdiğinde mana kayıplarının oluşacağından endişe edip kaynak dilin ifade şekillerini bazen olduğu gibi hedef dile aktarır. Böylelikle kaynak dilden hedef dile bu tür yapı taşımaları meydana gelir.

Metinde üleştirme sayı sıfatlarının kullanım sıklığı da dikkat çekicidir. 21 defa kullanılan üleştirme sayı sıfatı; “bölme, ayırma, paylaşırma, dağıtma” ifade eder ve nesnelerin sayısını bölük bölük gösterir (Ergin, 2019). Askerler hemen hemen her şeyi aynı olan bir topluluktur. Ayrıca askerler kendi içinde alaylara, bölüklere ayrılırlar. Bu topluluklar da birbirlerine benzerler ve sahip oldukları şeyler aynıdır. Metinde bunların sahip olduklarının aynı olduğunu anlatmak için üleştirme sayı sıfatları kullanılmıştır. Yani gelen alayı tek tek anlatmaktansa bu sıfatlar ile bütün alaydaki askerlerin sahip olduğu özelliklerin sayısı belirtilmiştir:

birer tennüre (49a/1), birer hâş hil'at (59b/7), birer muhtaşar bârgâhları (19b/11)
seksener toksanar arş kıadd (58a/3), birer kılac kırmızı vâlâlar (33a/1)

Metinde kullanılan sayılara bakıldığında “iki, yüz bin, yedi, kırk, dört, üç, on bin, yetmiş” sayıları kullanım sıklıkları sebebiyle göze çarpmaktadır. Bu sayıların sık kullanılması tesadüf değildir. Çünkü dil, insanların duygu ve düşüncelerini nesilden nesile aktaran en önemli vasıta. Sayılar da bu dilin bir parçası olduğuna göre bunların da bir hikayesi ya da bir anlam değeri vardır (Soydan, 2018). Kelimeler, kar topu gibi kendine değerler katarak anlam derinliği kazanıp bazen de farklı parçalara bölünerek farklı anlamlar kazanıp günümüze kadar gelen ve sonsuzluğa kadar gidecek bir dil unsurudur. Bu sebeple kelimelerin edindiği anlamları bulmak, anlamak metni daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu düşünceyle sayıları daha iyi anlamak için sayıların bugünlere kadar nasıl anlamlar kazandığı, esrarının ne olduğu üzerinde durulmuş ve sık kullanılan sayılar tek tek açıklanmıştır.

1.2.2.2.1. İki (2)

İki, sayıların asıl unsuru ve kökeni olan “bir”in “bir”e eklenmesiyle oluşur ve ilk çift sayıdır (Çetinkaya, 2000). “Her şeyden çift yarattık, inceden inceye düşünesiniz diye.” (Zâriyât suresi 49. ayet.) Kur’ân-ı Kerim’de geçen bu ayeti müfessirler “gece-gündüz, erkek-dişi, yer-gök, insan-cin, iman-küfür, ay-güneş” gibi karşıtlık örnekleri üzerinde durarak açıklamışlardır. Taberî açıklamasına göre de Allah, her yarattığının yanı sıra amaç ve işlevi itibarıyla ondan farklı bir ikincisini yaratmıştır. (Diyanet İşleri Bakanlığı Kur'an-ı Kerim, 2021)

Çelişki ve karşı sayısı ve mantıkî olarak ilahi olmayan “iki” sayı, uyumsuzluklara yol açtığından dolayı büyüde çok ender kullanılır. İslâm sûfilere de kabalistik gizemcilikteki gibi Yahudi ve Arap alfabesindeki sayısal değeri iki olan “b”de yaratılan dünyaya bir gönderme olduğunu keşfetmişler. İncil “başlangıçta” anlamına gelen b'reshit ile başlar, Kur’ân-ı Kerim de “Allah’ın adıyla” anlamındaki bismillah ile başlar. Her iki kutsal kitap da yaratılışın harfî olan “b” ile başlar. Hristiyan kilisesi; “iki”yi birlikten, ilk iyilikten sapma olarak gördüğü için olumsuz bir şekilde yorumlar. (Schimmel, 2000)

İki, “ayrılma, mutlak ilahi birlikten ayrı düşme, uyumsuzluk, karşıtlık, öteki anlamlarına gelir. İki, bir’in “ruh ikizidir.” Her şeyin bir karşılığı vardır. Karşıtlık, olumsuzluk bir anlam gibi algılansa da aslında olumlu bir yönü de vardır. Karşıt düşüncelerden çıkan iyi bir fikir, siyahın yanındaki beyaz vb. gibi birçok örnek vardır. Karşıtlık aynı zamanda diğerinin var olma sebebidir. Siyah olmasaydı beyaz olmazdı. Gece olmasaydı gündüz olmazdı. İyi olmasaydı kötü olmazdı. Karşıtlıklar aslında bir mevcut olmanın, var oluşun işaretidir.

Metinde iki, çoğunlukla karşıtlık ve ayrılma anlamında kullanılmıştır. Zaten metnin konusu iki tarafın yani Müslümanlar ile gayrimüslimlerin savaşıdır. Hatta savaş, bu iki topluluğun içinden birer kişinin meydana çıkmasıyla bire bir yapılmaktadır. Yani savaş hem iki topluluk hem de iki kişi arasındadır. Bu iki taraftan oluşan hikâyenin içinde iki sayısının çok kullanılması gayet tabiidir. Ama burada ayırma ya da karşı taraf anlamlarında kullanılan ikinin kastettiği düşman kötü anlatılmamıştır. Yani düşman (karşı güç) zayıf, güçsüz değildir. Düşman gayet güçlüdür. Hatta Müslümanlardan daha güçlüdür. Düşmanın (karşı gücün) güçlü gösterilmesi kazanılacak başarının daha da büyük bir başarı olmasını sağlar. Yani düşmanın ne kadar güçlü ise sen de o kadar güçlüsündür. Güçsüz bir düşmanı yenmek başarı değildir. Bu yüzden düşmanın (ikinin, karşıtın) da güçlü olması gerekir.

Sıklık sayısı en fazla olan “iki” metinde sıfat görevinde 97 defa kullanılmıştır. Daha çok asker, şah ve taraf karşılaştırıldığı için iki sayı sıfatı daha çok insanların ve taraf, canip gibi isimlerin önüne gelmiştir:

iki cānib (1b/11), iki ʿasker (1b/11), ol iki pehlivānlar (2b/12),
ol iki nāmdār pehlivānlar (6a/14), iki ʿarafdan (6b/6), iki šāhlar (13a/10),
ol iki sultān (16b/12), ol iki şehzādeler (41a/15), ol iki ḥasretler (48a/1)

1.2.2.2.2. Yüz Bin (100.000)

Bin, çokluğu simgeler, çok demektir. Yüz bin ise belirli bir rakam olsa da genelde sayısız, sayılamayacak kadar çok anlamında kullanılır. Yani bin; 999’dan bir sonrasını değil çokluğu, kesreti ifade eder. Yüz bin ise çok daha büyük kalabalığı

ifade eder. Bu sayılar, anlatımı kuvvetlendirmek, muharebenin şiddetine dikkat çekmek, Müslümanların kahramanlığını, cesaretini daha yüksek vurguyla ifade etmek için kullanılmıştır. Bu anlamda Türk kültüründe, edebiyatında da çokça kullanılmıştır. Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye adlı eserinde 6, Dîvân'ında 37 defa olmak üzere toplam 43 defa kullanılmıştır. Yine bu eserde de “sayısız, sayılamayacak kadar çok” anlamında kullanılmıştır. (Babacan, 2018) Bu sayı metinde de gerçek bir sayıdan ziyade “sayılamayacak kadar çok” anlamında kullanılmıştır. Yüz bin sayısı, metinde 64 defa sıfat olarak kullanılmıştır. Metinden bazı örnekler şunlardır:

yüz biñ güzîde er (35a/11), yüz biñ er (22a/12),
ol yüz biñ güzîde asker (33b/12), yüz biñ âteşperest askerî (7a/7),
yüz biñ güzîde nişâbûr serverleri (7b/2), yüz biñ semengân askerî (7b/5)

1.2.2.2.3. Yedi (7)

Yedi sayısı, birçok anlamı barındırır. Yedi ilk “kâmil” sayı olarak kabul edildiği için yetkin (kâmil) sayıdır. Çünkü yedi ilk tek sayı ile ikinci çift sayının toplamından oluşur. (Çetinkaya, 2000) Ayrıca yedi, Anadolu ve bütün Türk boylarında kutsal sayılır. Kur'ân-ı Kerim yedi harf üzerine inmiştir. (Soydan, 2018) Tavaif, Kâbe'nin etrafında yedi kez şavttan ibaret olması, Mina'da şeytan taşlamasının yedi taş kullanılarak yapılması (üç kez tekrarlanır), sûfilikte yedi makam ve aşılması gereken yedi vadi olması, Kur'ân'ın yedi katmanlı anlamı olması ve yedi kırata göre okunması, namazın her rekâtının yedi bölümden oluşması, İslâm'ın Bâtını yorumlarında, İlâhî isimlerin taayyünlerinin sûretleri olarak açıklanan, aşkla kendilerinden geçmiş yedi melek ve ayrıca yedi büyük peygamberin olması, Saliki nihai amacına ulaştırmak için yedi aşamanın olması, cehennemin yedi kapısının bulunması yedi sayısının ne kadar önemli olduğunu gösterir (Özköse, 2014).

Başka toplumlarda da yedi, sıradan bir sayı değildir. Çin'de de insan yaşamıyla, özellikle de dişil yaşamla bağlantılı olan yedi ile ilgili tıbbî açıdan da

doğru olan şu bilgileri kullanırlar: Yedi aylıkken kız çocukların süt dişleri çıkar, yedi yaşındayken süt dişleri dökülür. $2 \times 7 = 14$ yaşında ergenliğe ulaşır ve $7 \times 7 = 49$ 'da menopoz başlar. Göğün yedi katlı olduğuna inanan Mayalar “yedi”yi yer belirleme sayısı olarak görürlerdi. Yahudilikte yedinci gün ilahi dinlenme günüydü ve kutsaldı. Almanya'da ise aşırı iğrenç ve baş belası kadınlara cine böse Sieben, "kötü bir Yedi" denilir. Kötü bir anlamı da olduğu için büyü uygulamalarında çok sık kullanılmıştır. Eski Ahid'de de yedi çok kullanılmıştır: Adem'den sonraki yedinci kuşakta 777 yıl yaşayan ve yetmiş yedi kere öcü alınacak olan Lamekin'in olması, Süleyman'ın Tapınağı'na çıkan yedi basamağın Babil tapınaklarının yedi katına karşılık gelmesi. Nuh'un güvercininin yedi gün uçuşması ve tufanın hazırlıklarının yedi gün sürmesi, Fırat'ın yedi kola bölünmesi, ödüller ve cezaların yedi kez yinelenmesi ve evlilik töreninin yedi kutsamanın bir parçası olması, Kadim İsrail'de kurban kefaretinde yedi kez kan akıtılması ve Süleyman'ın Tapınağı açıldığında yapılan şenliklerin yedi gün sürmesi yedi sayısının onlarda da yer edindiğini ve iyi bir anlamı olduğunu gösterir. (Schimmel, 2000)

Orta Çağ yorumcuları “yedi”in mükemmellik sayısı ve Tanrı'nın dinlenme günü olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca İsa'nın sekizinci günde dirilişiyle sonsuzluğun başlayacağı için yedi sayısını zamanın geçişine işaret ettiğini söylemişlerdir. (Schimmel, 2000)

Türklerde yedi, hem İslamiyet öncesinde ve hem de İslamiyet sonrasında önemli bir yer tutar. Altay Türklerine göre ay'ın tutulması sebebi “yedi başlı dev”dir. Kutup Yıldızı'nda bulunan Büyük Ayı'ya Kırgız Türkleri “Yedi Bekçi” derler. Bugün bile ile soyu yedi göbek diye ifade edilir. Grek seyyâh Priskos'a göre Hun önderi Atilla muzaffer hâlde dönerken onu uzun beyaz tüller altında şarkılar söyleyen yedi kız karşılıyormuş. Orhun Anıtları'nda İltiş Kağan'ın Göktürk İmparatorluğu'nu toparlama süreci önce on yedi (17) kişi ile başlatılır. Daha sonra bu hareketini duyanlarla birlikte yetmiş (70) kişi olurlar. Tanrı, İltiş Kağan ve etrafındakileri desteklediği için yedi yüz (700) kişi olurlar ve bu sayıya ulaşmalarıyla devlet somut olarak toparlanmaya başlar. Göktürk İmparatorluğu'nun toparlanma sürecinin sürekli yedi ile alakâlı sayılarla anlatılması somut bir gerçekten ziyâde destansı ve elbette mitolojik anlamlara işaret etmektedir. Türkçedeki yedi sözcüğüne

baktığımızda bu sözcüğün “yetmek” fiili ile ilintili olduğu açıktır. “Yet-, başar-, eriş-, güt-, hakkını ver-“ anlamları ile alâkalı olan “yet-“ fiiliyle oluşan yedi; Tanrı’nın yani mükemmeliyetin ifadesidir. Aynı kökten olan “yetiz” kelimesinin “mükemmel” anlamına gelmesi de tesâdüfî değildir. Tasavvufî anlayışa göre yedi; “terk”i başarabilen bir insan, “yetmiş” ise yani kemâle ermiş veya ermek üzere olan bir insandır (Yeraltı Târih, 2014).

“Yedi”nin hemen hemen her kültürde özel bir yeri vardır. Metinde savaşıyan iki taraf vardır. Bu iki tarafın içinde farklı yerlerden gelen şahlar, serverler ve askerler vardır. Bir nevi dünya savaşı gibi bir mücadeledir. Yani birden çok milleti barındıran bir metinde yedi sayısının çok kullanılması da gayet tabiidir. Çünkü yedi sayısı her kültürde, inançta, farklı yeri olan bir sayıdır. Yedi, metinde 51 defa geçmiştir. Bunların 37’si sıfattır. Metinde yedi sayısı ile kurulan bazı sayı sıfatları şunlardır:

yedi kat yir altı (20b/3), yedi kılâc (24a/5), yedi nâmdâr server (24b/2)
yedi başlu ejderhâ (30b/6), yedi dâne bahâdır (40b/13), yedi vezîr (55a/2)
yedi gün (56a/8), yedi nîm tahtlar (57a/10), yedi hâmler (66a/4)

1.2.2.2.4. Kırk (40)

Kırk sayısı, Orta Doğuda özellikle de İran ve Türkiye’de çok kullanılan bu sayı büyük sayılarının en büyüleyicisidir. Saf bilimsel açıdan bu sayı, Ülker’in 40 gün boyunca gözden yok olmasıyla ilişkilidir. Yağmurlu mevsimlerin süresi de kırk gündür. Nuh Tufanı’na neden olan yağmur da kırk gün sürmüştür (Schimmel, 2000).

Orta Çağ Hristiyan yorumcuları; İsrailoğullarının 40 yıl çölde dolaşması, Musa’nın dağda geçirdiği 40 gün, İsa’nın İblis tarafından sınandığı çölde kaldığı 40 gün, İsa’nın mezarda geçirdiği 40 saat gibi kırk sayısına birçok gönderme yapmıştır (Schimmel, 2000).

İslamiyet’te de kırk sayısı çok önemlidir. Çünkü Hazreti Muhammed ilk vahiyi kırklı yaşlarında almıştır. Ayrıca Muhammed isminin başında ve ortasında bulunan mim harfinin ebced sistemine göre sayısal değeri “kırk”tır. Bu yüzden bu sayı Hazreti Muhammed ile özdeşleştirilmiştir. Peygamberin sözleri kırkar şekilde toplanmış ve kırk hadis ortaya çıkarılmıştır. Dinin beş şartından biri olan zekâtta malın kırkta biri

sadaka niyetiyle dağıtılır. Kırklı yapılar Müslüman folklorunda da kendini gösterir. Müslüman hikayelerinde, masallarında kırk sütunlu saraylar, kırk atlı kahramanlar, kırk kız ya da kırk erkek doğuran anneler, kırk düşmanlar, kırk hazineler, kırk şehitler... vardır. Peygamberlerin Medine'deki mezarı başında kırk cesur adamın katledilmesi, Hazreti Muhammed'in yeğeni, damadı ve Şiiilerin ilk imamı olan Ali'nin kırk müridinin olması gibi birçok yerde kırk sayısı kullanılmıştır (Schimmel, 2000). Metinde de Müslümanların önderi olan Fîrûz'un boyu “kırk arş kıadd u kâmet”tir. Askerlerin, serverlerin ve şahların sayısı genellikle “kırk”tır.

Türkler de kırk sayısını çok kullanmıştır. Beraber kahve içmenin kırk yıl hatırı vardır. Kırk yılda bir diye çok kullanılan bir deyim vardır. Divanü Lugatı't Türk'te de kırk sayısı “qırq yılda bay ıgay tüzlinür” (kırk yıla kadar zengin ile yoksul bir olur çünkü ya ölüm gelecek ya da zaman değişecektir) diye bir atasözü içinde kullanılmıştır (Güvenç, 2009).

Kırk sayısının en çok bilinen anlamı, hazırlanma ve arınmadır. Sülûk için sıkıntılı bir hazırlıktır. Psikologlara göre de kırk yaşından hemen önce insanın gelişmesinde belirli bir değişiklik olur. Derviş, maneviyatı ile baş başa kalmak için şeyhinin izniyle inzivâya çekilip dünya nimetlerinden el çekip kendisini ibadete verdiği çile olarak adlandırılan devre de kırk gündür. Kurban edilecek hayvanlar kesilmeden önce 40 gün özel bir şekilde beslenerek hazırlanır (Schimmel, 2000). Metinde server saldırısı kırk adımlık uzaklıktan yapılmıştır: “kırk adım yirden zerķālũn üzerine gergedân sürüp hışımıyla irişüp” (67a/1)

Matematik işlemleri bakımından “bereketli sayı” olan kırk, 1,2,4,5,8,10 ve 20'ye bölünebilir (Schimmel, 2000). Bu bereketli sayı metinde de genellikle çokluk bildirmek için kullanılmıştır. Çokluk bildirmek için başka sayılar da kullanılabilirdi ama metnin temelinde din olması ve yukarıda kırk sayısının dindeki yeri göz önüne alındığında çok kullanılması şaşırtıcı değildir. Metnin kahramanı, Müslümanların kurtarıcısı ve önderi Fîrûz'un boyu da kırk arştır.

Metinde 35 defa sıfat görevinde kullanılmıştır. Metinden kırk ile oluşturulan bazı sayı sıfatları şunlardır:

kırk altun başlu alem (38b/11), kırk çift tabl ve nakķāre (40a/10),

kırk arş kadd u kâmet (46b/11), ol kırk nâmdâr pehlivânlar (58a/8)

kırk mübâriz hûnrîzler (59a/11), ol kırk serverler (59b/9)

kırk adım (64b/11), kırk yer (5b/7)

1.2.2.2.5. Dört (4)

Metinde 28 defa sıfat görevinde kullanılan dört, kare sayılarının ilki ve çift sayılarının ikincisidir. Kendisiyle çarpıldığında kendisinin kare kökünü veren dört sayısı, birçok şeyin dört unsurdan oluştuğuna inanılan eski varlık telakkisinde Yaratıcı, küllî ruh ve ilk maddeden müteşekkil ruhânî âlemin dört misli gerçekliğini yansıtan tanrı eliyle kurgulanmıştır. Tanrı ateş, hava, su ve topraktan dört unsuru; sıcaklık, soğukluk, kuruluk ve nemlilikten dört fiziki özelliği; kan, balgam, sarı ve kara safradan dört salgıyı; et, kemik, sinir ve damardan bedeninin dört bileşenini; birler, onlar, yüzler ve binlerden dört sayı basamağını; doğu, batı ve kuzeyden dört yönü yaratmıştır. (Çetinkaya, 2000).

Koruyucu evrenin sayısı olan dört, birçok yerde vardır. Örneğin dört baş melek bulunması, veliler hiyerarşisinde de dört evlad sütun bulunması, dört kitap (Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân-ı Kerîm) olması, cenaze törenlerinde en az dört tekbirin alınması, dört halife olması, erkeklerin en fazla dört eşle nikâhlanması, zina suçunun saptanması için dört şahidin şart koşulması, imanın dört temel üzerinde durması (sabır, yakîn, adalet, gayret) (Özköse, 2014).

Yılın son dört çarşambasını kutlu sayan eski Türk inançlarına göre her dört çarşambanın her birinde dört unsurdan (su, ateş, hava, toprak) birine cemre düşer ve düşen bu cemre düştüğü unsuru uyandırır (Durbilmez, 2008).

Dört, Türkçe deyimlerde de sıkça kullanılan bir sayıdır: Dört ayak üstüne düşmek (Talihli olmak), dört başı mamur (Her yönden istenildiği gibi olan, kusursuz), dört bir yanı (Her yanı) dört bucak (Her taraf, her yer), dört dönmek (Heyecan ve telaşla çare aramak, bir iş yapmak için şuraya buraya koşup durmak) dört duvar arasında kalmak (Bir yerde, isteği dışında, kapalı kalmak), (Bir işe) Dört elle sarılmak (Büyük bir önem ve özen vererek girişmek), dört gözle beklemek (İsteyerek ve özleyerek beklemek) (Laf Sözlük, 2021).

Metinde “dört bir bucak”tan gelen askerlerin savaşı anlatılıyor. Yani birçok yeri, dünyayı etkileyecek bir savaş. İki taraf da karşı tarafı kendi inancına çekmeye çalışıyor. Aslında iki taraf da yeni bir dünya yaratmaya çalışıyor. Bu yüzden koruyucu evrenin sayısı olan dört sayısının metinde sıkça kullanılması şaşırtıcı değildir. Dört sayısı ile kurulan bazı sayı sıfatları metindeki bazı şunlardır:

dört fil menglüsi (44a/6), dört dürlü renk (46a/8), dört âlāy (46b/6)
ol dört islām şāhları (2a/12), dört yüz yetmiş dört mankāla serverler (52a/6)

1.2.2.2.6. Üç (3)

“Kapsayıcı terkip” olarak bilinen üç sayısı, ilk geometrik şekli oluşturan sayıdır. 1903'te Alman bilgin R. Müller; insanların suyu, havayı ve yeryüzünü gördüğünü ve üç sayısının öneminin doğanın gözlenmesinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu düşünceyi, maddenin üç halini (katı, sıvı, gaz); yaratılan üç grubu (mineraller, bitkiler, hayvanlar); bitkilerdeki üç unsur (kök, sap, çiçeği) ve meyvelerdeki üç unsur (kabuk, etli kısım, çekirdek) keşfederek geliştirmiştir (Schimmel, 2000).

Üç sayısı, tasavvuf geleneğinde de vardır ve bu geleneğe göre üç boyutlu bir dünya vardır. Yapılan bazı eylemlerin ve söylenen bazı sözlerin üç defa tekrarlanması gibi birçok gelenek vardır. Peygamberin sözlerini üç defa tekrarlanmıştır. Bir hadise göre de zahirî, şer'î ve amelî İslam olmak üzere dindar insanın hayatı üç aşamaya bölünmüştür. Aynı zamanda maneviyatın yolu da şariat, tarikat ve hakikat olmak üzere üç aşamalıdır. Yoldaki her aşama da avam, havas ve havvasu'l-havasın olmak üzere üç derecedir (Özköse, 2014).

Üç sayısı Türk kültüründe ve edebiyatında da çok kullanılmıştır. Şamanizm'de âlem; yeryüzü, yer altı ve gök olmak üzere üç bölümden oluşur. Karluk Türklerini oluşturan üç aşiret vardır. Oğuz menkıbesinde de Oğuz Han, üç gün emmemiş ve annesi de üç gece gördüğü rüyada kendisine söyleneni yapmıştır. Oğuz'un iki eşinden üçer oğlu vardır. İran kaynaklarına göre Göç Destanı'nda memleketin her yerini gezip haber getiren üç kuş tanrı tarafından Boğu Han'a verilmiştir. Çin Türklerinde düğün üç aşamada yapılır. Manas Destanı'nda da üç sayısı kullanılmıştır: Manas'ın elde tuttuğu yerlerden birinin adının Üç Koşay

olması, Semetay'ın üç gece rüya görmesi, Manas'ın üç gece kimseyle konuşmaması, Manas'ın önüne üç kız gelmesi... Dede Korkut Hikâyeleri'nde 43 defa üç sayısı kullanılmıştır: Bamsı Beyrek hikayesinde Bey yiğit, düşmandan esir bezirgan ve malları kurtarınca karşılık olarak üç şey beğenilmesi, Dede Korkut'un yakarışıyla Deli Kaçar'ın eli yukarıda kalınca bacısını vermeye razı olup üç kere ikrar eylemesi, Boğaç'ın üç kabile çocuğu ile aşık oynaması ve üzerine gelen boğadan üç oğlanın kaçması, Bayındır Han'ın Begil'i üç gün av etiyle beslemesi... (Saritaş, 2021). Metinde de “üç gün üç gice üç gice ol bârgâh-ı ʿazîmûn içinde oturup ʿayş u nûş kııl”ınmıştır.

Günümüzde de üç sayısı çok kullanılır: çocuğa isim verilirken adının kulağına üç kez fısıldanması, evlilikte evliliği kabul ederken üç defa söylenmesi ve boşanmada üç defa “Boş ol.” denilmesi, kurban vekâletinde vekâleti kime verdiğini üç defa söylenmesi, istiare uykusuna üst üste üç gece yatılması... (Bozkurt & Bozkurt, 2012)

Yukarıda anlatıldığı gibi üç sayı kültürümüzde, hayatımızda ezelden beri yer edinmiştir. İnancın bir parçası olmuş ve diğer metinlerde de çokça kullanılmıştır. Bu yüzden çalışılan metinde de çok kullanılması şaşırtıcı değildir. Metinde 28 defa kullanılan üç sayısı, 26 defa sıfat görevinde kullanılmıştır. Metinde geçen bazı üç sayısıyla kurulan sayı sıfatları şunlardır:

üç darb (4a/4), üç hamle (6a/2), üç adım (16a/12), üç gün (18b/9)

bu üç şahlar (19a/9), ol üç kösler (28b/8), üç aylık mesâfe (35a/3), üç göz (38b/13)

üç kılac (43a/8), üç gice (55b/14), üç dâne bahâdır (44a/14)

1.2.2.2.7. on bin (10.000)

Onlu dizilerde üst sınır olan on bin, Çin'de ölümsüzlük anlamına gelir ve mevcut olan her şeydir. Almanlar üst on binden (obere zehntausend) söz ettikleri zaman tam olarak belirlenmiş bir sosyal tabakayı kastediyorlardır (Schimmel, 2000). Asker sayısının çok olduğunu belirtmek için on bin sayısı kullanılmıştır. Metinde 16 defa sayı sıfatı olarak kullanılmıştır:

on biñ er (24b/6), on biñ zengī server(39a/9), on biñ zerrīn puş ʿasker(39b/12)

on biñ güzide er(39b/4), on biñ la‘lîn-püş ‘asker(46b/7), on biñ ħorāsān ‘askeri(7a/2)

1.2.2.2.8. Yetmiş (70)

Kutsal “yedi”in on katı olup onun büyük biçimi olan yetmiş, “bolluk” olarak anlamlandırılır. (Schimmel, 2000).

Metinde sadece bir bölümde Müslüman askerleri esir düştüğü için yiyecek bulamayıp ot yedikleri anlatılmaktadır. Metnin geri kalan kısmında hep bolluğa dönük ifadeler vardır. Günlerce “‘ayş u nūşa meşğūl ol”dukları, ziyafet çektikleri anlatılıyor. Ayrıca yiyip içtikleri, kıyafetleri, eşyaları, hatta hayvanları hep mükemmeldir. Ama “bolluk” sayısı olarak anlamlandırılan yetmiş metinde uzunluğu mübalağalı şekilde anlatmak için kullanılmıştır. Metinde genelde yetmiş arş boyunda olan savaşçılar vardır. Savaşçıların boylarının mübalağalı şekilde anlatmasının sebebi onları güçlü göstermektir. Metinde hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler hep güçlü gösterilmişlerdir. Gayrimüslimlerin güçlü gösterilmesi Müslümanların kazanacağı zaferi daha anlamlı kılmak içindir. Yetmiş, metinde 10 defa sıfat görevin kullanılmıştır.

yetmiş kıdd u kāmēt (39b/13),

ol yetmiş arş kıdd u kāmēt çeken server (40a/3)

kimi yetmiş ve kimi seksen arş kıdd u kāmēt (46a/3),

yetmiş arş kıdd u kāmēt (57a/3)

kimi yetmiş kimi seksen arş kıddlu la‘īnler (57a/13),

yetmiş arş kıdd u kāmēt (63b/2)

1.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Tablo 1.11. Belirsizlik Sıfatları

bir	266
cümle	61
birkaç	22
her	21
çok	6
nice	5
hayli	3
Toplam	384

Metinde 384 defa kullanılan belirsizlik sıfatları, nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak belirtmek yerine belirsiz, olarak bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2017).

Metinde genel olarak belirsiz birçok şey vardır. Bu belirsizlikler genelde “bir” kelimesiyle anlatılmıştır. Bir sıfatı metinde “herhangi bir” anlamında kullanılmıştır. Metinde savaş anlatılmaktadır. Metindeki her asker, her yer, her eşyayı, her hayvan... ayrıntılı bir şekilde anlatılamayacağı için bu isimlerin önüne “bir” belirsizlik sıfatı gelmiştir. Ayrıca burada önemli olan din uğruna savaşmaktır. Bu savaşta olan diğer hususlar “herhangi bir” şeydir.

Metinde belirsizlik sıfatı olarak çokça kullanılan diğer kelime ise “cümle”dir. Arapçadan alınma olan bu kelime tamladığı adın sayısını belirtmeyip “bütün” anlamında kullanılmıştır. Bu sıfatın çok kullanılmasının sebebi ise metnin içinde birçok topluluğun olmasıdır. Bu toplulukların içindeki askerlerin sayısı da savaş esnasında değişiyor. Ayrıca bu askerler hep beraber hareket ediyorlar. Bu yüzden bu isimlerin önünde hep “cümle” sıfatı vardır.

22 defa kullanılan, hem azaltma hem değersiz gösterme anlamlarında kullanılabilen “birkaç” sıfatı; metinde daha çok Müslüman askerlerini belirtmiş ve genellikle azaltma anlamında kullanılmıştır.

Metinde 21 defa kullanılan her belirsizlik sıfatı, “bütün, hepsi” anlamında kullanılmıştır. Bu sıfat en çok “yan” kelimesini belirtmiştir. Çünkü savaşta saldırı her yandan gelebilir, her yan korunmalıdır.

Aslında bir soru sıfatı olan nice; metinde "ne kadar çok, ne çok, birçok, oldukça çok, hayli" anlamlarında da kullanılmıştır. Ayrıca metinde “çok ve hayli” belirsizlik sıfatları da vardır. Genellikle “çok” anlamında olan bu sıfatlar, metinde askerlerin sayısını belirtmek için kullanılmıştır. Savaşta her an birileri ölebilir, savaşa birileri gelip eklenebilir. Bu yüzden askerlerin sayısını tam olarak bilmek çok zordur. Mütercim de bu yüzden bu belirtsiz sıfatları kullanmıştır.

Metindeki bazı belirsizlik sıfatı örnekleri şunlardır:

cümle pehlivān (33b/5), bir mu‘azzam şehir (33b/9), bir server (36a/15)
bir kimse (38b/11), cümle şāhlar (41a/4), çok zamān (60a/8)
her gece (20a/5), nice selāṭīn serverler (26a/14) ḥaylī zamān (60b/4)

1.2.2.4. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, ismin önüne kaç, kaçar, kaçınıcı, hangi, ne, nasıl, neredeki gibi soru sözlere getirilerek varlık ve nesneleri soru yoluyla belirten sıfat türüdür. (Korkmaz, 2017)

Soru sıfatı metinde 31 defa kullanılmıştır. Diğer sıfatlar türlerine göre daha az kullanılması metinde bir soru unsurunun olmadığını gösterir. Yani metin soru soran bir metin değildir.

Metindeki soru sıfatları çoğunlukla “ne kadar ve ne”dir. Metinde savaş anlatılıyor ve savaşta sayı çok önemlidir. Bu yüzden metinde genel olarak isimlerin sayısını soran ne kadar sıfatı kullanılmıştır. Ancak bunlar gerçek soru cümleleri değildir. Daha çok pekiştirme amaçlı kullanılmıştır. “ne” soru sıfatı da daha çok “hangi ve nasıl” anlamlarında kullanılmıştır.

Metindeki bazı soru sıfatı örneği şunlardır:

ne-kadar kāfir begleri (9a/14), ne-kadar ‘asker-i islām varsa (9b/10)

ķandakı dāmen-i ķāf (12b/4), ne hāl (17b/12)

ne tedbīr (18b/7), ne mel'ünsın (70b/10),

1.3. Zarflar

Zarf kelime anlamı olarak kap, kılıf gibi anlamlara gelir. Yani bir şeyi çevreleyen, sınırlayan demektir. Dilde de zarf; çoğunlukla bir fiili ya da fiilimsiyi sınırlandıran kelime türüdür. Daha ayrıntılı bir tanımla şöyle ifade edilebilir: Fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarflardan önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyen ve anlamlandıran zarflar; asıl olarak fiillerden sonra gelir. Zarflar; işlevleri bakımından zaman zarfları, yer ve yön zarfları, hâl zarfları, miktar zarfları ve soru zarfları olmak üzere beşe ayrılır. (Korkmaz, 2017)

Metinde 2.505 zarf vardır. Bunların büyük kısmı hâl zarflarıdır:

➤ **Tablo 1.12. Zarflar**

	TOPLAM	Zarf-fiil Ekiyle
Hâl Zarfı	2173	1487
Zaman Zarfı	242	84
Miktar Zarfı	65	-
Yer-Yön Zarfı	23	-
Soru Zarfı	11	-
TOPLAM	2505	1571

1.3.1. Hâl Zarfları

Hâl ve tavır ifade eden bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hâl zarfları önüne geldiği kelime ya da kelime öbeğine “nasıllık-nicelik” anlamları katar. (Ergin, 2019) Genelde fiillerin önüne gelerek fiillerin gerçekleşme tarzını gösterir.

Metinde sıklığı en yüksek olan zarf türü hâl zarfıdır. Türkçede çokça tercih edilen bu zarf türünün metinde 2.173 defa gibi yüksek bir sıklıkla kullanılması dikkat çekicidir. 2.505 zarfın 1571 tanesi fiilimsi ekiyle oluşmuştur. Ayrıca 2045 çekimli fiil vardır. Bu da metnin fiillere dayalı bir metin olduğunu gösterir. Hâl zarflarının 1.479 tanesi bir fiile gelerek iki fiili birbirine bağlayan -Up zarf-fiil ekiyle oluşmuştur. Yani metnin fiillere dayalı bir metin olmasından dolayı zarf-fiillerin kullanımı artmıştır. Bu

da Türkçede en çok kullanılan zarf türü olan hâl zarfının kullanım sıklığını arttırmıştır. İleriki kısımlarda zarf-fiiller ayrıca incelenecektir.

Metinde hâl zarflarının çok kullanılmasının bir başka sebebi de niteleme sıfatı kısmında değinildiği gibi mütercimin vasıflandırma yaparken sadece sıfat tamlamasını değil, cümle ve zarf-fiil öbeğini de çokça tercih etmesidir.

Fiilimsi ekiyle oluşmayan hâl zarflarının çoğu da “ile” edatıyla oluşmuştur. “ile” edatı vasıta, beraberlik anlamlarında ve fiilin nasıl yapıldığını anlatmak için kullanılmıştır. Metinde savaş anlatılıyor ve birçok yerden asker geliyor. Ayrıca bu bir din savaşıdır. Savaşlarda da birlik çok önemlidir ve beraber hareket edilmelidir. Savaşta önemli hususlardan biri de nasıl tepki verildiği, nasıl konuşulduğu ve nasıl saldırıldığıdır. Yani fiillerin icra edilmesi kadar o fiillerin nasıl icra edildiği de önemlidir. Savaşta her şey düşünülmeli ve öyle hareket edilmelidir. Çünkü en küçük yanlışın bedeli ölüm ve savaşı kaybetme olabilir. Bu sebeplerle ile edatı daha çok beraber anlamında ve fiilin nasıl icra edildiğini göstermek için kullanılmıştır.

Metinde kullanılan bazı hâl zarfları şunlardır:

getürüp ol la‘ınleri kondurdılar (9a/7)

demsüz şāhla ceng-i sulṭānī kılup dönüp konmuşlardı (11a/14)

dört yüz nāmdār zeṅgī pehlivānlarıyla giyinüp ve kuşanup filine süvār olup pişkeşlerin alup gelüp nemrūd-ı la‘īnuñ divānına irişdi (11b/5,6,7)

kendü irādetiyle gitdi (12b/10)

iki bıyıkları kol gibi ejderhā misxāl eñsesine tolaşmış (43a/10)

fīrüz-ı cihāngīr ile bile gitmişdür (43b/6)

öñinde yir öpüp yine rahşlarına süvār olup kös-i harbīlerin çaldurup küffār şāhlarınıñ öñinden ‘āzamet ile geçüp gitdiler (45b/3,4,5)

demsüz şāh fīrüz-ı cihāngīrle yanaşup cümle şāhlar kimi öñince yürüyüp kös-i harbīler çaldurup ‘alemler ve sancaklar şukḳaların efrāşte kılup kāfir şāhlarınıñ öñinden ve Nemrūd-ı āteşperest öñinden gitdiler (48b/3,4,5,6)

karşı gelüp ta'zîmle getürüp kondurdılar (51a/11)

1.3.2. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, bir oluş veya kılışın yani bir fiilin ya da fiilimsinin (zarf-fiil, sıfat-fiil, isim-fiil) anlamını zaman açısından belirten, sınırlayan veya kesinleştiren zarf türüdür (Korkmaz, 2017). 242 zaman zarfının 84'ü zarf fiil ekiyle yapılmıştır. Bu eklerin -(y)lcAk'tır. Zaten -(y)lcAk dönemin en çok kullanılan eklerdendir. (Gülsevin, 2017) Bol fiili bir metinde zaman da fiille gösterilmiştir. Savaşta genellikle icra edilecek fiilleri, karşı tarafın icra ettiği fiiller belirler. Yani bir saldırı gerçekleştirileceğinde karşı tarafın icra edebileceği fiiller hesap edilir ve en uygun zaman da bu saldırı gerçekleşir.

Metinde zaman genelde sabah, akşam ve gecedir. Sabah namazını kılıp savaşır, akşam olunca da akşam namazını kılıp dinlenirler. Metinde başka zaman kelimesi yoktur. Hikâyenin kahramanları, zamanı günümüz insanı gibi ayrıntılı ve bölünmüş şekilde kullanmayı gerektirecek kadar girift bir hayat yaşamadıkları için zaman zarflarının sıklığının ve çeşitliliğinin metinde sınırlı kaldığı görülmektedir.

Metindeki bazı zaman zarfları şunlardır:

aḥşām olunca ne ḥāl ise ḡayret idüp dönüp ol arada küffār ʿaskeriyle bir cenk eylediler (17b/11,12)

şabāh namāzın kıldıktan soñra at arkasına süvār olup (13b/1)

imdi hemān bir tedārik görüp (18b/3),

döğmede bugün bize el virmezler (31a/5)

görünmez diyicek nemrūd-ı âteşperest-i la'în germ olup (19b/14)

oḡ yerine gelicek el tîr ü kemāna urup (22b/9)

zertāb aña dahı gelürken bir oḡ pertāb kıldı (23a/12)

aḥşām ḡaribān olıcaḡ gürüldi dahı sâkin oldı (27a/10)

giderken nāḡāh birkaç rustâyîlere uğradı (27b/5)

öyle cevâb eşidicek bî-ihtiyâr ʿaqlı başından gitdi (29b/13,14)

fîrûz-ı cihāngîr gelicek etrâfa nazar şaldılar (31b/14)

öñine uğrayıcağ heybetle geçüp gitdiler (39a/7)

soñra gelüp fîrûz-ı cihāngîre bende oldılar (42a/11)

henûz saķalı gelmiş (44b/2)

atasın göricek şıçrayup rahş-ı zerefşāndan inüp karşı segirtti (47b/12)

fîrûz-ı cihāngîrûñ ol zamān bir dîvānı tûrdı (52b/1)

1.3.3. Miktar Zarfları

Miktar zarfları; bir sıfatın, zarfın veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirleyen zarf türüdür. (Korkmaz, 2017) Metinde mübalağanın olduğu, her şeyin çok güzel olduğu, askerlerin çok güçlü olduğu anlatılmıştı. Bu zarflar da fillerin ölçüsünü çoğunlukla “ğāyet, ʿazīm, ziyāde, haylī, haylī” gibi kelimelerle arttırmıştır.

Metindeki miktar zarfları örnekleri de şunlardır:

ol sözi eşidüp ġāyet kaçdı (4b/15)

helāk olduğına ziyāde acıyup (23b/5)

görüp ġāyet ġāzaba gelüp kaçdı (6a/10), ʿazīm şād olup (9b/13)

ʿazīm şād olup buyurdi (11b/2),

ol hālī görüp ziyāde melûl oldılar (14b/14)

çok naşīhat kıldı (19a/11),

az koşdılar (2b/11)

kāfirleri haylī geçüp (32a/3),

şeh-i dārşāhı dahı nadir begendiler (35a/5)

1.3.4. Yer-yön Zarfı

Yer-yön zarfları, fiilin icra edildiği/olunduğu yeri, yönü, mekânı, ciheti gösteren kelimelerdir. Anlatıcının zarf seçimi, mekânını, yönünü, tarafını tahdit ettiği fiile değişik anlam çerçevesi sunar. Türkçede fiili yer-yön bakımından çerçeve çizen hâl ekleri dışında bahse konu olan birkaç zarf da bilinmektedir. Bugün sayıları kullanım sıklığı dikkate alındığında eskiye oranla azalmış durumda olan yer-yön zarfları metinde 23 defa kullanılmıştır.

Yer-yön bildiren kelimeler, isim çekim eki aldığı anda isim olur. Metinde zarf olacakken isim çekim eki aldığı için zarf olmayan bir kelime yoktur. Günümüz Türkçesinde “yukarıya” da gidilebilir, “yukarı” da gidilebilir ama metinde sadece “yuḡaru” gidiliyor.

Metindeki bazı yer-yön zarfı örnekleri şunlardır:

içerü girdiler (59b/15), başın ilerü atdı (3a/5), gerü sürüp (24b/14)

ilerü gelüp (33b/2), taḡların yuḡaru ḡaldurdı (50b/8), aṣaḡa inmiş (57a/4)

1.3.5. Soru Zarfı

Fiili çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarf türü olan soru zarfları, metinde 11 defa kullanılmıştır. Soru zarflarının az olması metnin soru saran bir metin olmadığını gösterir. Soru zarfı olarak genelde “nice” ve “niçün” soru kelimeleri kullanılmıştır:

niçün: niçün meydāna gelmeyüp havf iderler (70b/8)

niçün böyle helāk idüp yirlerin ḡāk eyledün (67a/9)

nice: aña erlik nice olur gösterem dedi (14b/1)

ne ḡadar: ne-ḡadar cehd eyledi (68a/10)

1.3.6. Zarf-fiiller

Zarf-fiiller, zarf şeklinde kullanılan fiillerdir. Her türlü fiil kök ve gövdelerine belirli eklerin getirilmesi ile oluşurlar. Şahsa ve zamana bağlanmaz, mücerret bir hâli karşılar. İsim çekim eklerini ve işletme eklerini almazlar. İsim gibi kullanılmazlar.

Metinde kullanılan toplam 2505 zarfın 1571’i zarf-fiil ekleriyle oluşmuştur. Bu zarf-fiil eklerinin 1.479 tanesi –(y)Up zarf-fiil ekiyle oluşturulmuştur.

1.3.6.1. –(y)Up

Türkiye Türkçesinden ünlü uyumlarıyla birlikte -ıp, -ip, -up, -üp gibi dört farklı şekilde görülen zarf-fiil eki, Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan dönemde -up ve -üp gibi sadece dudak ünlüleriyle kullanılan iki şekli görülür. İncelenen metin

de Eski Anadolu Türkçesi döneminde üretilen bir metin olduğu için sadece -(y)Up şekli görülür.

Metinde sıklığı en yüksek olan zarf-fiil eki -(y)Up'tur. Savaş konulu bir metin olduğu için hareket fazladır. Mütercim de bu hareketleri ayrı ayrı cümleler halinde anlatmak yerine zarf-fiil öbeği ile anlatmıştır. Zarf-fiillerin çok olmasının diğer bir sebebi de mütercimin kişileri vasfederken sadece sıfat tamlamasını değil, cümle ya da zarf-fiil öbeğini de tercih etmesidir.

Bir cümle içinde -(y)Up eki ile oluşan birçok zarf-fiil öbeği kullanılmıştır:

tîz süvâr ol**up** küffâr ʿaskerinüñ gözünden (19b/12)

nihan ol şuyı geç**üp** gel**üp** şehir-i horāsānuñ cānib-i şarkīsinde (19b/13)

kūh-ı sebzerüñ etegine ir**üp** bir muhkem yere şarblan**up** ʿasker halkı (19b/14)

ķondılar (19b/15)

1.3.6.2. -(y)IcAk

Metinde -(y)Up ekinden sonra sıklığı en yüksek olan -(y)IcAk eki, zaman zarfı yapar. Metindeki zaman zarflarının 84'ü zarf-fiil ile oluşturulmuştur ve bunların 53 tanesi -(y)IcAk'tır. Bu ek dönemin en çok kullanılan zarf-fiillerindendir. (Gülsevin, 2017)

Bu ek, metinde çoğunlukla de- ve işit- fiillerine gelmiştir. Bunun sebebi karşılıklı bir olayın olması ve zaman olarak karşıdakinin bir sözü söyleyince verdiği tepkiyi anlatmaktır. de- ve işit- fiilinin zaman olarak çok kullanılması insanların söylenenlere çok önem verdiğini ve bu söylenenlere tepkisiz kalmadığını gösterir. Söz çok önemlidir, söze göre hareket edilir. Savaşta şahın söylediği her söz, emirdir. Bu söze karşı gelinmez, söz söylenir söylenmez gereği yapılır. Bu yüzden sözün söylendiği ve işitildiği zaman çok önemlidir. Ayrıca düşmanın söylediği söz de çok önemlidir. Bir söz söyleyince hemen tepki verilir.

-(y)IcAk ekinin çok eklendiği diğer bir fiil mukabil ol- 'tır. Savaşta düşmanla karşılaşma anı çok önemlidir. Karşılaşma anında söylenen söz, icra edilen fiil karşı tarafta bulunanlara ya gözdağı verir ya da onları rahatlatır.

–(y)IcAk eki gel-, uğra-, er- var- gibi bir yerden bir yere gitmek, gelmek anlamlarını ifade eden fiillerle kullanılmıştır. Bir yerden başka bir yere gidildiğinde ya da bir yerden geldiğinde bir şeyler yapılmalıdır. Boşu boşuna bir yere gidilmez ya da bir yerden gelinmez. Birileri şah tarafından çağırılır ya da bir yere gönderilir, onlara görev verilir. Onlar da gittikleri ya da geldikleri zaman bir şeyler yapmalıdır. Bu yüzden gel-, git-, er-, var- fiillerinin icra edildiği zaman önemlidir. Metinde zaman; insanların hareketleriyle, söyledikleriyle, işittikleriyle ilgilidir.

demsüz şāh küffār ʿaskerine muḳābīl olı**caḳ** nemrūd-ı āteşperest ʿaskeri daḥı deryā-
leyin cūş u ḥurūşa gelüp (22a/14,15)

demsüz şāh öñine varı**caḳ** ḳaddın ḥamīde ḳılup (35a/7)

gelüp demsüz şāhuñ öñine uğrayı**caḳ** ʿizzetle selām virdi (37b/12)

emdi nāmum saña vuşul bulı**caḳ** ʿözü bahāne ḳılmayup (58b/1)

ol sözlerin eşidı**cek** ḡazaba gelüp berḳ-leyin tekrār şaḳıdı (59a/8)

fırüz-ı cihāngīr anı eşidı**cek** eydür (60a/7)

fırüz-ı cihāngīr gelı**cek** eṭrāfa nazar şaldılar (32a/14)

demsüz şāhuñ muḳābelesine gelı**cek** raḡşlarından şıḳrayup (42a/12)

1.3.6.3. -ken / iken

Bu zarf-fiil eki sadece “i-” cevher fiiline gelir. Görülen geçmiş zaman haricindeki zaman eklerinden sonra da gelebilir. Gerek yardımcı fiil olarak gösterildiği gerekse eklendiği fiilin tahakkuk ettiği sırada ortaya çıkan bir başka fiilin vaktini göstermeye yarar. İsimlerden, tasarlama veya haber kiplerinden birinin ekini almış fiillerden sonra gelir. Metinde 26 defa kullanılmıştır.

-ken’nin en çok eklendiği fiil kullanılan de-‘tir. de- ile 6, gel- ile 5 ve git- ile 4 defa kullanılmıştır. -ken’nin ile birer defa kullanılan fiiller kur-, dur-, öl-, kurul-, temaşa kıl-, niyaz et-, ver-, zebun ol-‘tır. İsimden sonra iken şeklinde kullanılanlar ise şunlardır: muḳayyed iken (23a/8), elümüzde iken (26a/15), ḡürcīstānda iken (66a/14)

-ken zarf fiilinin metindeki bazı örnekleri şunlardır:

her biri ölmiş**ken** taze cān bulup ölülere dirildi (30b/5)

cevelān kim göstere dir**ken** anı gördiler (14a/10)

geçüp gider**ken** eline tīr u kemān alup (16a/3)

zertāb aña dahı gelür**ken** bir ok pertāb kıldı (23a/12)

binüp gider**ken** nāgāh birkaç rustāyīlere uğradı (27b/5)

niyāz ider**ken** nāgāh anı gördiler (29a/11)

tırup temāşā kılr**ken** nāgāh anı gördiler (32b/8)

1.3.6.4. (y)IncA

Zaman bildiren (y)IncA, Eski Türkçede -ğın, -gin yapım ekiyle -ça -çe ekinin birleşiminden doğan -ğınça, -ginçe şeklindeydi. Batı Türkçesinde -ınça, -inçe şeklinde geçmiştir (Ergin, 2019). Bu ek, metinde 26 defa kullanılmıştır. En çok eklendiği fiil de-‘tir. (y)IncA zarf-fiil eki 3 defa “aḫşām olunca” şeklinde kullanılmıştır. Metinde akşam olunca savaş biter, yaralıları tedavi edilir, ölümler gömülür, uyulur ve dinlenilir.

(y)IncA metinde git-, dur-, öl- fiilleriyle 2 defa; var-, kon-, helak et-, geç-, er-, dön-, gel- ile birer defa kullanılmıştır:

bu nā-be-kāruñ şerrinden beni şakla di**yince** olmadı (64b/6)

oğlu firūzı ve beglerini helāk etmey**ince** ben saña nazar etmezin (11a/8)

bu on yedi gün geç**yince** gayret kılasun (18b/4)

aḫşām ol**ınca** ne ḥāl ise gayret idüp (17b/12)

gırībānına var**ınca** iki pāre eyledi (32b/13)

ürselenüp tır**ınca** birbiri ardınca yedi yerde muḥkem darb urup (23a/6)

aḫşām ol**ınca** cenk idüp (1b/13)

1.3.6.5. –(y)ArAk

Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya çıkan bu ekin yapısı üzerine üç ayrı görüş vardır. Birincisi -A istek ekiyle -rAk karşılaştırma ekinin birleşmesiyle; ikincisi, -(y)U zarf-fiille -rAk karşılaştırma ekinin birleşmesiyle; üçüncü ise -Ur, -Ar geniş zaman ekiyle -ok güçlendirme ekinin birleşmesiyle oluştuğudur (Korkmaz, 2017). Metin ait olduğu Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan dönemde ortaya çıkan ve kullanımı az olan bu ek, toplam 6 defa kullanılmıştır. Bu ek en çok cevelan + yardımcı fiil ile kullanılmıştır. cevelan et- ile 3, cevelan kıl-, sal- ve de- ile birer defa kullanılmıştır.

“Cevelan” ile bu kadar çok kullanılması dikkat çekicidir. Cevelan; dolaşmak, gezmek, hareket etmek anlamlarındadır. Metinde hareketin çok olduğu dile getirilmişti. Meydana çıkan asker meydanı dolaşır ve bu sırada bir şeyler yapmalıdır. Meydanda öylece dolaşmak yeterli değildir. Bütün askerler onu seyreder ve o karşı tarafa gözdağı verecek bir fiili icra etmelidir.

kılıçların şal**ara**k ok gibi çıkup gitti (68a/7)

cevelān kıl**ara**k yağmūs-ı âteşperstūn ōñin alup yağmūs-ı âteşperest nazār kılup gördi (4b/7)

cevelān idere**k** zerķāl-ı zinde-pūşa berāber gelüp (64a/11)

1.3.6.6. -mAdAn

Menfilik ifade eden bir zarf-fiil eki olan -mAdAn, içinde menfilik eki bulunduğu ve menfi fiil gövdesine dayandığı için yalnızca fiil kök ve gövdelerine getirilir (Ergin, 2019). Bu ek metinde 6 defa kullanılmıştır:

firūz gel**medin** demsūz šāhuñ ve bākīlerinūñ hākisterlerin bad u hevāya virem (31a/1)

divāne ir**meden** küffār šāhları firūz-ı cihāngīri seyr idüp (49b/6)

öl**meden** mübārek cemālūñ görüp (70a/5)

bir sāˆat ol**madan** nemrūduñ dīvānından demsūz šāh hūzūruna yetdi (10a/3)

kāfir ordusundan çık**madan** nemrūd-ı la‘în emr eyledi (59b/10)

recân al**madan** kanla kırtara (63a/9)

1.3.6.7. -All

Eski Türkçede -galı, -geli şeklinde olan bu ek, Batı Türkçesinde -alı, -eli şeklini almıştır. Eski Türkçede “-mak için, mek için” anlamında kullanılırken Batı Türkçesinde “-den beri” anlamında kullanılmıştır (Ergin, 2019). Çalışılan metin, Batı Türkçesinin Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan dönemine aittir. Bu sebeple metinde de “-den beri” anlamıyla kullanılmıştır. -All Eki, gel- fiiliyle 2 defa, geç- ve git- fiilleriyle birer defa olmak üzere metinde toplam 4 defa geçmektedir:

ben ol diyârdan gid**eli** hiç gözüm nûrı firûz-ı cihāngîrden haber zâhir oldı mı (12a/15)

ben kuluñ firûz gelüp ħorāsāna yakın gele**li** dāyim anuñ dīvānından ħālî degilüm (33b/4)

firdevs bundan gid**eli** eyü muĥābbet bağlamış (45a/13)

ol devr giç**eli** ħaylî zamāndur (60b/4)

1.3.6.8. -(y)V

Türkçede eskiden beri olan ve -(y)A, -(y)I, -(y)U şekillerinde kullanılan bu ekin Batı Türkçesindeki gelişim seyri “diyü > diye” örneğinde olduğu gibi “-I,-U”dan “-A”ya doğru gitmiştir (Ergin, 2019). Hâl zarfı yapan bu ek, metinde sadece -(y)U şeklinde ve toplam 4 defa kullanılmıştır:

ma‘zûr tutup diyü secde kıldılar (9b/6)

ma‘zûr tut diyü secde kıldılar (25b/9)

ġāfil olman diyü nidâ kıldılar (59b/13)

gürleyü gümleyü at arkasına süvâr olup (22b/1)

1.3.6.9. -dUkCA

-dUk görülen geçmiş zaman sıfat-fiil ekinin üzerine -CA eşitlik hâl ekinin gelmesiyle oluşmuştur (Korkmaz, 2017). Metinde 2 defa kullanılmıştır.

bu gürüldiler nedir var**duḡça** dahı ziyāde oldı (26b/14)

rūzgār tōḡund**duḡça** başları çarḡ-vār dönüp (45b/11)

İKİNCİ BÖLÜM

FÎRÛZ-I CİHÂNGÎR VE NEMRÛD-I ÂTEŞPEREST'İN ANLATIMINDA KULLANILAN SIFAT VE ZARFLARI

2.1. Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar

Yukarıda, sıfat bölümünde, mütercimın insanları vasfederken sadece sıfat tamlamalarını değil, cümle ya da zarf-fiil öbeğini de çokça tercih ettiğı ve bu kişilerin başkahraman olmasına rağmen Türkçe terkipli sıfat tamlamasının neredeyse hiç olmadığı, yabancı terkipli sıfatları ise birkaç tane olduğu belirtilmişti. Bu sebeple bu bölümdeki sıfatlar, sadece sıfat tamlaması şeklinde olan sıfatlar değildir, cümle ve zarf-fiil öbeğinden de bu kişilerin sıfatları belirlenmiş ve incelenmiştir.

Fîrûz ve Nemrûd'un adıyla birleşmiş birer sıfatları vardır. Fîrûz'un bu sıfatı "cihângîr"dir. Nemrûd'un ise "âteşperest"tir. Bu sıfatların anlamına bakıldığında cihângîr sıfatı, "Dünyayı zaptetmiş, hükmü altına almış; dünyayı zapteden büyük hükümdar, büyük fâtiğ" demektir. (Kubbealtı Lugatı, 2021) Nemrûd'un "âteşperest" sıfatı ise "(Fars. *âteş* ve *perest* "tapan" ile *âteş-perest*) Ateşe tapan (kimse)" (Kubbealtı Lugatı, 2021) demektir. Bu sıfatlardan hemen anlaşıldığı gibi anlatıcı tarafsız değildir, Müslümanları destekleyen biridir. Çünkü Fîrûz'un sıfatı çalışarak, savaşarak, uğraşarak kazanılır. Oysa Nemrûd'un sıfatı sadece inancını yansıtır. Bu durum diğer gayrimüslimler için de aynıdır. Gayrimüslimler, tek sıfata indirgenmiştir. Metnin genelinde gayrimüslimler hep "âteşperest, la'în, mel'ûn"dur. Çünkü başka sıfatlarının bir önemi yoktur.

2.1.1. Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar

Fîrûz, babasının "göz nûru"dur. Bu sıfatdan çocuğa verilen önem anlaşılmaktadır. Babalar çocukları göz nuru olarak görür. Gözün, görmenin ne kadar önemli olduğu aşikardır ama bu sıfat sadece "göz nuru kadar değerli" anlamında değildir. Çocuk, babasının yolunu aydınlatacak, açacak bir "nur"dur. Çocuk, baba yaşlandığında babaya bakan, baba zorda olduğunda yardıma koşan, geleceğine "nur"

olan bir varlıktır. Çocuk olmazsa baba, gözünün nurunu kaybeder, karanlıkta kalır. Nitekim metinde de baba zor duruma düşünce, hayatı kararınca “çocuk” gelip babayı kurtarır, aydınlatır.

Metinde geçen başta Fîrûz olmak üzere çocuklar için “ciger-küşe” sıfatı kullanılır. Çocuk, babasının ciğerinin köşesidir. Çocuk babanın bir parçasıdır. Çocuk babaya bağlıdır. Bu bağlılığın neden başka bir organla değil de ciğer ile anlatılması ciğerin işlevinden kaynaklanmaktadır. Ciğer nefes almaktır. Bazı organlar, bazı duyguları temsil eder. Örneğin; kalp sevgi, aşk gibi anlamlara gelir. Ama ciğer nefes, hayat ve rahatlık anlamlarına gelir. Bu da çocuğun, bir baba için hayatî bir şey olduğunu gösterir. Baba çocukla nefes alır, onunla rahatlığa erişir. Bu hayatîlik; çocuğun göz nuru sıfatında anlatıldığı gibi babanın gelecekteki yardımcısı olması ve çocuğa duyulan sevgiyi göstermek, onu hayat kadar sevmektir.

Fîrûz,un yüzü çok güzeldir. “māh-ı pîrûz”dur ve “cemālî āfītāba beñzer” Fîruz; “uğurlu, hayırlı ay”dır ve “yüzü güneşe benzer.” Yani hem aya hem de güneşe benzer. Ay ve güneş benzetmelerde çok kullanılır. Çünkü bu insanlar doğayla iç içedir. Gündüz güneş, gece ay vardır. Bu ikisi de parlaktır, aydınlıktır. Karanlık korkutucudur, kötüdür ama aydınlık ferahlıktır, iyidir. Metinde Fîrûz gelip onları kurtarır, aydınlatır. Bu sebeple de Fîrûz, yüzünün güzelliğinin yanında bir kurtarıcı olduğu için bu sıfatlara layık görülür.

“şimdiki ‘aşırda ḥaḳḳ sübhāne ve te‘ālā şāhib-ķıranlığı” Fîrûz’a vermiş. Bu ifade eski Türk devletlerinde olan “kut inancı”nı akla getirir. Kut inancına göre devlet yöneticisine yönetme hakkını tanrı verirdi. Bu metinde de sahip-ķıranlığı tanrı tarafından alan Fîrûz, “şāhib-ķırān-ı ‘ālem u pehlivān” olmuştur. Önder ile tanrı arasında bir bağ olduğuna inanılır. Bu yüzden Fîrûz sadece bir önder değildir, İslam’ı temsil eden mübarek biridir.

Fîrûz “ķırķ arş ḳadd u ḳāmet”lüdür. Kırk sayısının İslamiyet’teki yeri farklıdır. Yukarıda kırk sayısı bölümünde de anlatıldığı gibi Hazreti Muhammed ilk vahiyi kırklı yaşlarında almıştır. Ayrıca Muhammed isminin başında ve ortasında bulunan mim harfinin ebced sistemine göre sayısal değeri kırk’tır. Zekâtta malın kırkıta biri sadaka niyetiyle dağıtılır... (Schimmel, 2000) Bu yüzden Fîrûz’un da

boyu kırk arştır. Firuz; Hz. Muhammed SAS'ın izinde, muttaki bir Müslümandır. Bu yüzden boyunun uzunluğu Hz. Muhammed SAS'le bağlantılı olan kırktır.

Fîrûz'un dış görünüşü şöyledir: “başdan ayağa la'el ve cevâhire gark olmuş, başına bir kızıl yakût âhmerden ışıık örünüp üzerine yedi dâne bahâdır yükleri şokunmuş, otuz altı pâre cenk esbâbın üzerine arâyîde kılmış, miyânına iki tîğ-ı süleymânî himâil kılmış, kabzalarına dürlü dürlü gevher şeb-çerâkdandır, âlât-i harbî cümle mücevher, siyâh bıyıkları çeñeden aşmış ve mübârek cemâl”.

Fîrûz, Müslümanların önderidir, güçlüdür. Fîrûz sadece fizikî değil, maddî güce de sahiptir. Bu maddî gücün önemini gösterir. Çünkü metinde hemen hemen her şey (ev, kıyafet,at...) değerli taşlarla süslüdür. Zenginlik bir güçtür. Burada dikkat çeken bir unsur da zenginliği göstermek için kullanılan “la'el, cevâhir, kızıl yakût, mücevher, gevher, şeb-çerâk”dur. Altın, para, ev, tarla, hayvan... değil de çok kıymetli taşlar hep ön plandadır.

Fîrûz için “mübârek cemâl” sıfatı birkaç defa kullanılır metinde. Bazı Arapçadan alınma kelimelerin anlam değeri Türkçedeki karşılığından farklıdır. Özellikle mübarek kelimesinin ayrı bir yeri vardır. Örneğin millî bayramlar kutlanırken “mübârek” değil, “kutlu” kelimesi kullanılır. “Mübârek” kelimesi sadece dinî bayramlarda, gecelerde, günlerde kullanılır. Yani mübarek kelimesinin anlam değeri, Türkçe karşılığı olan kutlu kelimesinden farklıdır. Mübarek kelimesi dinle ilgilidir. Müslümanların önderi Fîrûz'un yüzünün güzelliğinin mübarek olması da bu yüzdendir. Ayrıca Fîrûz Allah tarafından gönderilen biridir, Allah'ın gönderdiği biri mübarek ve güzel olur. Fîrûz o kadar güzeldir ki “yüzün gören hayrân olur”. Bu ifadeyle de Fîrûz'un güzelliği nesnelleştirilir. Fîrûz'ı gören herkes beğenir.

Fîrûz'un diğer özellikleri ise şunlardır: “cümle dâmen-i kâf şâhların kendüye bende'i çâkır kıl”mış, “cümle insân şâhların alup askerleriyle ve serverleriyle huzûr-ı şerîfgire getir”miş, “eyü pehlivân”, “bî-tekellûf bir heybetlü şalâbetlü pehlivân”, “server-i nâmdâr devrân gözi hergiz misxâlin görmüş degil”, “devrân gözi misxâlin görmüş degil” “assı bir server olmuş” “eger rüstemler ve qahramânlar hâlî hayâtta olsa bu servere kimse tākāt getüremezdi”

Fîrûz, Kaf Dağı'nın şahlarını kendisine bağlar. Kaf Dağı efsanevî bir dağdır. Bu dağ genelde zorluğu, uzaklığı temsil eder. Bu metinde de kullanılmasının sebebi Fîrûz'un gücünü abartmaktır. Fîrûz çok zor bir şeyi başarmıştır. Kaf dağına gitmiş orada esir olan birçok kişiyi kurtarmıştır ve kendi ordusuna katmıştır. Orduya katması zorla olan bir şey değildir, kurtarılan kişiler kendi istekleriyle Fîrûz'un ordusuna katılırlar.

Fîrûz heybetlidir. Yani hem korkulacak biri hem de saygı duyulacak biridir.. Fîrûz'un kötü bir sıfatı yoktur. Fîrûz "salâbetli"dir. Yani kuvvetli, sağlamdır. Fîrûz sadece dışarıdan, oturduğu yerden emirler vererek askerleri yöneten bir önder değildir. Savaşabilecek kadar kuvvetli ve sağlamdır. Bunu belirtmek için de salâbetli ve heybetli sıfatları kullanılmıştır. Böyle heybetli, salâbetli kişinin şımarık, kibirli olma ihtimali yüksektir. Bu yüzden heybetli ve salâbetli sıfatlarından önce "gösterişsiz, hoşgörülü" anlamındaki "bî-tekellûf" sıfatı getirilmiştir. Böylelikle Fîrûz'un gösterişli, kibirli olarak algılanma ihtimali ortadan kaldırılmıştır.

Fîrûz'un hiç kötü özelliği yoktur. Yanlışı yoktur. Fîrûz, en iyi, en güzel, en zengindir. En iyi olan sadece Fîrûz değildir. Fîrûz'un her şeyi en iyidir. Atı, savaş aletleri bile değerli taşlarla süslüdür. Fîrûz, o kadar iyi, güzel ve güçlüdür ki "devrân gözi hergiz misxâlin görmüş degil" Fîrûz dünyada eşi benzeri olmayan, mükemmel biridir.

2.1.2. Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Sıfatlar

Nemrûd'un anlatımında kullanılan sıfatlar daha azdır. Nemrûd her şeyden önce "âteşperest, la'în ve mel'ûn"dur. Bunlar en çok kullanılan sıfatlardır. Çok kullanılmasının sebebi bu sıfatlara sahip olan birinin diğer özelliklerinin önemsiz olmasıdır. Yani Müslüman olmayan birinin diğer vasıfları önemsizdir. Tek sıfata indirgenmiştir.

Nemrûd'un iyi anlamda sıfatları da vardır: "ulu pâdişâh, yetmiş arş kıdd u kâmet çekmiş, bu zamâna gelince bu la'în kimseden tabanca yememişdür, zû'l-aqâr, yüz kerre yüz biñ askere güci yeter kırk oğlu var her biri seksener toksanar arş kıdd çekerler, kendü yerin la'l ve cevâhir ile ve incüler ile pûr kılmış, muraşsa° câmeler giyüp beline bir kemer-i keyânî kuşanmış" Ama bu iyi sıfatlar hepsi Nemrûdun

gücüyle alakalıdır. Nemrûd güçlüdür. Lanetlenmiş, ateşe tapan bu kişinin güçlü gösterilmesinin sebebi Fîrûz'u daha yüce göstermektir. Çünkü düşmanın ne kadar güçlüyse sen de o kadar güçlüsündür. Hatta Nemrûd, Fîrûz'dan da güçlüdür. Fîrûz'un kırk arş boyu varken Nemrûd'un yetmiş arş boyu var ve Nemrûd şu ana kadar hiç kimseden bir darbe yememiştir. Bütün bunlar Fîrûz'u daha güçlü gösterir.

Nemrûd, “yetmiş arş kıadd u kâmet”tir. Boyunun yetmiş arş olması tesadüf değildir. Yukarıda, yetmiş sayısı bölümünde de anlatıldığı gibi yetmiş, kutsal yedi'in on katı olup onun büyük biçimi olan ve “bolluk” olarak anlamlandırılan bir sayıdır. (Schimmel, 2000) Fîrûz'un boyunun uzunluğu İslam dininde özel yeri olan “kırk” Nemrûd'un ise bolluk olarak adlandırılan yetmiştir. Bunun sebebi Fîrûz'u İslam'la ilişkilendirmek, Nemrûd'un ise gücünü arttırmaktır. Güçlü düşman, güçlü ve büyük kahraman yaratır.

Nemrûd “ulu pâdişâh”tır ve “bu zamāna gelince(ye kadar) kimseden tabanca yememiştir.” İşte Fîruz böyle biriyle savaşacaktır. Şu zamana kadar kimseden bir tokat yememiş, büyük bir padişahla. Nemrûd aynı zamanda zengindir. Nemrûd'un da her şeyi değerli taşlardandır. “la'ı, cevâhir ve incüler”le süslüdür eşyaları. Metnin genelinde süslülük çok vardır. Her şey süslüdür. Bu da dış görünüşe ve süse verildiği önemi gösterir.

Nemrûd'un “yüz kerre yüz biñ askere güci yeter kırk oğlu var her biri seksener toksanar arş kıadd çekerler” Genel olarak Müslümanlar da aile bağları güçlü olarak bilinir. Bu ifadeden anlaşılan gayrimüslimlerde de bir aile birliği vardır. Çünkü Nemrûd'un oğulları babasını bırakmayıp onunla savaşıp ölürlər. “Bana ne savaştan” deyip kaçmazlar. Bir de bu ifadeden dönemde çocuğun bir güç olarak görüldüğü anlaşılır. Yani ne kadar çocuğun varsa o kadar çalışacak, savaşacak kişi vardır. Kalabalık aile, güçlü aile demektir.

Nemrûd dış görünüş olarak ve güç olarak gayet iyidir ama içi iyi değildir. Nemrûd, “ğāyet ĥodbīn bedhū kıara göñüllü la'ındır” Nemrûd, Fîrûz'un gücüne güç katmak için güçlü gösterilmiştir ama diğer özellikleri kötüdür. Fîrûz, “bī-tekellūf” (alçakgönüllü), Nemrûd ise “ħodbīn”(kibirli)dir.

Fîrûz'un "siyâh bıyıkları çeneden aşmış"tı ama Nemrûd'un ise "sepîd şakâl sînesinden aşağı inmiş"tir. Metinde yaşla ilgili bir ifade geçmemektedir. Ama bu ifadelerden Fîrûz'un genç, Nemrûd'un ise yaşlı olduğu anlaşılmaktadır. Yaş, sakalın rengine ve uzunluğuna göre belirlenir. Metinde kahramanların eşyaları, silahları hatta atları bile ayrıntılı bir şekilde anlatılmış ama yaşlarıyla ilgili bir şey söylenmemiştir. Sakalın rengi ve uzunluğu yaş ayırımı yapmakta önemli bir ölçüttür.

Fîrûz'un, Nemrûd'dan genç olması da Fîrûz'u daha güçlü göstermek içindir. Genç ve hoşgörülü Fîrûz, kendisinden yaşça büyük, boyca uzun, tecrübeli, şu ana kadar kimseden bir tokat bile yememiş, kara gönüllü bir ulu padişahla savaşacak. Bu tablo Fîrûz'u yüceltmek için oluşturulmuştur.

2.2. Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar

Metin fiil ağırlıklı bir metin olduğu için ve mütercim tek tek cümle kurmaktansa zarf-fiil öbeklerini kullanmayı tercih ettiği için zarf sayısı sıfat sayısından fazladır. Mütercim, özellikle -Up zarf-fiil ekini çok kullanılmıştır.

2.2.1. Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar

➤ **Tablo 2.1.** Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 1

ol zaman	gitmişdi
fîrûz-ı cihângîrûn dâmen-i kâfı feth idüp	
çok 'acâyibler ve ğarâyibler temâşa kılup	
dâmen-i kâf şâhlarıyla gelüp	
diyâr-ı âdemî-zâde çıkup	
andan gelüp	
çin u maçine uğrayup	
atası demsûz şâhuñ üzerine düşman geldüğinden haberdâr olup	
necd-i revân olup	
kandasın ħorâsân deyüp	
atası demsûz şâhuñ üzerine düşmân geldigin eşidüp	gitmişlerdi
geceyi gündüze kıtup	
be-cidd	

Bu tablodaki zarflar Fîrûz'un düşmanlardan haberdar olunca neler yaptığını anlatmak için kullanılmıştır. Fîrûz babasının zor durumda olduğunu öğrenir. Babasının zor durumda olduğunu öğrenince “kandasın ħorāsān” der. Bu ifade sözlü dilin yansımasıdır. Bu ifadede mecaz-ı mürsel vardır. Horasandan kastı babası Demsuz Şah'tır. Bir de bu ifadeden kastı oraya “nasıl gidilir, ne kadar vakitte gidilir”dir. Bu ifadeyle yanındakilere “hemen hazırlanın, nasıl ve ne zaman gideriz, hesap yapın, plan yapın.” emrini vermiş; hiç vakit kaybetmeden geleceğini belirtmek için bu ifadeyi kullanılmıştır.

Fîrûz, babasının yardıma ihtiyacı olduğunu öğrenir öğrenmez şikâyet etmeden yardıma gelir. Babasına “Üüf baba ne güzel buraya hâkim oldum, güzel güzel başarılar elde ettim, nereden çıktı bu savaş” deyip şikâyet etmez, sebebini sormadan, sorgulamadan anında yardıma gelir. Bu da dönemin baba ile çocuk ilişkisini ortaya çıkarır. Aile ile bağları çok kuvvetlidir. Eğer baba zor durumda ise hiçbir şey sorulmadan, düşünülmeden yardım edilir.

➤ **Tablo 2.2.** Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 2

atasın göricek	karşı segirtti
şıçrayup	
rahş-ı zerefşāndan inüp	
irüp	atasının kıdeminde baş kodı
birbirine şarmaşup	laya ^ç kıl oldılar
atası demsüz şāhı alup	götürdi
toğrı	
atasının elin alup	ol ‘azīm tahta geçürdi
ol zamān	bir dīvānı tırdı

Fîrûz, gelip babasıyla birbirlerini görünce birbirlerine sarılıp akılları başlarından gider ve bayılırlar. Ayılmaları için de yüzlerine gül suyu saçarlar. Burada normal su ya da başka bir su değil de gül suyunun olması dikkat çekicidir. Çünkü gülün İslam'da yeri farklıdır. Gül, İslam'da Hz. Muhammed'i temsil eder. Cennet çiçeği olarak bilinen gül, bitkilerin ve bahçenin en değerlisidir. Hazreti İbrahim, Nemrûd tarafından ateşe atıldığında o ateşin olduğu yer gül bahçesi olmuştur. Günümüzde de mevlit gibi dini etkinliklerde gül suyu ikram edilir. (Kurnaz, 2021)

Metnin derin yapısında Hz. Peygamber vardır. Bu yüzden yüzlerine Hz. Muhammed’i temsil eden “gül”ün suyunu saçarlar.

Gül suyu ile kendilerine gelince o güçlü, büyük server olan Fîrûz çok güzel bir bargâh kurdurup babasının elini tutup babasını tahta oturtuyor. Yani ne olursa olsun ne kadar büyük ya da güçlü olursa olsun bir çocuk babadan üstün değildir. Baba her zaman en üsttedir. Babaya saygıda kusur yoktur. Babaya saygı göstermek çok önemlidir.

➤ **Tablo 2.3.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 3

dâmen-i kâf şâhlarıyla	Gelüp
peru şâhı şemsü’z-zamân ile	Varup
şehr-i pûra varup	gitmişler
şemsü’z-zamândan ayrılup	
°azm-i dâmen-i kâf idüp	
kendü °askerleriyle	
biñ güzîde eriyle	gitdi
bir nice nâmdâr serverle	
kendü irâdetiyle	
birkaç nâmdâr serverleriyle	
birkaç serverler ile	gel-
serverleriyle	Giderken
°askerleriyle	Getürdiler
dâmen-i kâf şâhlarıyla	gelüp
diyâr-ı küh-ı kâf sultânlarıyla	meclis kurup geldi
vezirleri ve hükemâları ile geçüp	karâr eyledi
ol dört yüz yetmiş dört cihângîr serverleriyle	sancağlar dibinde karâr eylediler

Fîrûz; gel-, var-, git- gibi fiilleri tek başına hiç icra etmez. Bu sebeple ile edatıyla, -(y)la ekiyle oluşturulan birçok zarf vardır ve çoğunlukla “beraber” anlamında kullanılmıştır. Fîrûz’un bu fiilleri tek yapmaması, etrafında hep birilerinin olduğunu gösterir. Çünkü düşmanları vardır, tek kalamaz. Bir önderin tek kalması ya da bir yerlere tek gidip gelmesi beklenemez. Ayrıca metinde ile edatının, -(y)la ekinin çoğunlukla “beraber” anlamında kullanılması birlik ve beraberliğe işaretler. Bir savaş var ve bu savaş din savaşıdır. Bu yüzden birlik ve beraberlik önemlidir.

Savaşta asker sayısının çok olması önemlidir. Ne kadar kalabalık olunursa o kadar güçlü olunur.

➤ **Tablo 2.4.** Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 4

ol zamān	bir dīvānı tırdı
ol gün	gittiler
ol gice	
ol zamān	çin diyarına uğradı
ol zamān	Gitmişti

Fîrûz'un zaman zarfları işaret sıfatından oluşur. Bu zarflar “o zaman, o gece ve o gün”dür. Onlar için zaman “şimdi, önce, sonra, gündüz, gece” gibi genel ifadelerdir.

➤ **Tablo 2.5.** Fîrûz-ı Cihângîr'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 5

bir kūh-ı kâfî tolaşup	getürdi
bunca dīv ʿifrīt şehirlerin görüp	
ķavmîn ķurup	
maʿşūķunı anuñ gibi cāzūnuñ elinden ħalāş idüp	
Selāmet	
şehir-i ħorāşāna gelüp	görüşdi
vālidesiyle	
buluşup	
üç gün	anasınuñ ķatında olup
anasınuñ ķatında olup	
Yine	leşkere gelüp
leşkere gelüp	buyurdi
ħūb sarāylar tezyīn idüp	ʿayş u nūşa meşğūl oldılar
ķondurup	
ziyāfete işleyüp	

Fîrûz, gelirken cadını elinden kurtardığı sevgilisini de getirir. Annesinin yanına bırakır ona güzel bir saray yapıp yerleştirir. Burada kadına verilen önem ortaya çıkar. Savaş var, babası zor durumda sevgilisini bırakıp gelmez onu da yanında getirir ve güvenli bir yere, annesinin yanına, bırakır. Kadınlar Fîrûz'un yaptığı sarayda oturur. Erkekler savaşımaya gider. Savaşta kadın yoktur.

Diğer dikkat çeken husus da Fîrûz, savaşta olmasına rağmen annesini görmeyi, onunla vakit geçirmeyi ihmal etmez. Çünkü Fîrûz “Cennet annelerin ayakları altındadır.” diyen Hz. Muhammed SAS’ın izinde olan bir şahıstır.

➤ **Tablo 2.6.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 6

diyâr-ı kûh-ı kâf sultânlarıyla fîrûz-ı cihângîr meclis kurup	Geldi
Evvelâ	bir tâc giydürdi
hayrına açup	gümüş olmuşdur
süvâr olup	Görişdi

Fîrûz gelince eli boş gelmez. Babasına çok değerli taşlardan yapılmış bir tacı hediye olarak getirir. Daha sonra hazinesini getirtip ortaya koyar ve herkese bir şeyler verir. Hediyeleşme vardır. Çünkü Müslümanlarda hediyeleşmek sünnettir ve Fîrûz, hediyeleşmenin sünnet olduğu bir topluluğun önderidir.

➤ **Tablo 2.7.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 7

yedi gün	küffârı askerine karşı oturup
küffârı askerine karşı oturup	ayş u nûş kıldılar

Metinde askerler sabah kalkarlar savaşır; gece yaralıları tedavi ederler, ölüleri gömerler, (gayrimüslimler) yakarlar, uyurlar, dinlenirler. Kimse gizlice bir plan yapmaz, saldırmaz. Herkes meydana toplanır, orada savaşılır. Bu da bir savaş hukuku olduğunu gösterir.

➤ **Tablo 2.8.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 8

nerimân gibi	süvâr olup
nerimân gibi süvâr olup	sancaqlar dibinde karar eylediler
ol dört yüz yetmiş dört cihângîr serverleriyle	

Fîrûz, ata Neriman gibi biniyor. Neriman, “Şehname”adlı eserin yiğitliğiyle, cesaret ve pehlivanlığıyla meşhur kahramanıdır. Bu hikâyenin yazarı “Şehname”yi okumuş ve ondan etkilenmiştir.

➤ **Tablo 2.9.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 9

omuzumda büyüyüp	elimde haşıl olmuşsin
gözleri yaş-ile tolup	aydur
gazâdan men° kılmayalum diyüp	destûr virdi
gözleri yaş-ile	tolup

Bu zarflar, Fîrûz’un “lâlâ”sı meydana girip savaşmak için izin istediğinde kullanılmıştır. Lala ilk önce kendini tanıtır. Sen benim omuzumda büyüdün, der ve sonra rüyasında şehit olduğunu gördüğünü bu yüzden de savaşmak istediğini söyler. Fîrûz,un gözleri yaşla dolar ama “gazâdan men° kılmayalum diyüp” izin verir. Çocuğu yetiştirmek için birilerini görevlendirirler. Bu da eğitime, çocuğa verilen önemi gösterir. Diğer dikkati çeken husus da şudur: Fîruz, lalanın elinde değil, omuzunda büyümüştür. Bunun sebebi Hz. Peygamber AS’in çocukları omuzuna alıp sevmesidir. Hz. Peygamber AS; torunlarını sever, okşar, omzuna çıkarır, onlarla oyun oynardı. Bir rivayete göre Hz. Hüseyin, Peygamber AS’nin omuzuna çıkmış, oynuyormuş. Bunu gören Hz. Ömer, Hz. Hüseyin’e “Bineğin ne güzel binek.” deyince Hz. Peygamber AS de “Ya Ömer, binici ne güzel desene.” diye buyurmuştur. Yine bir rivayete göre cemaatle namaz sırasında Hz. Peygamber AS secdeye varır. Secdede uzun süre kalır. Namaz kılanlar merak eder ve namazdan sonra bunun nedenini sorarlar. Hz. Peygamber AS, “Hüseyin secdeye vardığımda sırtıma çıktı. Evde bu adeti edindiğinden, onu sırtımdan atamadım ve böylece secde uzun sürdü” diye buyurmuştur (Yeni Asır, 2011).

Bu olayda bir de rüya motifi vardır. Lala rüyasında şehit olacağını görür ve şehit olmak istediği için savaşmak ister. Lala rüyayı yol gösterici ve müjdeleyici bir vasıta görür. Çünkü rüyanın Müslümanlar için ayrı bir yeri vardır. Hz. Peygamber AS, “Rüya Allah’tan, hulum ise şeytandandır.” diye buyurmuştur. Ayrıca Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. İbrâhim, Yûsuf ve Mısır hükümdarının gördüğü rüyalardan söz edilmektedir (Yûsuf 12/4-5, 43, 100; es-Sâffât 37/105) (Çelebi, 2021).

Şehit olma isteği de dikkat çeken diğer bir unsurdur. Şehit olmak, ölmek değildir. Kötü bir şey değildir. Hatta bir ödüldür. Bakara Suresi-154. Ayet tefsiri şöyledir: “Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler,

fakat siz bilemezsiniz.” (Diyanet İşleri Bakanlığı Kur'an-ı Kerim, 2021). Bu yüzden Fîrûz ağlayarak da olsa ona izin vermiş, onu şehit olmaktan alıkoymamıştır.

➤ **Tablo 2.10.** Fîrûz-ı Cihângîr’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 10

bārgâhlar kurup	ķondılar
-----------------	----------

Metinde hep bargâhlar kurup konarlar. Bu da onların bargâha verdiği önemi gösterir. Bargâh yapılan ilk iştir. “Bir şey olmaz, şu ağacın dibinde az uzanıp uyuyalım, dinlenelim.” demezler, bargâh kurarlar. Biri gelince de ona hemen bir bargâh kurulup yerleştirirler. Bu misafir ağırlama adeti olduğunu da gösterir. Misafiri kendi evlerinde ağırlamazlar, onlara özel bargâhlar kurarlar. Bu bargâhlar çok hızlı bir şekilde kurulur.

Genel olarak bakıldığında Fîrûz’un fiilleri “gît-, gel-, var-, süvar ol-, geç-, segirt-, eriş-, uğra-, cenk et-, meclis kur-“ gibi hep hareketli fillerdir. Sadece bir yerde “dinlen-“ fiili geçiyor. O dinlenmede de Fîrûz, kendisi dinlenmiyor, atını dinlendiriyor. Yani at yorulmazsa kendisi durmayacaktı. Bu kadar yoğun hareketli fiil kullanımı, metnin konusundan kaynaklanıyor. Metin bir savaşı anlatır, bu yüzden hareket etmek lazım. Savaşta durmak olmaz.

Fîrûz’un yaşadıkları anlatılırken hareket fiilleri gibi çok kullanılan diğer fiiller ise “eydür-, bildir- buyur-, destur ver-“tir. Bu fillerin, çok kullanılması Fîrûz’un önderliğinden kaynaklanıyor. Söz sahibi olan kişinin Fîrûz olduğunu gösteriyor. Fîrûz metinde çok “eyit“tir. Çünkü Fîrûz, önderdir, her şeyi bilir ve “eydür.” Fîrûz destur verendir. Fîrûz buyurandır.

2.2.2. Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar

➤ **Tablo 2.11.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 1

küffâr şâhlarıyla	
oğlanlarıyla	döndi
demsüz şâhla	ceng-i sultânî kılup
otuz kerre yüz biñ zû'l-‘akâr ‘askeriyle	
yüz altmış oğlı oğlı on iki biñ demür kuşaklu nâmdâr pehlivânlarıyla	turdılar
kahkahayla	Gölüp
ol deryâ misxâl küffâr ‘askeriyle	Gelüp
on iki biñ demür kuşaklu pehlivânlar ile	geldi
otuz kerre yüz biñ er ile	
kendü hâşlar ile	tenhâ kıldı
yedi vezîriyle	armağanlar gönderüp
vezîrleriyle	geçüp
ol söz ile	ğazabı sâkîn oldı

Nemrûd'un anlatımında kullanılan zarflarda da ile kelimesiyle –(y)le ekiyle birçok zarf yapılmıştır ve çoğunlukla “beraber” anlamında kullanılmıştır. Nemrûd da büyük bir önderdir. Her zaman yanında birileri olduğunu belirtmek için ile kelimesi, –(y)le eki çok kullanılmıştır.

➤ **Tablo 2.12.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 2

ol hâli görüp	
âh idüp	yaqasın çâk eyledi
Çeküp	
kaçup	emr kıldı
germ olup	eydür
elini eline urup	
nemrûd ğazaba gelüp	emr kıldı
ğazaba gelüp	eydür
Gâh	turdı
Gâh	oturdı
Gâh	iki yumruğın dizine urup
berķ-leyin	
Tekrâr	
ğazabından	iki omuzların çinedi
Şöyle	
hayâ hây	kağdı
yıldırım-leyin	şakıdı

Nemrûd'un yaşadıkları anlatılırken kullanılan yukarıdaki zarflara bakılınca Fîrûz'da hiç olmayan sinirlenme ve üzülmeye duyguları görülür. Nemrûd, birçok fiili sinirle ya da üzüntüyle icra etmiştir. Fîrûz; doğru adımlar atan, yanlış düşmeyen, her şey kontrolünde olan bir önderdir. O inanmış, teslim olmuş biri olduğu için kadere rıza gösterir, sinirlenmemeyi, sakin olmayı, nefesine uymamayı bilir, ağır başlıdır, efendidir, kibir ve enaniyetten uzaktır. Bunun için de güzel işler olduğunda hayrın ve şerrin yaratıcısına teslim olmuş biri olduğunu gösterir. Metinde Fîrûz'un yetkisini Allah'tan aldığı belirtilmiştir. Bu yüzden de Fîrûz sadece bir önder değil aynı zamanda İslam dinini temsil eden örnek biridir. Nemrûd kötü örnektir, iyi ve örnek alınması gereken kişi Fîrûz'dur.

➤ **Tablo 2.13.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 3

getürüp	ol la'înlarii kındurdılar
dîvân-ı âlî kılp	mâtem libâsların giydi
cümle kâfir begleri ve cehennem segleri katına cem' olup	
oğlu yağmus için	
birkaç yüz bârgâhı ğayrı yere kırdurup	bir ulu meydân eylediler
evvel	kendü oğlını tâbüta kıoyup
kendü oğlını tâbüta kıoyup	âteşe atdılar
götürüp	
tiz mâtem libâsların çıkarp	îş u nûşa başladılar
tâze libâslar giyüp	

Bu tabloda bir matem merasiminin nasıl yapıldığı anlatılır. Nemrûd'un oğlu ölünce büyük bir meclis kurulur. Matem kıyafetleri giyilir. Büyük bir meydanda ölü tabuta koyulur ve ateşe atılır. Buradaki olaydan dikkat çeken ilk husus matem için ayrı bir kıyafetlerin olmasıdır. O dönemde matem için ayrı bir kıyafetleri vardır. O kıyafet sadece matem merasiminde giyilir, onlarla başka bir şey yapılmaz. Ateşperestler de matem merasimi bitince kıyafetlerini çıkarp "taze" kıyafetlerini giyip yemeye içmeye başlarlar.

➤ **Tablo 2.14.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 4

ol sözi °anķā şāhdan eşidüp	destür virdi
ķil°at-ı ķāş virüp	
pehlivānlarına ve serverlerine daķı ķil°at virüp	
bir yüz ağırdasın deyüp	ķil°at-ı ķāş virdi
bunda serverler vardır kim fîrûzuñ ve serverlerinin ģākların bād-ı hevāya virse gerekdür diyüp	ģātırların tesellā kıldı
ķil°at-ı ķāşlar virüp	

Nemrûd, kendisine elçi olarak gönderilen servere ve onun askerlerine “ķil°at-ı ķāş” verir. Nemrûd’un verdiği “ķil°at” “Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan”dır. (Kubbealtı Lugatı, 2021) Bu onlarda da bir hediyeleşme kültürü olduğunu gösterir. Ayrıca elçiye zeval de yoktur. Elçi en güzel şekilde ağırlanır. En güzel yemekler içecekler ikram edilir.

➤ **Tablo 2.15.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 5

vāfir gülüp	eydür
ķahķahayla gülüp	eydür

Nemrûd, hep kahkahayla, alay edercesine güler. Burada kahkaha kötülere has bir özellik gibi kullanılmıştır. Fîrûz ya da başka bir İslam askeri kahkaha atmamıştır.

Tablo 2.16. Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 6

divān-ı °ālī kılup	ķatına geldiler
cümle küffār begleri cem° olup	
andan dönüp	
bārgāhına gelüp	divān ķırdı
cümle kāfir begler begleri cehennem segleri ķatına cem° olup	
pehlivānlardan uğurlayın	
fîrûz-ı cihāngîrûñ ķorkusundan	yedi ulu sultāna nāme yazup
yedi ulu sultāna nāme yazup	eyitdi
armağanlar gönderüp	
yedi vezîriyle	armağanlar gönderüp
ģayret kıluñ gelmek gereksüz diyüp	da°vet kıldı
kendü ol degül gibi olup	yaraģa meşgul oldı
meşveret idüp	eydür

Nemrûd, kendi topluluğunu ilgilendiren bir olay olunca hemen bir meclis kurar. Tek başına hareket etmez. Etrafindakilere olay hakkındaki fikirlerini sorar. Onların düşüncelerine değer verir. Onların istemediği bir şeyi yapmaz. Yaparsa da gizlice yapar. Örneğin, Fîrûz muhteşem bir orduyla gelince bir vezir, bir cadıdan yardım talep etmeyi önerir. Diğer şahlar bu fikre karşı çıkar, savaşmadan gidip yardım istemeyi yanlış bulurlar. Nemrûd, bunun üzerine fikri beğenmesine rağmen reddeder ama meclis dağılınca gizlice bu fikri gerçekleştirmek için cadıya mektup yazar ve armağanlar da hazırlayıp yedi vezirle gönderiyor. Neden altı, sekiz ya da on değil de yedi vezirle gönderildiği de yine dikkat çekicidir. Yukarıda yedinin özellikleri anlatılmıştı.

Nemrûd, mektubu yazıp gönderdikten sonra da hiçbir şey yapmamış gibi davranmıştır. Bütün bu olay, o ödemde bir önderin kararı tek başına almadığını, meclis kurup kararları oybirliğiyle aldıklarını gösterir. Ayrıca meclise rağmen bazı kararların alındığını ya da uygulamaların yapıldığını da gösterir.

Nemrûd, vezirlerini gönderdiği cadıya mektup ile bir de hediye gönderir. Yine bu durum, dönemde hediyeleşmenin ne kadar önemli olduğunun bir belirtisidir.

➤ **Tablo 2.17.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 7

ol sözi eşidüp	germ oldı
Ziyâde	
râzî olup	yok demedi
anlaruñ sözleri gerçi	hoş gelmedi
hâtırlar için	yok demeyüp
hâtırlar için yok demeyüp	râzî oldı

Bu zarflar, Fîrûz'un muhteşem ordusu gelince Nemrûd'un askerleri o muhteşem ordunun gelişini izlemek için Nemrûd'dan izin istediğinde kullanılmıştır. Bu isteğin hoşuna gitmemesine ve bu isteğe kızmasına rağmen onların hatırı için bu isteği kabul eder, izin verir. Bu da dönemde çok katı bir önderlik olmadığını gösteriyor. Bir önder askerlerinin hatırı kırılmasın diye istemediği, yanlış bulduğu bir şeye izin verebilir. Bu durum şöyle de yorumlanabilir: Nemrûd, ağırlığı olmayan,

fikirlerinin arkasında durmayan etkisiz bir önderdir. Yani Nemrûd'u küçük göstermek için anlatıcı böyle anlatmıştır.

➤ **Tablo 2.18.** Nemrûd-ı Âteşperest'in Anlatımında Kullanılan Zarflar 8

oturup temâşâ kılurken	
Nâgâh	anı gördiler
oturup	temâşâ kılurken
bu âlâyı görüp	
Ġayet	begendiler
ol bârgâh-ı ʿacayib kurulurken	görüp
ol bârgâh-ı ʿacayib kurulurken görüp	hayrân oldılar
şâhı sorup	bildiler
ferruh şâhı gayet	begendiler
hayâl şâhı görüp	
geçüp gitdükden sonra	taʿcib kıldılar
kim olduğın sorup	
bilüp	
bu kadar serverlerü kendüye bende'i çâker kılmış diyüp	taḥsîn kıldılar
bî-iḥtiyâr	
şemsü'z-zamânı sorup	bildi
görüp	begendiler
Ġāyet	
ol serverleri böyle mühîb görüp	kendülerden vardılar
fîrûz-ı cihângîri ve bila gelen şâhları ve serverleri seyrân idüp	beñzi müteğayyir oldı
Gönlünden	
Ġāyet	begendi

Bir yerde oturup Fîrûz'un gelen şahlarını, serverlerini, askerlerini izleyen Nemrûd ve askerleri, gelen herkesi casusuna sorup kim olduklarını öğrenir ve onları çok beğenirler. Casusluk mesleği vardır. Müslümanların da casusu vardır. Bu casuslar herkesi ayrıntılı bir şekilde bilirler.

Nemrûd ve askerlerinin gelen askerleri ya da alayları kötölemeyip beğenmeleri hatta çok beğenmeleri de dikkat çekicidir. Düşmanını övmektir. Bu övme şu anlama gelir: Fîrûz o kadar güçlüdür, o kadar muhteşemdir ki düşmanı bile bunu inkâr edemez, onu çok beğenir. Çünkü Nemrûd ve askerleri “bî-iḥtiyâr taḥsîn

kıl”ıyorlar. Yani ellerinde olmadan, istemeden beğenirler. Fîrûz’un ordusunun güzelliği o kadar etkileyici ki kendilerine hâkim olamazlar. Burada miktar zarfları da çok kullanılmıştır. Çünkü o orduyu beğenmek yetmez, çok beğenmek gerekir.

➤ **Tablo 2.19.** Nemrûd-ı Âteşperest’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 9

ol nâme’i eline alup	mührin götürdi
vezîr eline virüp	eydür
gâh	turdu
gâh	oturdu
gâh	iki yumruğun dizine urup
iki yumruğun dizine urup	kaşd kıldı
nâmeyi çeküp	pâre pâre eyleye
vezîr elinden alup	
ol söz ile	ğazabı sâkîn oldı
Biraz	

Bu zarflar, elçinin gelip Nemrûd’a mektubu vermesi anında kullanılan zarflardır. Nemrûd mektubu alıp kendi okumaz, herkesin duyabilmesi için mecliste vezire okutur.

Nemrûd mektupta yazılanlara sinirlenir, mektubu alıp yırtmaya yeltenir ama Fîrûz’un elçi olarak yolladığı askeri buna izin vermez. O mektuba kutsal bir metinmiş gibi davranır. Bu da onların Fîrûz’a bakış açılarını gösterir. Fîrûz, onlar için kutsal biridir. Mektubu bile değerlidir. Çünkü Fîrûz’u Allah göndermiştir.

Elçi mektubu yırtmasına izin vermeyince Nemrûd, elçiye saldırmaya çalışır ama etrafındakiler izin vermez. “Elçiye zeval olmaz.” derler. Çok sinirlenen Nemrûd bir sözle sakinleşir. “Nemrûd öyle çok akıllı biri değildir, etkisiz bir liderdir.” izlenimi verilmeye çalışılır. Çünkü hep etrafındakiler ona bir şey söyler ve istediklerini yaptırırlar.

➤ **Tablo 2.20.** Nemrûd-ı Âteşperest’in Anlatımında Kullanılan Zarflar 10

fîrûz şâhuñ geldüğün eşidüp	katına getürmişdi
‘anķāniyye sultānı ‘anķā şāha haber gönderüp	
şehir üzerinden anı dağı kaldurup	

Nemrûd, Fîrûz'un geldiğini duyunca bir başka şaha haber gönderip onu yardıma çağırmıştır. Nemrûd'un gücü sadece olduğu yerde değil, başka yerlerde de vardır. Sözü de sadece olduğu yerde değil, başka yerde de geçer. Bu Nemrûd'u büyütür ama Fîrûz'dan korkup yardım istemesi ise Fîrûz'u yüceltir. Ayrıca bu durum farklı bölgeler arasında bir iletişimin olduğunu da gösterir. Bu iletişim de mektup ile yapılır. Mektubu da vezirler götürüp getirir.

Nemrûd'un fiilleri de (var-, yürü-, gel-, er-(yetişmek,gitmek), cenk kıl-, at-, çıkar-, giy-, vur- getir- kuşat- çak eyle-) Fîrûz'un ki gibi hareket bildirir. Hareket bildiren fiillerinin kullanılması metnin konusundan kaynaklanmaktadır. Metinde savaş anlatılmaktadır ve savaşta hareket çoktur.

Fîrûz'un aksine Nemrûd'da hareket bildirmeyen fiiller de vardır: “tur-, beğen-, tahsin kıl- sakın ol-, tâcip kıl-, bil- temaşa kıl- şad ol...” Nemrûd bu fiillerin çoğunu Fîrûz'a ya da askerlerine karşı icra etmiştir. Yani Fîrûz hareket eder. Nemrûd ise onu izler, beğenir; ona şaşırır. Bir tiyatro sahnesi gibi Fîrûz çıkıp hareket etmiş, Nemrûd ise onu izlemiştir. Bir de Fîrûz'da hiç duygu fiili yoktur. Nemrûd ise beğenir, şaşırır, kızar, üzülür. Bunun sebebi Fîrûz'un Allah tarafından gönderilen bir kurtarıcı olmasıdır. Fîrûz ilahlaştırılmıştır.

Nemrûd Fîrûz'un askerlerini sorar, öğrenir ve beğenir. Fîrûz hiç düşmanını sormaz. Çünkü kim oldukları önemsizdir. Kim olursa olsun, kurtarıcı Fîrûz onun hakkından gelecektir. Fîrûz o güce sahiptir. Bu yüzden “sor-, bil-“ fiilleri Nemrûd'un fiilleri arasında varken Fîrûz'da yoktur.

Nemrûd emir verir Fîrûz ise buyurur. Emr kıl- fiili Arapça emr ismine Türkçe kıl- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşturulmuştur. Buyur- fiili ise Türkçedir. Aslında iki fiil de aynı anlamdadır. Buyur-, emret- fiilinin Türkçe karşılığıdır ama daha önce de değinildiği gibi bazı Arapçadan alınma kelimeler ile Türkçe kelimelerinin anlamı aynı olsa da anlam sınırı ya da değeri aynı değildir. Yani buyur-fiili, emret- fiiliyle aynı anlam değerinde değildir. Emret- fiili; daha sert, daha kesin iken buyur- daha yumuşak, daha kibardır. Yani bu fiillerde bile Nemrûd ile Fîrûz ayrılır. Fîrûz'un fiilleri bile Nemrûd'un fiillerinde daha iyidir.

Sonuç olarak Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest'in anlatımında kullanılan sıfatlar ve zarflarda Nemrûd, fizikî, maddî olarak güçlüdür ama manevî olarak kötüdür. Kibirli, huysuz, kara gönüllü ve yalancıdır. Nemrûd, örnek alınamaması gereken kötü biridir. Fîrûz ise Allah tarafından gönderilen fizikî, maddî, manevî her şekilde iyi, güzel, alçakgönüllü, mübarek ve örnek alınması gereken biridir. Metnin derin yapısında Peygamber vardır. Fîrûz; Hz. Muhammed SAS'ın izinde, müttakî bir Müslümandır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

3.1. Transkripsiyon Harfleri

ء ʾ	ص ş
ا ā, a, e, ı, i	ض z
ب b, p	ط t
پ p	ظ z
ت t	ع ʿ
ث sx	غ ğ
ج c, ç	ف f
چ ç	ق k
ح h	ك k g ñ
خ h	ل l
د d	م m
ذ z, d	ن n
ر r	و v, ū, ü, u
ز z	ه a, e, h
س s	ی y, ı, i, ī,
ش ş	

3.2. Metnin Transkripsiyonu

[1b]

1. râviyân-ı aḥbâr ve nâkıllân-ı âsâr şöyle rivāyet iderler kim
2. firûz-ı cihāngîrûñ üçünci cildinden ol vecihle nakl u beyân
3. olunur ki ol zaman kim firûz-ı cihāngîrûñ dâmen-i kâfı feth idüp
4. çok ʿacāyibler ve ġarāyibler temāşa kılup dâmen-i kâf şāhlarıyla gelüp
5. diyâr-ı âdemî-zāde çıkup andan gelüp çin u maçine uğrayup
6. atası demsüz şāhuñ üzerine düşman geldüğinden ḥaberdâr
7. olup necd-i revân olup kandasın ḥorāsân deyüp gitmişdi
8. bunlar gelmekde kışsa dahı bu arada qarâr eylemişdi kim firûz-ı
9. cihāngîrûñ atası demsüz şah birkaç islām şāhlarıyla nemrûd-ı
10. âteşpereste muḳâbil olup bir maşâf ceng-i ʿazîm kılup
11. aḥşām ġarîbân olup iki cānibden iki ʿasker dönüp bârgāhlu
12. bârgāhlarına gelüp qarâr eylediler râvîyan-ı aḥbâr şöyle beyân ederler kim
13. sehlân-ı ḥorasanıyla arzâ-yı âteşperest ol gün aḥşām olunca

[2a]

1. cenk idüp birbirine zafer bulamayup dönüp bârgāhlu bârgāh-
2. larına gelüp qarâr eylemişler idi çünkim ol gice geçüp
3. şabāḥ oldu ʿâfîṭâb-ı ʿâlemtâb kulle-i kâfdan baş
4. kaldurup ʿâlemi nûr-ı yezdânla tıldırdı yine ol dem iki
5. cānibden gürül gürül kôs-i ḥarbîler çalınup sûrnâ u nefîrler
6. feryād u figâne başladı kôs-i ḥarbîler gürleyüp ʿâlemi lertzân
7. eyledi ol dem nemrûd-ı âteşperestüñ ol deryâ misxâl ʿaskeri

8. demür tağ gibi yerinden debrenüp deryâ-leyin cûşa gelüp at
9. fil gergedân arkasına süvâr olup âlâylar ve şâflar
10. bağlayup islâm askerlerine karşı kat-ender-kat turdılar
11. bu yañadan demsüz şâh ve meyelân ve hüsrev şâh ve berde° zemin
12. şâhı şehnâm şâh ol dört islâm şâhları on
13. dört kerre yüz biñ islâm askeriyle yirlerinden turup
14. şabâh namâzın kılup yüzlerin dergâh-ı haqqâ tutup ol
15. bî-zevâl°u-llahdan isti°anat taleb eyleyüp cân u dilden

[2b]

1. niyâz eylerler andan ol on dört kerre yüz biñ islâm
2. askeri tekbîr getürüp bir kezden at arkasına süvâr olup
3. meydân merkezine gelüp küffâr-ı hâksâr askerine muqâbil ve muqârin
4. olub âlâyler ve şâflar bağlayup turdılar iki cânibden yine
5. bir kâ°ide meymene ve meysere kılup ve cenâh ârâste u pirâste olup
6. nazar bir meydân kıldılar anı gördiler kim ol demde erzâl-ı âteş-
7. perest elli sekiz arş kıdd u kâmetle na°ra urup °azm-i meydân
8. eyledi meydân ortasına gelüp cevelân idüp sehlân-ı
9. horasânîyi meydâna da°vet eyledi sehlân horasânî ol sözi
10. eşidüp rahşın sürüp bād-ı şabâ gibi irüp erza-yı âteş-
11. perestüñ öñin aldı söyleşürek az koşdılar el yarağa urup
12. biri birine bî-muhabâ hamle kılup cenge başladılar ol iki pehlivânlar
13. meydânı tutup dağâ-yı kübrâya degin birbiriyle °azim cenk kıldılar
14. aralarından elli yedi hamle hağa geçdi nagâh ol dem sehlân-ı

15. horāsānī kaḳıyup irüp erzāl-ı âteşpereste darb urdı

[3a]

1. erzāl siper berāber virüp kendü siperüñ içine saḳlanup
2. yā nār nūr saña tayandum sen şaḳla bu nā-be-kāruñ şerrinden
3. diyüp tırınca sehlān-ı ḥorāsānīnün gūrzi nār nūr
4. himmetinden evvel irüp tōḳunup erzāluñ siperin tār u mār
5. eyledi erzāl can ḥavliyle başın ilerü atdı darb-ı
6. gūrzi inüp iki talınuñ ortasına şöyle tōḳundı kim
7. dem u nefesi sīnesinde bağlanup ayakları rikābdan
8. boşanup depesinün üzerine muʿallāk yıkıldı sehlān-ı ḥorāsānī
9. irüp ol laʿīni döge döge bende çeküp ḳafadārlarına
10. teslim eyledi erzāl-ı âteşperesti sürüyi sürüyi meydāndan
11. çıkarup erzāl ayakların zemīne tayayup müyesser degildür
12. anda varmak diyüp çağrı gördi çare idemedi iltüp
13. döge döge ḥabs eylediler üzerine müvekkiller ḳodılar bu yañadan
14. sehlān-ı ḥorāsānī meydānı tōlaşup cevelān ḳılmağa
15. başladı nemrūd-ı âteşperest bire bir er yok mıdur yoḥsa

[3b]

1. girüp şol nā-be-kāruñ ḥaḳḳından gele dirken hemān nemrūd-ı âteş-
2. perestün oğlanlarından yaǧmūs-ı âteşperest altmış üç arş
3. ḳadd u ḳāmetle meydāna sürüp ol laʿīnün öñince kāfır
4. pehlivānları cebe eteklerin bellerine şōḳup öñine düşüp
5. ol laʿīni meydāna getürüp nār nūr yardımcıuñ olsun

6. kara kara dütünleri kabā kabā ʿulüvvleri yāricuñ olsun
7. diyüp girü çekildiler yağmūs-ı âteşperest heybet ve şalābetle
8. meydāna gelüp sehlāna muḳābil olup nīze ucuyla selām
9. işāretin kılup sehlān dahı dizgin ucuyla işāret
10. eyledi yağmūs-ı âteşperest şöyle kaḳdı kim berḳ gibi şaḳıdı
11. ol laʿīn yedi yüz batmandan ol çīnī pūlād gūrzin
12. başı üzerine çevürüp var kuvvetin bāzūya götürüp irüp
13. sehlāna ʿaşıḳāne bir ḍarb urdu kim sehlān gūrzin
14. berāber virmişdi ṭoḳunup ḳolları pāydār olmayup başın
15. kaçırmaḳ diledi kaçıramadı ecel peymānesi ṭolmışdı

[4a]

1. ṭoḳunup ol serverüñ başına iki şıḳ eyledi sehlān-ı
2. ḥorāsānī rahşından yıkılup cān ḥaḳḳa teslim eyledi anı
3. görüp ḳarındaşı sehl-i ḥorāsānī ah idüp ol laʿīnüñ
4. öñin bağlayup birbiri ardınca üç ḍarb urdı ol
5. laʿīn ʿaynına almayup menʿ eyledi āḥir ol serveri dahı
6. şehīd eyledi anı görüp nīşābūr serverlerinden erḳān-ı
7. nīşābūrī girdi şehid oldu şehbān-ı nīşābūrī girdi
8. şehid oldu ne ḳışşa dirāz idelüm ol melʿūn meydānı ṭaviyyet
9. ehl-i islām serverlerinden on yedi nāmdār pehlivān şehīd
10. kıldı ehl-i islām şāḥları melūl oldılar ol laʿīn kerem olup
11. naʿra urup er diledi rāvī eydür demsüz şāhuñ server-
12. lerinden bir pehlivān vardı gāib dilāver idi adına

13. şehsuvâr-ı horāsânî dirlerdi eski ihtiyâr server idi
14. çok cenkler görmişdi ve nice dürlü belâlardan arta kalmış
15. kimseydi rahşın sürüp demsüz şāhuñ öñine gelüp

[4b]

1. eydür ey şāh-ı horāsân ben bend-i himmet yoldāş ile ya budur kim
2. girüp şol kâfirüñ haqqından gelem ya budur kim yoluña cān u baş
3. fedā kılup şehîd olam dedi demsüz şāh eydür yûri ey
4. server seni hüdāya ısmarladum hüdā muʿinüñ olsun evliyā ve enbiyā
5. destgîrüñ olsun diyüp duʿā kıldı şehsuvâr-ı nāmdâr kırk
6. sekiz arş kıdd u kâmet ile rahşın meydāna sürüp eyle ki
7. merdāne sürdi tarîd ve cevelān kılarak yağmûs-ı âteşperstüñ
8. öñin alup yağmûs-ı âteşperest nazar kılup gördi kim bir pîrdür kim
9. nerre şîrdür kırk sekiz arş kıdd u kâmet çeküp otuz altı pâre
10. cenk âletine gark olmuş bir at ejderhāsına süvâr olmuş
11. heybet ile gelüp kendüye muķābil oldu yağmûs-ı laʿîn gāyetde
12. gönüllü meʿlûn idi şehsuvârı gözine göstermeyüp çağırup
13. eydür ey pîr-i nā-ḥalef bu ʿaskerde bir merdāne server yok mudur kim
14. senüñ gibi nā-bekâr kehl-i kocayı meydāna göndermişler dedi şeh-
15. süvâr-ı horāsânî ol sözi eşidüp gāyet kaķdı hışmı gelüp

[5a]

1. eydür ey laʿîn-i ebed gördüğün pîr ḥarîf nice senüñ gibi bî-
2. dinlerüñ kellesin dāmenine şarmışdur dedi çünkim
3. yağmûs-ı âteşperest şehvârdan bu sözi eşitdi ve ey

4. bî-reh pîr-i nâ-ḥālef sen mi ḳalduñ benüm gibi serverüñ yüzine
5. ḳarşu böyle söyleyen diyüp ol ḳara tağ gibi ʿamūdın
6. başınuñ üzerine ḳara bulud mişāli çevirüp ḳuvvetin bāzūya
7. götürüp dem u nefesin bağlayup ḥışımla irüp şehsüvāra bir
8. muḥkem ḍarb urdı şehsüvār-ı ḥorāsānī hayḳırup gürzin
9. berāber virdi iki gürz birbirine ṭoḳunup ḳopdı ṭarākā üni
10. irdi ḥorāsān ve ʿırāḳa gürzler ortasından ʿulüvv bir ʿulüvv āteşler
11. çıḳup yeruñ gerd u ğubārı ḳalkup āsmāne direk direk
12. oldu ol iki pehlivān toz içinde nā-bedīd oldılar şehsüvār-i
13. ḥorāsānī ol ḍarb-ı merdāne menʿ eyledi bir ḳılına ḥatā gelmedi
14. yağmūs-ı āteşperest gürzin ḳabt eyledi raḥşı ḳuvvetiyle geçüp
15. ğitdi bu yañadan şehsüvār-ı ḥorāsānī raḥşına mahmūz gösterüp

[5b]

1. tozdan taşra çıḳdı ʿasker-i islāmdan şehsüvār-ı nāmdārı
2. selāmet görüp şükr-i yezdān ḳılup tabl-ı beşāret ḳıldılar bu yañadan
3. yağmūs-ı āteşperest gördi kim düşmanı selāmetdür gürzi ṭarafeyne
4. şalup ol nīze dāstāne urup ol bezirḥāne sūtūnı misxāl
5. nīzesin başınuñ üzerine fir a fir çevirüp ol nīzenüñ demmin
6. ḳoltuğunda berkidüp yalmanın bir buçuk ḳulac raḥşı kūşenden taşra
7. gösterüp kırk yerden şehsüvāruñ üzerine gergedān sürdi
8. şehsüvār-ı ḥorasanī yedi ḳat çīnī puladdan düzülmüş sīperin
9. berāber virdi siper göbegine alup sanʿatla nīzeʿi menʿ eyledi nīze
10. demmi siper göbeginden ḳayup yan yana ṭoḳunup meydān şarşıldı

11. meydānuñ bir başına şehsüvār-ı ḥorāsānī çıkdı anı görüp
12. iki ʿaskerden hāy u hūy āsmāne irüp yaǧmūs kakıyup
13. el tīgā urdu şehsüvārı kılıçladı şehsüvār tīgın beraber
14. virdi iki kılıc birbirine doḡunup āteşler çıkup ol tīglar birbirine
15. mār-ı efʿī gibi şarılmışdılar ol laʿīn tīgın çeküp alıcak

[6a]

1. eksiyle ḥatā kıldı rāvī eydür çünkim şehsüvār-ı nāmdār yaǧmūs-ı
2. āteşperestüñ üç ḥamlesin menʿ idüp nevbet çünkim şehsüvār-ı
3. nāmdāra geldi el gūrze urup ol gevher-peyker gürzin
4. başınuñ üzerine kazā buldı gibi çevirüp irüp yaǧmūsa bir muḥkem
5. darb urdu yaǧmūs-ı āteşperest daḡı gürzin berāber virüp
6. merdāne menʿ eyledi nīze ile ḥamle kıldı anı daḡı menʿ eyledi
7. bāri üç darb şavup nevbet yaǧmūsa geldi bu kerre yekāyek
8. olup birbirine ʿaşıḳāne darblar urdılar ol iki pehlivānlaruñ
9. ara yerinden altmış ʿaded ḥamle ḥatā geçüp birbirine zafer bulmadılar
10. yaǧmūs-ı āteşperest ol ḥālī görüp ḡāyet ḡāzaba gelüp
11. kaḡdı şöyle hışma geldi kim ol laʿīnüñ gözleri tās-ı pürḥūna
12. döndi laʿīn ol ḡāzabla sürüp irüp şehsüvār-ı ḥorāsānī
13. raḡş üzerinden mest ejderhā gibi şarmışdı şehsüvār-ı
14. ḥorāsānī daḡı yaǧmūs-ı āteşpereste şarmışdı ol iki
15. nāmdār pehlivānlar at üzerinden birbirine mest ejderhālar gibi

[6b]

1. şarmışdılar raḡşlarından zemīne düşüp yerlerinden turup birbirine

2. girdiler şöyle kim ayakları altında zemîn sürülmüş tarlaya döndi
3. ol iki pehlivānlar toz içinde nā-bedīd oldu iki ʿaskerūñ
4. serverleri ol iki pehlivānlaruñ cengine hayrān oldılar kendüler
5. görünmez olmuş ancak toz içinden naʿreleri āvāzı gelürdi
6. bir zamān şoñra toz sākin olup ses gelmez oldu iki
7. ʔarafdan nazar kı lup gördiler kim şehsüvār-ı ʔorāsānī rahşına süvār
8. olmuş yağmūs-ı āteşperestūñ kelle-yi bī-devlet nīze ucuna dögölmiş
9. gövdesi kıb kı zıl ʔana ğarʔ olup yatur yağmūsūñ rahşı
10. meydānda licāmın sürüyüp gezer anı görüp islām ʿaskerinden
11. tekbīr üni āsmāna irdi küffār ʿaskerinden ğırīv ʔopdı nemrūd-ı
12. laʿīn ol ʔālī görüp āh idüp çeküp yaʔasın ʔāk eyledi
13. nemrūdūñ en kiçi oğlu yağmūs idi anı görüp yağmūsūñ kırʔ bīñ
14. güzīde eri var idi bir kezden tīĝlar çeküp şehsüvārūñ üzerine
15. ʔamle kıldılar şehsüvār-ı nāmdār dāhī dönmeyüp hemān tekbīr getirüp

[7a]

1. küffār ʿaskerlerinūñ ālāyına ʔamle kıldı bu yañadan demsüz şāh ol
2. ʔālī görüp buyurdı on bīñ ʔorāsān ʿaskeriyle şehir-eb-i
3. ʔorāsānī tekbīr getirüp kendüleri ol kırʔ bīñ kāfire urup
4. ol ğazīler anda bir ğayret cengin eylediler kim ʔarabān u ʔahren kırʔ bīñ
5. āteşperest ʿaskerinūñ yüzlerin dönderüp iltüp nemrūd-ı āteş
6. perestūñ üzerine dökdiler anı görüp nemrūd-ı āteşperestūñ mārḥūl-ı
7. āteşperest adlu bir oğlu yüz bīñ āteşperest ʿaskeriyle irüp ol
8. on bīñ eri ortaya aldılar anlar dāhī onda ğayret cengin kıldılar

9. bu yañadan demsüz şāh ol hālı görüp buyurđı ħorāsān serverlerinden şābūr-ı ħorāsānī ve şāhūr-i ħorāsānī ol iki

11. ħarındāşlara ħırk biñ güzīde er virdi anlar daĥı tekbīr getürüp

12. irüp küffār  askerlerine ĥamle ħıldılar ħırk biñ güzīde er kim

13.  ālem tozdan  ābanosa döndi bu yañadan anı görüp dehyān-ı gürcī

14. oĥlı temūr-i gürcī beş kerre yüz bin gürcistān  askeriyle  alem

15. depredüp tıĥlar çeküp yüridiler irüp islām  askerin araya

[7b]

1. aldılar bu cānibden anı görüp nīşābūr şāhı ĥüsrevşāh-ı nīşābūrī

2. yüz biñ güzīde nīşābūr serverleriyle  alemler depredüp tekbīr getürüp

3. irüp gürcistān kāfırlarına şöyle girdi ki kāfır ħānın seyl mānend

4. aĥıtdılar ol yañadan beş kerre yüz biñ fireng  askeriyle erjeng

5. oĥlı erzelūn fireng yürüdi bu yañadan yüz biñ semengān

6.  askeriyle semengān şāhı meyelān şāh yürüdi ol yañadan beş kerre

7. yüz biñ gāv-süvār  askeriyle kābūs-ı gāv-süvār oĥlı tālūs-ı

8. gāv-süvār yürüdi nāgāh ol arada bir ceng-i  āzīm peydā oldı kim

9. yerin gerd u ĥubārı ħalkup āsmāna direk direk olup toz cihānı

10. bürüdi  ālem lertzān oldı ol hālı görüp beş kerre yüz biñ

11. āteşperest  askerleriyle  aşfūr şāh yürüdi bu yañadan islām

12. dilaverleri küffārı ħaçan ħaçan girü sürüp nemrūduñ üzerine

13. döñmişlerdi yine ol la ınler kuvvet tutup islām  askerini

14. girü sürdiler bu yañadan anı görüp berde  zemīn şāhı şeh-nām şāh

15. yüz biñ güzīde  askeriyle irüp küffār-ı ĥāksār  askerine şöyle

[8a]

1.  okundı kim k ff r  anın zem ne  u gibi a ıtdılar nemr d-ı  te perest
2.  ak p emr kıldı on kerre y z bi   te perestler  askeriyle iki o lı
3. y r di kim birin   adına men   bi  nemr d dirlerdi ve bir n  
4. adına ma r   bi  nemr d dirlerdi na ralar urup ir p isl m
5.  askerin yerinden g t r p ilt p dems z   hu   zerine
6. d kdiler dems z   h ol   li g r p y z bi  erile p r mes liki
7. sanc k dibinde koyup kend  ol d rt kerre y z bi   or s n
8. dil verleriyle na ralar urup  amle kıldılar ol d n p  a mak dileyenler
9. da ı ol   li g r p dems z   h kend  cenge gird  n g r p
10.  ayret id p ol arada k fir  askeriyle bir cenk eylediler kim felekler de
11. melekler ol serverlere  fer n eylediler ol zam nda a  am  arib n
12. irdi iki c nibden  abl-ı  r m  alınup iki  asker cenkden el
13.  ek p beyt   nki  ı dı  abl-ı  s yi   ni
14. oldu meskenden ya a  alkı  y ni r v ler ile riv yet ederler kim
15. k ff r  askeri  ayet  okluk id p isl m  askeri zeb n olup

[8b]

1. a  ama g cle iri diler   nkim a  am oldu dems z   h ve c mle
2. isl m   hl yla d n p b rg hlarına gel p rezm  onların
3.  ıkarup bezm  onların giydiler c mle  or s n dil verleri dems z
4.   hu  b rg hına cem  olup a ladılar za mn k olan
5. serverler  n za mın ba layup tim re me   l oldılar dems z   h
6. buyurdu on iki bi  serhengleri y r y p ol cenk yerlerin arayup

7. ne kadar ehl-i islām serverlerin buldılarsa getürüp bir hendek kazup
8. ol şehīd olan ğazīleri defn idüp toprak yumdılar bī-nām
9. olan serverleri bārgāhlarına getürüp siyāh atlāsdan kefen
10. ābnūstan tābūt idüp ol serverleri her birin bir nişān yerinde
11. defn eylediler ʿasker-i islāmdan yedi biñ kimse şehīd olmuş irüp gelüp
12. demsüz şāha haber virdiler demsüz şāh ol serverlerüñ rüh-ı revān-
13. ları için cümle ğazīlerle el kaldırup duʿā kıldılar andan niʿmet çekilüp
14. yediler üzine sükkerī şerbetler nüş idüp pīrlar dilinden duʿālar
15. kıldılar andan demsüz çāpuk ʿayyārı küffār ʿaskerine cāsūsluğa

[9a]

1. gönderdi bu küçük ʿayyār kim firūz-ı cihāngīrūñ ʿayyārıydı çāpuk
2. ʿayyārūñ oğlıdur çāpuk ʿayyār ise kıtām-ı çāpuk oğlıdur kıtām
3. çāpuk ise gerden-keşan neslindendir pes demsüz şāh cāsūs
4. gönderdükden sonra buyurdi iki yüz biñ dilāver ʿaskeriyle
5. şehsüvār-ı ħorāssānī süvār olup ʿasker-i islāmı tolaşmağa başladılar
6. bu yañadan çünkim nemrūd-ı āteşperest küffār şāhlarıyla ve oğlanlarıyla
7. döndi getürüp ol laʿīnleri kondurdılar nemrūd-ı āteşperest buyurdi
8. dīvān-ı ālī kılup cümle kāfir begleri ve cehennem segleri katına cemʿ olup
9. nemrūd-ı āteşperest oğlı yağmūs için mātem libāsların giydi cümle kāfir
10. begleri katına cemʿ olup anlar dahı mātem-i pūs oldular nemrūd-ı āteş
11. perest emr kıldı ne-kadar küffār ʿaskerlerinden kurılan kāfirleri götürüp
12. bārgāh öñine yıgdılar hesāb idüp gördiler kim on iki biñ kāfir
13. helāk olmuş ve oğlı yağmūs ve birkaç kāfir pehlivānları helāk olmuş

14. anları götürüp başka qodılar nemrüd ve ne-qadar kâfir begleri varsa

15. bârgâh önine çıkdılar birkaç yüz bârgâhı ğayrı yere qurdurup

[9b]

1. bir ulu meydân eylediler ol la'în buyurdı bir ulu âteş yakdılar evvel

2. kendü oğlını tâbüta koyup götürüp âteşe atdılar ardınca ol helâk

3. olan pehlivânları tâbütla atdılar bâkî asker halkından qurılan kâfirleri

4. getirüp hây nâr nûr kulları nâr nûr yolına ketd gözine nâr nûr oluñ

5. diyüp her cânibden götürüp âteşe atdılar kâfirler qarşusuna geçüp

6. ma'zûr tutup diyü secde kıldılar nâgâh ol ol yetmiş iki milletüñ merdûdı

7. şeytân la'în ol mürüd-i bî-din âteşüñ içine girüp çağırup

8. eydür ey benüm hâş kullarum nemrüd ben senden râzî oldum buñca yârin

9. oturup asker ve kelle muhkem yarağ kıl zîrâ kim yârin saña birkaç yerden yardım

10. asker getürse gerekdür ol bir gün süvâr olup ne-qadar asker-i islâm

11. varsa kılıcdan geçürüp cümle diyârların at ayağı altında harâb eyle

12. saña destürdur hiçbirine âmân virme diyüp ol la'în sesi kesdi

13. çünkim nemrüd-ı âteşperest-i la'în ol sözi eşitdi azim şâd olup

14. tiz mâtem libâsların çıkarup tâze libâslar giyüp iş u nûşa başladılar

15. küffâr askerinden beş kerre yüz biñ eriyle arzlûn firenk qaravile binüp

[10a]

1. bâkîleri oturup şabâha dek ayş u nûşa meşğûl oldılar çâpuk ayyâr

2. küffâr askeriniñ cümle âhvâline vâkıf olup tabân götürüp gitdi

3. gelüp bir sâ'at olmadan nemrûduñ dîvânından demsüz şâh huzûruna

4. yetdi demsüz şâh öninde baş urup olan hâli ve geçen kışsayı

5. bir bir haber virdi demsüz şāh eydür gam degil eğer ʿaskerlerine
6. tayanursa biz ol yerleri gökleri yokdan var iden bir ve bī-zevāl'u-
7. llaha sığup andan istiʿānat taleb kılluruz diyüp anlar dağı
8. meclis kırıp iş u nūşa meşgūl oldılar çünkim ol gece ʿömr ʿadū
9. gibi sürölüp āhirine irdi āfitāb-ı ʿālem-tāb kāf kullerinden
10. baş kaldurup nūr-ı yezdānla tıldırdı ol gün iki
11. cānibden cenk olmayup iki ʿasker birbirine karşı ārām eylediler daha
12. kübrā ve katı olıcağ anı gördiler kim zū'l-ʿaḳar tarafından birü güröl
13. güröl kös-i ḥarbīler şedāsı cihānı cūşa getürüp tozlar birbirine
14. ulaşup ʿālemün yüzün kapladı ebr-i siyāh misxāl āsmāna direk
15. direk oldu ol toz cihānı birüdi rüzgār karşı varup

[10b]

1. ol tozu dāmeninden girībānına dek çāk eyledi anı gördiler kim
2. içinden dört yüz ḥāc-peyker ʿālem dört yüz biñ kāfir ʿaskerleri
3. cümle çinī pūlāda gark olmuşlar cümlesi başlarına āhen ışıq
4. urup nīzelerin kollarına şarmışlar şöyle kim her biri ol laʿīnlerin
5. bir dīv eḥrimene beñzer dört yüz manḳāla pehlivānlar kim her biri yetmiş
6. ve seksen arş ḳadd u ḳāmet çekmişler her biri ol laʿīnlerün
7. ziftten mīle beñzer başlarında gözleriyle dişlerinden ḡayrı aḡarır
8. yeri yok ol dört yüz biñ zeñgī ʿaskeri cümlesi siyāh
9. zeñgīlerdür rāvi eydür meger kim ol gelen laʿīnün adına şalışāl-ı
10. zeñgī dirlerdi nemrūd-ı āteşperestün vilayeti şinorunda bir kūh vardı
11. adına kūh-ı siyāh dirlerdi ol kūh-ı siyāhda bir ḳalʿe vardı adına

12. al e-yi seng-i  b d dirlerdi ol ze g  la  n ar m di   yle kim e raf-ı
13.   lemden a a arma an gel p ni e diy ru    hları a a ar c g nderirdi
14. ol la  n   yle idi kim nemr d-ı  te perest-i la  n gibi ulu p di  h
15. ol ze g -yi bed-ahtere her yıl arma an g nderirdi ol ze g  la  n da ı

[11a]

1. c mle  km kıldı ı ze g ler  te perestler idi bir g n ol  al  l
2. ze g  did kleri la  n  te   neye gel p mur dı  zerine  te e
3. secde kılp ya ni ol la  n  ib det kılsa gerekd r n kil ol yetmi 
4. iki millet   merd d  rac m p r-k n oda gir p ol la  ne i v 
5. virdi eyd r y  ben m  lum    pehliv num  al  l  asker   ve pehliv nlar  
6. cem  ile varup nemr d  luma yardım eyle diy r-ı or s na var ne- adar
7. yezd nperest varsa c mlesin hel k eyle ta kim varup dems z   h 
8. o lı fir zı ve beglerini hel k etmeyince ben sa a na ar etmezsin diy p
9. ol la  n  al  l-ı ze g  i v  kılp ta r k idecek  al  l
10. ves ir ze g ler ol s zi e id p h y ma b dumuzu  bize nazr 
11. var diy p ol la  n hem n yara  g r p d rt kerre y z bi 
12. eriyle  ehr-i seng-i  b ddan  ıkup azm-i or s n id p
13. g nlerde bir g n ol zam nada gel p iri di kim nemr d-ı  te 
14. perest dems z   hla ceng-i sult n  kılp d n p  onm  
15. lardı bu ya adan nemr d-ı  te pereste  al  l ze g n   d rt kerre

[11b]

1. y z bi  eriyle gel p iri d  in gel p mu tuladılar nemr d-ı la  n
2.  az m   d olup buyurdu bir- ac k fir begleri s v r olup ol

3. laʿini qarşılayup getürüp kondurdi dört kerre yüz biñ zeñgī
4. ʿaskeri baħr-ı katrānleyin gelüp irişdi bārgāhlar kurup konup
5. oturdular şalsāl-ı zeñgī dört yüz nāmdār zeñgī pehlivānlarıyla
6. giyinüp ve kuşanup filine süvār olup pişkeşlerin alup gelüp
7. nemrūd-ı laʿinüñ divānına irişdi nemrūduñ begleri öñine düşüp
8. taʿzīm ile ol laʿini alup içerü girdiler şalsāl-ı zeñgī çün kim
9. içerü girdi nemrūd-ı âteşperest öñinde yir öpüp pa-yı tahtına
10. baş kodı nemrūd ayak üzerine turup şalsāla ʿizzet
11. kılup eydür yā pehlivān-ı zengiyān şafā geldüñ gelmegüñ mübārek
12. ola dedi şalsāl eydür yā şāh-ı zū'l-aķār siz şanursız kim ben
13. kendü kendümden gelem nār nūr emriyle gelüp hıdmete irdüñ
14. dedi nemrūd eydür yā pehlivān-ı zengīyan hele şād geldin ola kim
15. bir yüz ağırdasın deyüp şalsāla ve bile gelen zengī serverlerine

[12a]

1. hilʿat-ı hāş virdi şalsāluñ dahı pīşkeşleri çekildi kavle
2. geçdi andan ol şevkle oturup ʿayş u nūşa meşgūl oldılar
3. bunlar bunda bu yañadan ʿayyārlar şalsāluñ geldüğün görüp
4. gelüp demsüz şāha haber virdiler ol laʿini ve yanında olan
5. zengīleri ol kadar medh eylediler kim ħorāsān serverleri cümle
6. vehmnāk oldılar nāgāh ol demde beş kerre yüz biñ çin
7. u māçin ʿaskerleriyle firūz-ı cihāngīrūñ kayın atası hümāyūn şāh
8. kös-i ħarbīlerden çaldurup gelüp irişdi islām şāhlarına

9. haber olup cümlesi süvâr olup hümâyûn şâha istikbâle
10. çıkdılar getürüp ta'zîmle kondurdular hümâyûn şâh sefer libâsların
11. çıkarup tâze tonlar giyüp çin begleriyle süvâr olup demsüz
12. şahuñ bārgāhına irdi demsüz şâh bārgāh kapusunda hümâyûn
13. şâha istikbâl idüp buluşup ve görüşüp alup ta'zîmle
14. içürü girdi yanına alup ikisi bir tahta geçüp karar eylediler demsüz
15. şâh âh idüp eydür ey şâh-ı çin ben ol diyârdan gideli

[12b]

1. hiç gözüm nûrî firûz-ı cihāngîrden haber zâhir oldu mı
2. dedi hümâyûn şah eydür yâ şâh-ı horāsân ol kadar haber geldi kim
3. firûz-ı cihāngîr peru şâhı şemsü'z-zamân ile şehir-i pûra varup
4. andan şemsü'z-zamāndan ayrılıp kendü askerleriyle 'azm-i dâmen-i kâf
5. idüp gitmişler çinden şehir-i pûr haylî mesâfedir kândakı dâmen-i
6. kâf andan bunda bundan anda haber gelüp gitmek haylî işdür
7. aña çâre nedür hemân hayır du'a bizüm elümüzde ne vardır benüm ciger-güşem
8. mäh-ı pîrûz gayıb olup nâm u nişânı belürsüz hele sizün
9. şehzâdeñüz yokdur biñ güzîde eriyle bir niçe nâmdâr serverle
10. kendü irâdetiyle gitdi andan bir haber zâhir olmak vardır hayır eger
11. şerr ammâ kim bizi göre ciger-güşem mäh-ı pîrûz cân u alın esir
12. olup nâm u nişânı belürsüz ümîzdür kim hem şâhib-kırānuñ
13. ve hem benüm ciger-güşemün yüzlerin görüp şâd ve handân olavuz
14. zîrâ kim şâhib-kırân devletinde anlardan dañı haber bilevüz
15. dedi cümle şâhlar amîn dediler andan cenk âhvâlin söylediler

[13a]

1. küffâr-ı hâk-sâr ʿaskerinüñ nihâyeti yokdur bizim ʿaskerümüz anlaruñ
2. katında deryâ katında bîgâne beñzer dediler demsüz şâh eydür
3. ey cihānuñ güzîdeleri eger hâk teʿālānuñ ʿinâyeti biz kûllarıyla
4. olıcağ olursa yüz biñ ol âşıl ʿasker cemʿ olsa bize
5. zararı yokdur ʿinâyet bir ve bî-zevālʼu-llahdandır kim cümle
6. ʿâlem halkı anuñ emrinden taşra bir iş idemez diyüp cümle yek
7. dil yek cihet olup ölüm havfın gönüllerinden sürüp cân u
8. dilden yarâğa meşğul oldılar bâri çünkim ol gece geçüp
9. şabâh oldu âfitâb-ı ʿâlem-tab kâf kallesinden baş
10. kaldurup ʿâlem nûr-ı yezdânla tıldı hemân yine iki şâhlaruñ
11. bârgâhları öñinden gürül gürül kôs-i harbiler çalunup
12. ol iki ʿaskerden kôs gâviler gümlüyüp surnâ ve nefîrler feryâd u
13. fîgâne başladı ol iki ʿasker bî-kerân demür tığ gibi yerlerinden
14. deprenüp deryâ leyin çoş u huruşa gelüp at ve fil gergedân
15. arkasına süvâr olup nigerân oldılar bu yañadan islâm ʿaskeri

[13b]

1. yerlerinden turup bahr-ı rahmân leyin cûşa gelüp şabâh namâzın
2. kıldıktan sonra at arkasına süvâr olup âlâylar ve şâflar bağlayup
3. ol on yedi kerre yüz biñ güzîde islâm ʿaskeri ol deryâ
4. misxâl küffâr ʿaskerine muqâbil ve muqârin olup âlâylar ve şâflar

5. bağlayup tırdılar meymene ve meysere kılup ve cenāh ārāste ve pīrāste
6. olup  alemler şak aların efrāşte kılup t  lar m tem i  n sa ların
7.   z p bakır d d kler ecel ırın ırma a ba ladılar h  ş erenler ad u
8. ş n i  n c n u ba  virenler meyd n merkezine gel p  l y  
9. şadrına ge  p s ne ger p k t ender k t tırdılar bu ya nadan
10. ol nemr d-ı  te perest did kleri la  n altmı  kerre y z bi  erle
11. dery -yı   ter n gibi mevc urup at fil gerged n ar asına
12. s v r olup  l ylar bağlayup ş flar d z p tırdılar nemr du 
13. sa a  an  niyye ş h   an   ş h on kerre y z bi   an  niyye
14.  askeriyle kend n  n begleri ve cih ng rleriyle  l ylar ve ş flar
15. bağlayup tırdılar ol la  n  n şol  arafına ol d rt kerre

[14a]

1. y z bi  zeng   askeri ba r-ı k tr n gibi mevc urup k t ender
2. k t  l ylar ve ş flar bağlayup karar kılacak iki c nibden ol iki
3. dery  misx l  asker birbirine kar u  l ylar ve ş flar bağlayup meymene
4. ve meysere kılup ve cen h  r ste ve p r ste olıca  yine bir k  ide
5. iki  arafdan meyd n a ıldı ferr  lar ve sak  alar gir p ol meyd n 
6. şulayup ve s p r p p k m cell  kılup m n d ler gir p nid  kıldılar kim
7. beyt er gerekdir kim ci anda g stere lu bet u h ner / r stem u dest n
8.   ninde k la erlik   ik r diy p iki c nibden dil verler
9. naz r bir meyd n kılup  aceb bu dem bu s  at meyd na gire lu b
10. ve cevel n kim g stere dirken anı g rdiler kim zeng   askerinden bir

11. la‘īn zengī ‘azm-i meydān kıldı ol la‘īnūñ adına attāl-ı zengī
12. dirlerdi hemān ol la‘īn altmış dört arş add u āmetle
13. na‘ra urup ol la‘īn nerre develer gibi ‘azm-i meydān kıldı fīl
14. başına engāl urup fīl şıradup meydāna girüp bir kerre zeyl
15. āvāzıyla haykırup eydür anı bir er yok-mudur kim bugün benüm meydānuma gire

[14b]

1. aña erlik nice olur gösterem dedi ol la‘īn lāfūgüzāf
2. kıldı bu cānibden demsüz şāh ‘askerinden bir pehlivān
3. ‘azm-i meydān kıldı ol serverūñ adına hālīm-i hōrāsānī dirlerdi
4. a saallu pīrdi demsüz şāhuñ eski serverlerinden idi
5. irüp attāl-ı zengīnūñ elin baqladı söyleşüre az oşdılar
6. el yaraqa urup birbirine hamle kıldılar yedi hamleden soñra ol
7. la‘īn alup ol pīri şehīd eyledi demsüz şāh ol hālī
8. görüp āh idüp aşd eyledi kim götüri ‘askere hamle kıluñ
9. diye ol hālī görüp oqlı ‘abdü’l-kerīm-i hōrāsānī yaasın āk
10. idüp ol la‘īne berāber gelüp birbiri üzerine üç hamle kıldı
11. attāl zengī ol üç hamleleri āsān men‘ eyleyüp bir arb-ı giran
12. ile urdı kim o civānı daı şehīd eyledi hālīm hōrāsānīnūñ
13. ūllarından ve oqlanlarından birbiri üzerine üzerine on yedi server
14. şehīd eyledi islām ‘askeri ol hālī görüp ziyāde melūl
15. oldılar demsüz şāh aşd eyledi kim kendü meydāna gire islām

[15a]

1. şāhları ve serverleri kıomadılar yā şāh-ı ħorāsān şabr eyle biḥamd'ü-llah
2. ol serverlere şehādet naşīb olup devlet buldılar bunca
3. zamāndan berü at binüp kıılıç kıuşanup ġazā kıilup yürümekden
4. murādları ol idi diyüp alı kıodılar hemān ol dem şehsüvār-ı
5. ħorāsānī demsüz şāh öñinde yüz urup destür diledi
6. demsüz şāh eydür ey şehsüvār atam dedem yādigārı sen
7. kıorķarın sen de ol la'īnün elinde helāk olasın dedi
8. şehsüvār-ı ħorāsānī dua kıilup eydür ey şāh-ı ħorāsān-ı zehī
9. sa'ādet baña kim dīn-i islām yolına baş ve cān fedā kıilup
10. yoluña kıurbān olam diyüp hemān ol dilīr ve nāmdār rahşın
11. meydāna sürüp cevelān iderek kıırķ sekiz ārş kıadd u kıāmetle
12. kıattāl zengīnün öñin aldı nażar kıilup ol meydānda kendü
13. kıanlarına ġarķ olup yatan şehīdleri ġörüp özi ġövünüp
14. bī-iḥtiyār aġladı kıattāl zengī şehsüvāruñ aġladıġın ġörüp
15. eydür ey pīr-i nā-ḫalef ġünküml ölmeden kıorķarduñ niġün meydāna

[15b]

1. ġeldün dedi şehsüvār-ı ħorāsānī eydür ey kıara yüzli kıaltabān
2. ölümnden kıorķudan degildür aña aġların kim ol helāk
3. etdigün serverlerün kıapularında niġe senün ġibi kıara yüzli

4. laʿīnler hīdmet iderdi şimdi nā-ḥaqq yere senüñ gibi laʿīnüñ
5. elinde helāk olduklarına acırın dedi kattāl zengī kaçıyup
6. eydür ey pīr-i nā-ḥalef gel seni daḥı anlaruñ yanına göndereyüm
7. diyüp el gürz-i kūh-peykere urup var kuvveti bāzūya götürüp fīl
8. sürüp şehsüvaruñ üzerine sürdi irüp hışımla depre tutup
9. şehsüvāra bir darb urdı şehsüvār ḥaykırup gürzin berāber
10. virdi kopdı tarraḳa üni irdi semerḳand ve ʿırāḳa gürzler
11. ortasından ʿulüvv bir ʿulüvv āteşler peydā olup yerüñ gerd ü ğubārı
12. ḳalḳup āsmāna direk direk oldu şehsüvār-ı ḥorāsānīnüñ
13. ol darba ḳülları pāyidār olmayup şāḥ-ı cınār misxālī egilüp
14. şehsüvār cān ḥavliyle kendüyi gerü çekdi darb-ı gürz hışımla
15. irüp şahsüvāruñ bindügi raḥşuñ kellesini perākende kıldı

[16a]

1. şeh-süvār raḥşıyla sernigün oldu veli cüst şıçrayup
2. ayak üzerine tırdı kattāl zengī darb urup fīlün kuvvetiyle
3. geçüp giderken eline tır u kemān alup ol laʿīnüñ arḳasına bir
4. ok ile urdı kim sīnesin çāk idüp çıkup gitdi
5. yelken-dek zemīnine ğarḳ oldu kattāl zengī ḳara tağ gibi fīlinden
6. sernegün olup cān cehenneme teslīm eyledi bu yañadan şehsüvār-ı
7. ḥorāsānīye yedek ir gördiler süvār ölünce anı gördiler zengī ʿaskerinden
8. ğazabān-ı zengī seksen arş ḳadd u ḳāmetle fīl sürüp şehsüvāruñ
9. üzerine irdi şeh-süvār-ı ḥorāsānī ḳarşudan gelürken ğazabānuñ
10. fīlünüñ kellesine bir ok ile urdu kim o-ḳadar toḳunup fīlün

11. kellesine ğark oldu ğažabān қақыyup ğažabla gelürken nāġāh
12. fıl ol zaħmı yiyüp bir kerre şöyle şıçradı kim üç adım boyı
13. hevāya töñüp ğažabān-ı zengī zemīne şöyle urdı kim zīr ü zeber
14. eyledi ğažabān bī-hod olup şeh-süvār-ı ħorāsānī fırşad bulup
15. mecāl vormeyüp üzerine inüp ğažabānuñ künbed misxali başın

[16b]

1. gövdesinden cüdā kıldı cümle ʿasker-i islām serverleri şehsüvāra
2. āferīn ve taħsīn kıldılar bu yañadan zengīlerden ġırīv feryād qopdı
3. hemān on iki biñ zengī ʿaskeri bir kezden şeh-süvāruñ üzerine
4. ħamle kıldılar irüp ol serveri her yañadan araya alup cenge
5. başladılar bu yañadan demsüz şāh işāret kıldı on iki biñ
6. güzīde ħorāsān ʿaskeri at sürüp irüp zengīleri berk-i ħazān
7. misxāl zemine dökdiler ol ħālī görüp şalşāl-ı zengī ħışıma gelüp
8. buyurdı dört kerre yüz biñ zengī ʿaskeri bir kezden cüş u
9. ħurūşa gelüp ol dört yüz manķāla zengīlerle irüp islām
10. ʿaskerin ġirü sürdiler demsüz şāh işāret kılup şāġ
11. qoldan semengān şāhı meyelān şāh yürüdi şol qoldan nīşābūr
12. şāhı ħüsrev şāh yürüdi ol iki sultān ʿaskerleriyle irüp
13. zengīler ile ol arada bir cenk eylediler kim felekler de melekler anlara āferīn
14. kıldılar rāvī eydür zengī ʿaskeri ġalebe kıldı zira kim ol laʿīn
15. lerüñ eksxeri fıl süvārdı ve hem içlerinde ġürbüz dīv şıfat

[17a]

1. zengīlerüñ nihāyeti yok idi ol iki sultān ʿaskerin sürüp
2. demsüz şāhuñ üzerine bıraḳdılar demsüz şāh ol ḫālī görüp
3. buyurdi ol on yedi kerre yüz biñ erüñ iki yüz biñin sancāḳ
4. dibinde ḳoyup bākī on beş kerre yüz biñ islām ʿaskeri tekbīr
5. getürüp kendüleri küffār ʿaskerine urdular nemrūd-ı âteşperest ol
6. ḫālī görüp ḳaḳıyup emr ḳıldı ol deryā misxāl küffār ʿaskeri
7. cūşa gelüp ḳol ḳol yürüdiler şöyle kim seyl mānendi her
8. yañadan ʿasker-i islāmı ortaya alup ʿazīm cenk ḳıldılar bir
9. ḳoldan beş kerre yüz biñ gūrcīstān ʿaskeriyle temūr-ı gūrcī
10. yürüdi bir taraftan yedi kerre yüz biñ âteşperest ʿaskeriyle
11. ʿasfūr şāh yürüdi beş kerre yüz biñ gāv-süvār askeriyle
12. ṭālus-ı gāv-süvār yürüdi bir ḳoldan beş kerre yüz biñ firenk
13. ʿaskeriyle erjeng-i firenk oğlu erzelün-ı firenk yürüdi
14. ḳalbden on kerre yüz biñ ʿanḳānīye ʿaskeriyle ʿanḳā şāh yürüdi
15. cümle otuz beş kerre yüz biñ küffār ʿaskeri yürüyüp ʿasker-i islāma

[17b]

1. ḫamle ḳıldılar henüz nemrūd-ı âteşperest didükleri laʿīn otuz kerre
2. yüz biñ zū'l-ʿaḳār ʿaskeriyle otuz toḳuz oğlu yüz altmış oğlu
3. oğlu on iki biñ demūr ḳuşāḳlu nāmdār pehlivānlarıyla yerlerinden
4. deprenmeyüp ṭurdılar bu cānibden küffār-ı ḫāḳsār ʿaskeriyle ʿasākir-i

5. islām ʿazīm cenk eyledilerdi bunlaruñ içlerinde bir nāmdār pehlivān
6. olmamağın ve hem ʿasker-i islām anlaruñ kâtında az olmağın
7. kaçan kaçan eyleyüp ordıları ordıları üzerine döktiler demsüz
8. şāh ol hālî görüp yüz biñ erle sālîk vezîri sancaqlar
9. dibinde koyup yüz biñ horāsān ʿaskeriyle kendülerin küffār ʿaskerine
10. urdılar horāsān ʿaskeri demsüz şāhı görüp ğayret idüp
11. dönüp ol arada küffār ʿaskeriyle bir cenk eylediler kim feleklerde melekler
12. bile aferin eylediler aḥşam olunca ne hāl ise ğayret idüp
13. küffār ʿaskeriyle merdāne ve yegāne ʿazīm cenk kıldılar velī aḥşam olunca
14. çok kimse ḥarca sürüldi nicelerüñ ʿömürleri defteri dürüldi
15. ʿasker-i islāmuñ eksxeri zaḥmdār olmışdı zîrā zengīlerüñ

[18a]

1. cenk ve ahengine nerre dīvler tākāt getüremezdi çünkim aḥşām
2. oldu iki taraftan ṭabl-ı ārām çalunup iki ʿasker dönüp bārgāhlu
3. bārgāhlarına geldiler cümle islām ʿaskeri ğāzīler çünkim cenkden
4. döndiler gelüp rezm ṭonların çıkarup bezm ṭonların giyüp
5. demsüz şāhuñ bārgāhına cem° oldılar rāvī eydür nîşābūr şāhı
6. şehnām ve semengān şāhı meydān şāh bu iki şāhalar zaḥmdār
7. olmuşlardı bākī ʿaskerüñ serverleri dāhī cümle zaḥmdār olmuşlardı
8. bārgāhlarına gelüp zaḥmların şarup yatmadılar yine ğayret idüp
9. demsüz şāhuñ bārgāhına gelüp her biri yerlü yerince çin şāhı
10. hümāyūn şāh bāri cümle islām şāhları bir yere gelüp tāmışık

11. kıldılar birbiriyle tanışup iş soñın şanışdılar āhır demsüz şāhuñ
12. vezīri sālīk vezir kim demsüz şāhuñ atası ve dedesi
13. zamānından qalmış ihtiyār server idi ve hem umūr-dīde pīrdi
14. demsüz şāha duā kılup eydür ey şāh-ı ḥorāsān benüm sözlerümden
15. mübārek ḥātırūña nesne gelmesün on yedi güne dek talāñuzda

[18b]

1. ğāyet nüḥūset vardır şöyle kim bu on yedi gün içinde her nekim
2. tutarsañ rast gelmez eger küffār ʿaskeriyle muḳābil olursañ daḥı
3. ziyān idersün imdi hemān bir tedārik görüp bu on yedi gün
4. geçince ğayret kılasun ammā kim bu on yedi gün geçdükden sonra
5. saña beşāretdür kim cümle göñlüñ merdāne irüp düşmānlaruñ üzerine
6. menşūr ve muzaffer olasın dedi cümle islām şāhlar pīr sālīkden
7. ol sözi eşidüp taḥsīn kıldılar yā ne tedbīr kılalum ki düşmān
8. bize ğālib olup bizi perākende kılmaya bu uslūb üzerine olursa
9. üç gün biz bunlarla cenk kıлмаğa ḳādir degülüz hem bugün
10. nemrūd-ı āteşperest-i laʿīn kendü ʿaskeriyle ve oğlanlarıyla cenge
11. yürüyilerdi bizüm ḥākisterümüz bād-ı hevāya virirlerdi dediler yine
12. sālīk-i pīr eydür tedbīr budur kim cümle şāhlar ve serverler azıqların ve bārū
13. büngāhların ve ḥazīnelerin şehir-i ḥorāsāna gönderüp şehirūñ ḳapuların
14. muḥkem bend idüp birkaç yüz biñ ʿaskerle burc u bārūların ṭonadup
15. cenk içün ḥazır olalar eger küffār ʿaskeri şehre ḳaşd iderlerse

[19a]

1. anlar dāhī ƙal'e cengin ƙılup bu on yedi güne degin ğayret edeler
2. biz dāhī bu aradan geçüp kūh-ı sebzēārūñ bir muhkem yerine arƙa
3. virüp öñimūze bir ƙāt ulu ħendek ƙazup birƙac yerden ƙapu ƙoyavuz
4. küffār ʿaskeri üzerümūze gelürse arƙamuzı ħendেকে virüp
5. cenk-i ʿazim ƙılavuz eger zebūn olursuz ħendege girüp
6. emīn olup oturavuz daħı bundan ğayrıye ƙāre yokdur
7. ya'ni kim yarın daħı muƙabil olursavuz küffār-ı ħāksār bizi tārumār
8. ƙılup cümle il ve diyār elden gider soñra peşīmān olursuz
9. nite-kim šā'ir demişdür beyt soñ peşīmānlık aşşı etmez imiş
10. acısı tā ölince gitmez imiş demişlerdür diyüp oturan
11. ehl-i islām šāhlarına çok naşīħat ƙıldı çünkim demsüz
12. šāh vesāyir šāhlar pīr sālīkden bu ħaberi gūş eyledi cümle
13. anūñ sözine sābāş u taħsīn idüp hemān demsüz šāh
14. buyurdu ħüsrev šāh-ı nīšābūrī ve berd' zemīn šāhı şehnām
15. šāh ve māzenderān šāhı meyelān šāh bu üç šāhlar zaħmnāk

[19b]

1. olmışlardı ʿaskerden üç kerre yüz biñ er aldılar ve yüz biñ
2. daħı zaħmnāk olmışlardı cümle dört kerre yüz biñ er ile
3. demsüz šāhun ve bāƙī šāhlarıñ ħaznelerin ve yarar esbābların
4. ve bārgāhların yükledüp ʿazm-i ħorāsān idüp gelüp dün

5. nışında şehre irüp kendülerin bildürüp ol dört kerre
6. yüz biñ er ile řehruñ eřrāfın berkidüp burc ve bārūların
7.  asker ile  onadup h azır-baş olup oturdılar ol za md ar
8. olan řāhlara ve  askerlere ve serverlere meş   l oldılar
9. bunlar bunda bu yañadan dems  z řāh ve b  k   řāhlar ile neyles  nler
10. bu mesxeld  r a ır başıca  yini  alk ar dirler başı med ar i  n
11. ol on kerre yüz biñ  asker ş  lt  alup birer mu taşar
12. b rg hları  almışdı t z s v r olup k ff ar  askerin  n g z nden
13. nihan ol şuyı ge  p gel p şehr-i h r s nuñ c nib-i şark sinde
14. k h-ı sebzer  n etegine ir p bir muhkem yere şarblanup  asker h lk ı
15.  ondılar ar aların  a a vir p y zlerin d şm na  ılup ol gece

[20a]

1. şab   a dek n bet tutup uyumayup   nlerine bir  az m h ndek
2. kesdiler şab   a dek  alışup her kişi başı m d r sı i  n
3. işlediler ve ol  a dan gel p inen řularuñ ba z sın ol
4. h ndeg  a ıdup emin olup ol gece şab   a dek yatup
5. r   at oldılar z r  kim d şm n  or usundan her gece g zlerine
6. uy u girmezdi   nkim bunlar bu tedb ri  ıldılar bu yañadan   nkim
7. ol gece ge  p şab    oldı  f t b-ı   lem-t b   f
8.  ullesinden baş get r p   lem n r-ı yezd nla  oldı ol g n
9. nemr d-ı  eşperest  n ol dery  misx l  askeri yerlerinden  urup
10. g rdiler kim  arşularında d şm n  askeri g r nmez c mlesinin yerinde
11. yeller eser gel p nemr d-ı  eşpereste h ber virdiler kim y  ş h-ı z 'l-    r

12. demsüz şāh cümle yanında olan yezdānperest şāhları
- 13 kaçmışlar biri dahı görünmez diyecek nemrūd-ı âteşperest-i la‘īn germ
14. olup elini eline urup ahahayla gülüp eydür ey bī-çāreler
15. ne kıyās iderler kim cān u bāş alup kaçmak ile benüm elümden

[20b]

1. anda varalar nār nūr aı-çün onun ara ara tütünleri hürmeti-çün
2. murğ-ı şehbāz olup āsumāna ıarsa veyāhūd bir mūr-ı za‘īf
3. olup yedi at yir altına sxevrūn boynuzuna dahı girürse benüm
4. elümden hülāşa çāre yokdur tīz görüñ anda gitmişdür diyüp
5. birkaç küffār ‘ayyārına emr ıldı demsüz şāhuñ ‘askerinüñ
6. ardınca gitdiler gelüp şurat tebdīl ılup demsüz şāh
7. ‘askerine irüp oñat aber alup dahı gelüp nemrūda
8. aber virdiler eyitdiler ey şāh-ı zū’l-‘aār şöyle ma‘lūm olsun kim
9. demsüz şāh kaçmamış bu yakında bir dağ vardur adına kūh-ı
10. sebzezār dirler ol kūha ara virüp birkaç yezdānperestler
11. şāhlarıyla öñlerine ‘azīm hendek azmışlar kendüler hendekden
12. ierü girüp emīn olup oturlar andan ğayrı cümle hazīnelerin
13. ve yarar esbābların birkaç yüz biñ er ile şehre ondurup şehri horāsānī
14. berkidüp ol zaımlu olan şāhlar ve serverler anda varmışlar burc u
15. bārū tonadup anlar dahı anda emīn olup oturlar dediler

[21a]

1. nemrūd-ı âteşperest çümkim bu sözi eşitdi vāfir gülüp eydür
2. ey begler bu ḥorāsānī nā-be-kāruñ böyle kılmakdan fikri ne ola
3. yaʿnī bu neyūmi fikr ve ümīd ider kim gelüp anı benüm elümden ḥalāş
4. iderler ey bī-çāre demsüz şöyle kim kāhir kāhrāmān ve rüstem
5. dāstān ḥayātta olsalar sizi benüm elümden ḥalās kılmayalar
6. benüm gözüm nūru yağmūsuñ ḳanın ve bunca serverlerüñ ḳanın
7. aña koyacak-mıyum diyüp dönüp oturan şāhlaruñ yüzine
8. baḳup eydür kimdür kim şehir-i ḥorāsānī ḥaşār idüp taşradan
9. içerüye ve içerden taşraya barmaḳ göstermeyüp zabṭ ide fırsat
10. bulursa ḥorāsānı alup zīr u zeber kıla dıcek hemān ʿanḳāniyye
11. sultānı ʿanḳā şāh yerinden tırup nemrūd öñinde baş ḳodı
12. eydür ey ciger-kūşeʿi nemrūd eger emr kılsañ ben ḳülüñ ol
13. ḥıdmeti yerine getüreyüm varup şehir-i ḥorāsānı zemīne berāber kılup
14. yerine ḥāşıl ekdüreyim tā kim sultānum gelecek ḥāzır ola dedi
15. nemrūd-ı laʿīn ol sözi ʿanḳā şāhdan eşidüp ḥilʿat-ı ḥāş

[21b]

1. virüp pehlivānlarına ve serverlerine daḥı ḥilʿat virüp destūr virdi
2. ʿanḳā şāh el öpüp yerinden tırup kendünüñ pehlivānları ve server
3. leriyle on kerre yüz biñ âteşperest ʿaskeriyle at arḳasına
4. süvār olup kös-i ḥarbīler çaldurup ʿalemler ve sancaḳlar ḳaldurup

5. ʿazm-i şehir-i horāsān idüp gitdi gelüp ol laʿīn on kerre yüz
6. biñ küffār-ı hāk-sār ʿaskeriyle şehri kuşadup ortaya alup
7. kāt ender kāt kuşadup oturdılar bārgāhlar kurup qarār
8. eylediler bu yaña kalʿeden islām leşkeri ʿankā şāhuñ on kerre
9. yüz biñ küffār ʿaskeriyle gelüp kalʿe-yi horāsānı ihāta kılup
10. konup oturduğun görüp anlar dağı yarāk üzerine olup
11. cenk yerlerin alup tırdılar bunlar bunda bu yañadan Nemrūd-ı āteş
12. perest dağı ol aradan geçüp ol deryā misxāl küffār ʿaskeriyle
13. gelüp nehr-i nīlgūni geçüp demsüz şāh üzerine yürüyüş edüp
14. gelüp kūh-ı sebzēāra irdiler kāfir nazar kılup gördüler kim
15. islām ʿaskeri arkaların tağa virüp önlerine bir ʿazīm hendek

[22a]

1. kazup emīn olup otururlar nemrūd-ı āteşperest gelüp ol
2. tağı kāt ender kāt kuşadup oturdılar bārgāhlar ve haymeler
3. kurup qarār eylediler ol gün gelüp ahşām olmışdı nemrūd-ı
4. āteşperest buyurdi on kerre yüz biñ er qarāvul binüp
5. hendek cānibin gözlemege başladılar bu yañadan demsüz şāh
6. dağı buyurdi ol hendegūñ köprüleri üzerine onar biñ er tīr
7. endāz bekçi koyup bākī ʿasker ol gece yatup hazūr eylediler çünkim

8. ol gece geüp řabāh oldu gūneř kāf ullesinden bař aldurup
9. ālem nūr-ı yezdānla oldı demsūz řāha ve cūmle gāziler yerlerinden
10. urup at arasına sūvār olup endekden ařra on iki
11. kerre yūz biñ erle kūffār āskerine arřu ālāylar baėlayup arār
12. ıldılar yūz biñ erle birac serverler endekde bār u bengāh üzerine
13. urup ve hem kūh-ı sebzezāruñ cenk yerlerin alup urmuşlardı
14. bu yañadan demsūz řāh kūffār āskerine muābīl olıca nemrūd-ı āteř
15. perest ākeri dağı deryā-leyin cūř u urūřa gelüp

[22b]

1. gūrleyū gūmleyū at arasına sūvār olup urīvān ve urūřān
2. islām āskerine arşu řāflar ve ālāylar bağladılar yine iki cānibden
3. meydān açıldı hemān evvelden kūffār ākerinden gūrcistān dilāver
4. lerinden avr-ı gūrcī kır arř add u āmetle rağřın meydāna sūrdi
5. naāra urup āker-i islāmdan er aleb ıldı anı görüp
6. nīřābūr serverlerinden zartāb-ı nīřābūrī kır iki arř add u
7. āmetle rağřın meydāna sūrüp avr-ı gūrcī-yi nābekāruñ öñin aldı
8. rāvī eydür bu zartāb-ı nīřābūrī āyet tūrendāz sūrvār idi
9. avr-ı gūrcīye muābīl olup o yerine gelecek el tūr ü kemāna urup
10. arşudan arīmin gözleyüp eküp oldurup gez ula demirin ırnada
11. ılıp oa tīz alāř virdi avr-ı gūrcī yā keřīřān-ı pelās
12. pūřān saña ayandum sen himmet eyle diyüp sīperin yüzine eküp
13. āzır-bař olup bu yañadan yeter belā zertāb-ı nīřābūrī

14. k olından ir p  avru  s perine t k nup siperde  ar r k lmayup
15. ge  p  avr-ı g rc n   a zına t k nup bir ni e di lerin bo azına

[23a]

1. t   p e sesinden g zer k lup zem ne  ar  oldu  avr-ı g rc 
2. bir kez  im r-leyin ba ırup ayakları rik bdan  ek p depesin    zerine
3. mu all k yık ldı c n bir cehennem g nderdi r  una dibelik sem y 
4. anı g r p g rcist n  askerinden  azab n-ı g rc  ra  ın
5. s r p meyd na irince zert b-ı n   b r  gel rken bir o la
6. ol la  n   atın yıkd   azab n  rselen p t r nca birbiri
7. ardınca yedi yerde mu kem  arb urup za md r eyledi  azab n-ı
8. la  n za mlarına mu ayyed iken ceset  zerine ir p e sesine bir
9. t   ile  ondurdu kim la  n   ba ı g nbed misx l zem ne yuvarlandı
10. anı g r p cend l-ı g rc   h id p na ra urup altm   ar 
11.  add u  amet ile ra  ın s r p zert bu   zerine s rdi
12. zert b a na da ı gel rken bir o  pert b k ldı cend l  apuk
13. la  n idi siper g begiyle  arpup ol o ı p re p re eyledi
14. b d-ı  ab  ve  ol la  n ra  ın s r p b -mu  b  el g rz-i k h-
15. peykere urup ir p zert bu   zerine pert b k ldı zert b-ı

[23b]

1. n   b r  c n  avliyle siper ber ber virdi t k nup siperi
2. t rum r id p zert b siperi elinden  alup g t r p
3. kend yi zem ne pert b k ldı cend l g rc n   g rzi

4. irüp zertābuñ raḥşın zîr u zeber eyledi zertāb-ı nîşābūrî
5. raḥşî helāk olduğına ziyāde acıyup çapuk şıçrayup
6. cendālūñ ardından irüp hāy pehlivān ġāfil olma diyince
7. olmayup zertāb-ı nîşābūrî dahı çapuk server idi
8. cüst kemān çevirüp bir ecel peykin kirişe gizleyüp ḥaşmın gözleyüp
9. oḳa tîz ḥalāş virdi o-ḳadar irüp cendāluñ arḳasına
10. şöyle toḳundı kim cebe cevşeni söküp cendāluñ
11. sînesinden ṭaşra çıḳup zemîne ġarḳ oldu cendāl-ı
12. la‘în āh idüp raḥşıyla segirdüp giderken yüzünūñ üzerine
13. yıḳılup cānı bir cehenneme gönderdi anı görüp islām ‘askerinden
14. tekbîr üni āsmāna irdi gürçistān küffārlarından ġırîv ḳopdı
15. ṭayhur-ı gürçî dirlerdi diyār-ı gürçistānda añılur bir la‘în vardı

[24a]

1. ġāyet silāḥşor çapuk suvār-ı la‘în idi altmış dört arş
2. ḳadd u ḳāmmetle na‘ra urup zertābuñ öñin aldı la‘în şöyle
3. ḥışımla irdi kim zertābuñ oḳ çekmege mecālî olmayup ol
4. la‘în elinde bir ‘azîm yarağ tutardı ḥarbe uslûbı üzerine
5. yedi ḳulāc uzunı vardı iki ucları şöyle-kim nebtîze
6. beñzerdi ol yarağūñ adına şîl dirlerdi bir kerre silküp
7. zertābuñ sînesin gözleyüp pertāb kıldı zertāb cān
8. ḥavliyle siper berāber virmişdi toḳunup siperi yarup
9. irüp ol serverūñ omuzın yarup zaḥmdār kıldı
10. ol la‘în dönince serverler irüp zertāb-ı nîşābūrîyi

11. meydāndan kapdılar tayhūr-ı gūrcī dönüp gördi-kim haşımı meydāndan
12. çıkmış ğazaba gelüp diline gelen herze ve he(z)iyānı söyledi
13. zertābuñ karındāşı zerbān-ı nīşābūrī girüp ol laʿīne
14. muķābil oldu mecāl virmeyüp ol serveri bir şīl ile helāk
15. eyledi eflād-ı semengānī girdi şehīd oldu karındāşı buķrāt-ı

[24b]

1. semengānī girdi şehīd oldu ne kışsa dirāz idelüm ol laʿīn
2. meydānı tutup demsüz şāh serverlerinden yedi nāmdār
3. server şehīd kıldı anı görüp artuķ o laʿīnün meydānına
4. kimse girmedi zīrā kim ol laʿīnün yarağı ğāyet muķālīf idi
5. ve hem kendü daķı ğāyet manķāla nāmdār pehlivāndı demsüz
6. şāh ol hāli görüp ziyāde melūl olup buyurdu on biñ
7. er bir kezden tayhuruñ üzerine raķş sürüp irüp araya aldılar
8. her yañadan cenge başladılar lāʿīn hic onları ʿaynına almayup
9. gūrzin çeküp hamle kıldı bu yañadan gūrcistān şāhı
10. taķmūr-ı gūrcī ol hāli görüp buyurdu ol beş kerre yüz biñ
11. gūrcistān ʿaskeri naʿralar urup hamle kıldılar bu yañadan demsüz
12. şāh hāli görüp emr kıldı on iki kerre yüz biñ islām
13. ʿaskeri irüp gūrcī küffārların berg-i hazān veş zemīne dökdüler
14. şöyle kim gerü sürüp iltüp nemrūduñ üzerine bıraktılar nemrūd

15. ğazaba gelüp emr kıldı ol deryā misxāl ʿasker bölük bölük

[25a]

1. yürüyüp irüp ʿasker-i islāmı ortaya alup nāgāh yine ol
2. arada bir ceng-i ʿazīm peydā oldı kim kân sīl mānendi aķup
3. yeryüzüne çağladı aķ at k̄ara at yek renk olup yigit
4. k̄oca hem renk oldı oĝul ataya k̄arındāş k̄arındāşa bir dermānı
5. olmayup cān u bāş bāzārı germ oldı rāvī k̄ulunca küffār
6. ʿaskeri ikiz ĥadden bīrūn idi demsüz şāh ʿaskerin
7. āşlā tayandurmayup girü sürdiler demsüz şāh çok çalışdı
8. fāide virmedi küffār ʿaskeri galebe kıldılar nāçār dönüp
9. ĥendege girüp ʿasker ĥalkınuñ daĥı eksxeri ĥendege girüp
10. kurtuldılar baʿzıları taĝılup taĝlara ve şahrālara kaçdılar baʿzılar
11. kaçup şehr-i ĥorāsāna düşdiler şehrūñ uğrun kapusından
12. girüp burc u bārū üzerine çıkdılar baʿzılar ol cenkde şehīd
13. olup saʿid oldılar demsüz şāh sekiz kerre yüz biñ er ile
14. cenge girüp yer yer cenk yerlerin alup tırdılar bu yañadan
15. küffār ʿaskeri her yañadan hücūm idüp çok cenk eylediler

[25b]

1. velī nesne başaramadılar aĥşām olmışdı dönüp bārgāhlu
2. bārgāhlarına gelüp k̄arār eyledi nemrūd-ı āteşperest-i laʿīn dīvān-ı
3. ʿālī kıldı küffār begleri cehennem segleri k̄ātına cemʿ olup yerlū
4. yerlerine geķüp k̄arār eylediler küffār-ı ĥāksār ʿaskeri ne k̄adar kırılmış
5. kāfir varsa getürüp āteşe atdılar şöyle kim kāfir leşinden bir dāne

6. kalmadı bu yañadan ne kadar kâfir begleri varsa yer yer bârgâhlarında
7. âteş yakup kendü kavm ve kabîlesinden ne kadar kimse varsa getürüp
8. başka âteş yakup tabûta koyup içine atdılar karşıasına geçüp
9. ma'zûr tut diyü secde kıldılar bu yañadan islâm şâhları ve server
10. leri demsüz şāhuñ katına cem° olup ölenleri ağlayup
11. zamhlu olanlaruñ zaḥmların bağladılar ol gece ne hālse ārām eylediler
12. çünkim şabāḥ oldı yerlerinden turup tâze vuzû idüp
13. şabāḥ namāzın kılup yüzlerin dergāḥ-ı kibriyāya tutup °ibādetden
14. soñra niyāza başladılar müste'āndan isti'ānat taleb kıldılar bu
15. yañadan küffār-ı bī-dīnler yerlü yerlerinden turup hınzīrlar gibi

[26a]

1. şarāb içüp mest olup at arḳasına süvār olup her yañadan
2. ol la'īnler ḥendege yüriş kılup cenk eylediler müslümānlar daḥı
3. köprüleri alup küffār °askeriyle merdāne duruşup cān ve baş ile
4. alup cenk iderlerdi bunlar bunda cenkde bu yañadan °anḳāniyye
5. sultānı didükleri la'īn daḥı on kerre yüz biñ eriyle şehir-i
6. ḥorāsānuñ üzerine duruşup şehre yürüyüş kılurlardı
7. şehir ḥalkı ve ol dört kerre yüz biñ er burc ve bārū üzerine
8. çıkup küffār °askeriyle ḳal°e cengin kılup °azīm duruşdılar
9. rāwī eydür bu uslûb üzerine demsüz şāḥ ol ḥendek
10. üzerinde islâm °askeri şehirde ol kadar cenk eylediler kim
11. tākātleri tāk oldı zira kim ol mel°ūna etrāfdan

12. deryā misxāl küffār ʿaskeri aqup gelmekde idi bu yañadan demsüz
13. şāh ʿaskeri hendekde ğāyet zebūn oldılar zahīreleri
14. dükendi şöyle kim nice selāṭīn serve[r]ler ot otlamağa başladılar
15. āhir eyitdiler kim yā şāh-ı ḥorāsānī bize destūr vir kılıcumuz elümüzde iken

[26b]

1. yoluña qurbān olup hendekden çıkup dīn yoluna şehīd olup
2. devlet bulalum dediler demsüz şāh eydür ey serverler pīr sālīk
3. sözi üzerine on yedi gün olmağa iki gün daḥı qaldı
4. ümīddür kim ḥaqq teʿāla biz kullarına bir sebep virüp bir derman ola
5. ḥaqqdan bunca biñ ehl-i islām ve bunca biñ ehl-i islām şehirleri
6. küffār-ı ḥāksāruñ ayağı altında pāymāl olmaya ğayret ḥaqq var şabr
7. idüñ diyüp her birine istimālet virürken nāgāh añsuzın çin ü
8. māçīn tarafından bir gürüldi kopdı güya kim kıyāmet kopdı
9. şandılar şöyle-kim ol gürüldiden tağlar ve şahrālar yanqulanup
10. ʿālemler zān oldu hendek üzerinde cenk idüp yürüyüş
11. iden küffār ʿaskeri ve şehir-i ḥorāsāna qaşd iden küffārlar ol
12. gürüldiden vehmnāk oldu bī-iḥtiyār cengi koyup ālāy bağlayup
13. ol gürüldiler gelen cānibe qarşu kāt ender kāt tırdılar hic
14. bilmedi kim bu şāʿikalar bu gürüldiler nedir vardıkça daḥı
15. ziyāde oldu bir yañadan nemrūd-ı laʿīn peykler gönderdi etrāfı

[27a]

1. cüst ü cū kıldılar hic esxer zāhir olmadı bir yañadan demsüz

2. şāh daḥı ʿayyārlar gönderdi şehir-i ḥorāsānuñ eṭrāfın öylelik
3. yol cüstücū kıldılar hic nesne görmediler gelüp demsüz şāha
4. haber virdiler islām şāhları eyitdiler kim billūr ḥaqq teʿālinüñ
5. bu da bir ḥikmetidür hele her ne ḥāl ise küffāruñ belāsından
6. bizi emīn kıldı beher-ḥāl anuñ daḥı ḥikmeti vardur dediler
7. ol gün küffār ʿaskeri cenge iḳdām itmediler yüreklerine ḳorḥu
8. düşüp ziyāde hemnāk oldılar nemrūd-ı āteşperest dönüp
9. ḳondı divān-ı ʿālī kılup cümle küffār begleri cemʿ olup ḳatına
10. geldiler aḥşām ḡaribān olıcaḳ gürüldi daḥı sākin
11. oldu nemrūd-ı āteşperest eydür ey begler ʿömrümde bu āşıl
12. şadā eşitmedüm bu gürüldi neydi ola dedi kāfir begleri
13. istediler kim billūr yezdānperestler bir siḥir peydā kıldılar böyle gürüldi
14. kıldılar dedi her biri bir söz söyledi rāwī eydür ol gürüldi
15. ol idi kim firūz-ı cihāngīr ol zamān kim gelüp çin diyarına

[27b]

1. uğradı atası demsüz şāhuñ üzerine düşmān geldigin eşidüp
2. geceyi gündüze ḳatup be-cidd gitmişlerdi günlerde bir gün ḥorāsāna
3. iki menzil yerde bir ḥüb şahrāda bārgāhlar ḳurup ḳondılar firūz-ı
4. cihāngīrūñ ḳalbine bir melālet gelüp birkaç serverler ile şikāra
5. binüp giderken nāgāh birkaç rustāyīlere uğradı biri birine
6. bakmayup ḳaçup giderler firūz-ı cihāngīr buyurdu ol rustāyi
7. lerūñ birkaçın alup ḥuzūruna getürdiler firūz-ı cihāngīr anlardan
8. suʿāl idüp eydür ey ḳavm böyle ʿacele birle ḳaçup ḳanda gidersiz

9. dedi ol kavm bakup fîrûz-ı cihāngîrûñ heybetine ve şalābetine
10. hayrān olup ʿaķılların başlarına divşürüp eyitdiler ey server
11. bizler rustāyîlerüz ħorāsān şāhı demsüz şāhuñ
12. riʿāyesindenüz nāgāh şāhımızuñ üzerine bir ʿazīm düşmān geldi
13. şöyle kim ol laʿînuñ ʿaskerine hergiz nihāyet yok götüri
14. diyar zû'l-ʿaķāruñ ve gürcîstānuñ fîrengistānuñ ve zengîbāruñ
15. ve türkistānuñ şāhları ve pehlivānları ol laʿînuñ üzerine cemʿ olmuş

[28a]

1. ol laʿînuñ adına nemrûd-ı âteşperest dirler imiş sâbıkān geçen
2. nemrûduñ oğlanlarından imiş yüz kerre yüz biñ ʿaskere
3. güci yeter kırk oğlı var her biri seksener toķsanar arş kıdd
4. çekerler andan ħayrı yedi cihāngîr manķāla pehlivānları
5. vardur kim her birine rüstemler ve ķaramānlar ħarîf olamazlar on iki
6. biñ demür ķuşaķlu pehlivānlar ile otuz kerre yüz biñ
7. er ile geldi andan ħayrı şalşāl-ı zengî didükleri
8. laʿîn ʿālemi ħarābe virdi demsüz şāh ħayret idüp
9. birķac diyār-ı islām şāhlarıyla on yedi kerre yüz biñ er ile
10. muķābil olup bir neçe gün ʿazīm cenkler oldu āħir ʿasker
11. zebûn olup cümle şāhlaruñ ve serverlerüñ eksxerî zaĥmdār
12. oldılar āħir ʿaskerün bir miķdārı zaĥmnāk olanlar şehre gelüp
13. burc u bārûları berkidüp ķaʿle cengine tûrdılar demsüz şāh
14. kaçmayup ħayret idüp kūh-ı sebzezāra arķa virüp önlerine

15. hendek kazdurup cengi ihtiyār eyledi bir-kaç gün cenk idüp

[28b]

1. āhır hendeye girüp küffār ʿaskeriyle gayret cenk eylediler gördük
2. olmaz baş müdarasıçün kaçup tağlara ve şahrālara düşüp
3. giderdük diyüp duʿalar kıldılar firūz-ı cihāngīr çünkim ol sözi
4. eşıdüp ol rüstāyīlere inʿām idüp eydür kaçmañ haqq ʿināyetinde
5. gelüp irüşdün göresüz ol küffārlara neler kılavuz diyüp kendü
6. bildürdi rüstāyīler firūz-ı cihāngīri bilüp şād olup
7. dönüp gitdiler firūz-ı cihāngīre şikār kıuyusı olmayup ol
8. aradan dönüp bāgāhına gelüp buyurdi ol üç kösleri
9. bārgāh-ı süleymān-ı hādīnün öñine götürüp yedişer pehlivānlar
10. zaḥmeler urdılar kös-i zemzeme kös-i hirāsān kös-i şarşaruñ
11. şadāsı cihānı tutup iki günlük yerden gelüp demsüz
12. şāhla cenk eden küffarlaruñ qalblerine vehm birağup cenkden
13. ferāğat kılup şaşup qalmışlardı pes firūz-ı cihāngīr bir
14. miqdār at diñlendürüp andan at arqasına süvār olup
15. ol gün ol gece bī-ḥadd gitdiler gelüp şehir-i ḥorāsāna kuşluqlu yol

[29a]

1. bir merğzāra bārgāhlar qurup qondılar kim duḥā-yı
2. kübrāya dek şehir-i ḥorāsāna varılurdi bunlar bunda ezīn cānib
3. bizüm kışşamuz demsüz şāha geldi rāvī eydür ol zamān kim
4. demsüz şāh islām şāhlarıyla ol gün cenkden emīn oldılar

5. ol gece ne hāl ise geçürdiler çünkim ol gece geçüp şabāh
6. oldı ol deryā misxāl küffār ʿaskeriyle Nemrūd-ı laʿīn süvār olup
7. islām leşkerinin üzerine yürüyüş kıldılar bir neçe yüz biñ kâfirler
8. kūh-ı sebze[zār]uñ ardından tolaşup ʿaskeruñ üzerine taşlar
9. yuvalayup ceng-i ʿazīm eylediler müslümānlaruñ hālleri ğāyet düşvār
10. olup niyāza başladılar demsüz şāh dağı yüz yire urup
11. niyāz iderken nāgāh anı gördiler kim çin ü māçīn tarafından
12. bir incecik toz belürdi göründügiyle irişdügi bir oldı
13. ʿacabā ne ola dirken anuñ ardınca dürüm dürüm tozlar āsmāna
14. irişdi hevānuñ yüzün ebr-i siyāh misxāl kapladı şehirde
15. cenk iden tağda cenk eden ol tozu görüp cenkden

[29b]

1. el çeküp cümle ol toza nazar kılup ʿaceb ne ola dirken ol
2. evvel görünen toz gelüp yakın irdi rūzgār karşı varup
3. refʿ eyledi toz içinden bir peyk-i zinde çıkageldi şöyle kim gūyā
4. bir merg-i hevāyīdür üzer laʿle cevāhire ğarķ olmuş başına laʿlīn tāt
5. örünmiş şöyle kim bakmağa gözler kamaşur sağ ve şol altun gümüş
6. laʿl ve yāķūt hançerler taķınmış gelüp yıldırım misxālī hendege irdi
7. anuñ ardınca bir dağı yigirmi dört laʿlīn tāt elmās teber
8. zümürüd kemer peyk-i zindeler gelüp irişdiler ol evvel gelen peyk hemān yek
9. muʿallāk atup şıçrayup ol kırk adım enlü hendekden içerü düşdi
10. anuñ akabince ol yigirmi dört peykler birbiri ardınca gelüp

11. şıçrayup ʿuḳāb misxāl ol hendekden geçdiler nemrūd-ı âteşperest
12. vesāyir kāfır şāhları ol peyklerüñ böyle çāpukluguna ḫayrān
13. oldılar ʿaceb bunlar ne ola dirken ol yañadan tozlar dūrüm dūrüm birbirine
14. ulaşdı ol toz içinden kös-i ḫarbīler şadāsı şūrñā ve nefirlerüñ
15. ğırīvi birbirine ulaşıp ʿālemi cūşa getürdi küffār şāhları

[30a]

1. ol ḫālī görüp tīz cāsūslar şāldılar kim bu gelen ne tozdur
2. ve ne askerdür diyüp kāfırlar ıztırāba düşdiler bu yañadan
3. demsüz şāh serverleri ol gelen peyklere karşı urup
4. gördiler kim gece gelen ʿayyār-ı cihān fīrüz-ı cihāngīrüñ ʿayyārı
5. ve yār vefādārı küçük ʿayyārdur çünkim serverler küçük ʿayyārı
6. görüp ḫāy serverān ʿayyārān şafā geldüñ nedür ḫaber
7. didiler küçük ʿayyar eydür ḫaber ḫayırdur diyüp irüp demsüz
8. şāhuñ kıdeminde baş koyup şıçrayup ṭabl bazīnuñ üzerine
9. çeküp gūşin tutup eydür ey şāh-ı ḫorāsān müjdegānī
10. olsun kim gözün nūrı fīrüz-ı cihāngīr gelüp irişdi cümle
11. dāmen-i kāf şāhların kendüye bendeʿi çāker kılp cümle insān
12. şāhların alup ʿaskerleriyle ve serverleriyle ḫuzūr-ı şerīfgire getürdiler
13. dıcek demsüz şāh bu aşıl müzāyaḫa muḫallinde böyle cevāb
14. eşidıcek bī-iḫtiyār ʿaklı başından gitdi serverler yüzine gülāb
15. şaçdılar ʿaklı başına gelüp raḫşından inüp küçük ʿayyārı

[30b]

1. bağına başup gözlerin öpüp gerçek mi cıger-kūşemüñ geldüğü

2. dirken ol yigirmi dört peyk irüp demsüz şāh öñinde
3. yer öpüp firüz-ı cihāngirüñ geldügin muştuladılar demsüz şāhuñ
4. ve cümle anda olan islām şāhlarınıñ bu kerre şübheleri qalmayup
5. her biri ölmışken tāze cān bulup ölüleri dirildi dirileri
6. yedi başlu ejderhāya döndi hendegē giren kāfirleri dārbı
7. tüşkürüp gerü bırağıdılar bu yañadan giden kāfir ʿayyārları dahı
8. bir tarīkle haber alup firüz-ı cihāngirüñ dāmen-i kāf şāhlarıyla
9. gelüp irişdüklerin haber virdiler nemrüd-ı laʿīn gözüne göstermeyüp eydür
10. bin firüz gelse şimden girü benüm elümden hülāşā çāre yokdur
11. zīrā kim nār nūruñ himmeti benüm ile biledür diyüp germ oldu şalşāl-ı
12. zengī eydür yā şāh-ı zūʿl-ʿaķār baña destūr vir varup firūzı
13. qarşulayup aña bir iş kılayum kim geldügi yolu aña tār görtereyüm
14. dedi nemrüd eydür qo gelsünler pehlivān ne hūnerüñ varsa benüm huzūrumda
15. ve pehlivānlar ve şāhlar ortasında kılasun amma benüm göñlüm diler kim

[31a]

1. firüz gelmedin demsüz şāhuñ ve bākīlerinüñ hākisterlerin bad u
2. hevāya virem firūzuñ yüregine bir dāğ uрам dedi nemrūduñ
3. vezirleri qomadı eyitdiler yā şāh-ı zūʿl-ʿaķār bu iş olmaz zīrā kim
4. yezdanperestler firūzuñ gelmesiyle her biri heft ser ejderhaya
5. döndiler döğmede bugün bize el virmezler andan soñra firūzuñ
6. ʿaskeri birbiri ʿaķabince gelüp ʿaskerüñ ardından hamle kılup
7. bir haṭā idüp ad rüsvāyiliği olur hemān tedbīr budur kim bunlara
8. zebūnluk şūreti göstermeyesüz girü çekülüp devletle qonasın

9. anlar dahı gelsün senüñ gibi ulu padişāhuñ kimden ne havfi vardur kim
10. bunlar zebün olmuş iken eyü ola dem soñra elüm irmez diyüp dahı
11. ikdām edesün senüñ divānuñda serverler vardur kim firüz degil
12. rüstem-i dāstān ve kāhramān olsa anlaruñ bir darbına pāydār
13. olmazlar degül-kim firüz birkaç nār nūr azmurdaların cem° kılup gelmek ile
14. neye kadar ölseler gerekdür dediler nemrüd-ı la°ın ol sözi eşidüp
15. ziyāde germ oldı buyurdı ol aradan küffār °askeri gerü çekülüp

[31b]

1. gelüp cenk kolayın alup ol kūh-ı sebzezāra karşı bārgāhlar
2. kurup konup oturdılar ol dem şalşāl-ı zengī ve kābūs-ı gāv
3. süvār ve erkān-ı fireng ve nemrüduñ oğlanlarından keycāl ibn-i nemrüd
4. ve keylān bin nemrüd ve kārūn bin nemrüd māḥaşal cümle küffār
5. pehlivānları ve küffār şāhları nemrüddan dilek idüp eyitdiler
6. ey saye-°i nār nūr n’ola destūr virseñ urup firūzuñ
7. ve bile gelen dāmen-i kāf şāhlarınıñ gelişlerin temāşā kılavuz dediler
8. nemrüd rāzī olup yok demedi anlaruñ sözleri gerçi
9. hoş gelmedi velī ḥāṭırlar için yok demeyüp rāzī oldı
10. pes ol deryā misxāl °askerden cümle ne kadar pehlivānlar ve şāhlar varsa
11. birkaç biñ er ile süvār olup kūh-ı sebzezāruñ yola yakın olan
12. bir hūb yerinde mişistān idi anda gelüp cümle kāfir begleri cem° olup
13. oturdılar nemrüduñ altına bir zerrīn şandalī kodılar geçüp oturdılar
14. firüz-ı cihāngīr gelicek etrāfa nazar şaldılar bu cānibden demsüz şāh
15. buyurdı °asker cümle ḥendeğden taşra çıkup gelüp küffār °askerine

[32a]

1. muḳābil evvelki yerlerine bârgāhlar ḳurup ḳondılar demsüz şāh ve hümāyūn
2. şāh ve bâḳī islām şāhlarıyla birkaç yüz nāmdār serverler ile
3. anlar daḥı kūh-ı nevbahāruñ bir cānibine çekilüp kāfırları ḥaylī geçüp
4. kūh-ı sebzezāruñ dāmeninde bir ḥūb yerde üzerlerine sāyebānlar
5. ve günlükler tutup oturdılar firūz-ı cihāgīr gelmek ile islām
6. ʿaskeri her biri dīv olup bī-pervā olmuşlardı pes iki
7. cānibden temāşāya ṭurdılar bunlaruñ gelüp yol üzerinde
8. oturup temāşā ḳıldukların firūz-ı cihāgīr ʿayyārları girü dönüp
9. gelüp firūz-ı cihāgīre irüp atınuñ selāmın degürüp
10. nemrūd-ı āteşperestüñ ve cümle kāfır beglerinüñ kendüleri gelüp
11. temāşā ḳıldukların beyān eylediler firūz-ı cihāgīr daḥı emr ḳıldı dāmen-i ḳāf
12. şāhları herkes kendü ʿādetlerince ʿaskerlerin ve kendülerin
13. zīnet ḳıldılar andan firūz-ı cihāgīr ve cümle serverler atların
14. ve kendülerin laʿl u cevāhire ḡarḳ idüp dürlü dürlü zīnetler
15. ḳıldılar şöyle kim gören ḥayrān olurdı bunlar bunda tertip

[32b]

1. ve zīnet ḳılup kös-i ḥarbīler ḳaldırup altun başlu sancāḳ ve ʿalemler
2. ḳaldurup yollu yolu üzere birbiri ardınca revāne oldılar bu yanādan
3. demsüz şāh-ı ḥorāsānī ve nīşābūr ve berdeʿ zemīn ve çin ve semengān
4. şāhlarıyla bir ṭarafdan temāşā ḳılurlardı bir yañadan nemrūd-ı āteş
5. perest ve küffār şāhları temāşā ḳılurlardı firūz şāhuñ
6. geldügin eşidüp nemrūd ʿanḳāniyye sultānı ʿanḳā şāha

7. haber gönderüp şehir üzerinden anı dahı kaldurup katına getürmişdi
8. pes turup temāşā kılurken nāgāh anı gördiler kim çin tarafından
9. bir ʿazīm ğubār zāhir olup şöyle kim asmānuñ yüzün kapladı
10. ebr-i siyāh gibi āsmāna direk direk oldu toz içinden naʿra-i
11. kös ve nefir ve tabl ve şurnā yek ğırīvi ʿālemi lerzeye getürdi
12. gelüp yakın iricek rüzgār karşı varup ol tozuñ dāmeninden
13. ğırībānına varınca iki pāre eyledi anı gördiler kim yüz altūn başlu
14. ʿalem zāhir oldu şöyle kim yüz biñ erūñ nişānesi ve yüz çift
15. tabl naqqāre ve şurnāy ve nefir yüz biñ güzīde er cümlesi çīnī

[33a]

1. pūlāda ğarķ olmışlar başlarına āhen ışıklar giyüp üzerlerine birer
2. kulac kırmızı vālālar şarmışlar birer ucı yağrınlarında yatur
3. nīzelerin kollarına şarup siperlerin sīnelerine çekmişler velī
4. cümle ol ʿasker āyīne cübbeler giyüp āyīne ışıklar örünmüşler
5. şöyle kim āhen ışık şuʿlesine güneş tokunmuş baħr-i elmās gibi
6. mevc urup gelür önlerince bir sultānī ʿalem çekmişler kamer peyker
7. ol ʿalem dibinde bir server-i nāmdār altmış dört arş kıdd u
8. kāmēt çeküp siyāh saķal sīneye irişmiş otuz altı pāre cenk
9. ālātına mustağrak olup omuzına bir kūh-peyker gürz almış ol
10. serveruñ kafasında ʿalemler dibinde yüz manķala pehlivānlar gelür cümlesi
11. pūlāda ğarķ olup omuzlarına kūh-peyker amūdlar örmişler her
12. biri kırķar ellişer arş kıdd çeker serverler ol serverleruñ önince
13. ālmās teberlü zerrīn tāçlu peykleruñ nihāyetti yok rāvī eydür küffār

14. şahları ve nemrūd-ı âteşperest bu âlâyı görüp gayet begendiler

15. nemrūd eydür firüz bu midür eyü mühîb pehlivānmiş dedi ʿaşfūr şah

[33b]

1. eydür bu firüz degildür ammā kim bir kimse olsa bize bunları kimdür belli

2. virse deyince nemrūduñ ʿayyārı zīlūn ʿayyār ilerü gelüp duʿā kılup

3. eydür yā sāye-yi nār nūr turağūñ nār nūr olsun dāim andadür

4. ben kuluñ firüz gelüp ḥorāsāna yakın geleli dāyim anuñ dīvānından

5. ḥālī degilüm cümle pehlivānın ve serverlerin adlu adıyla bilürin çok

6. fırsat gözledüm diledüm kim firūzu ele getürem çāre olmadı āhîr gelüp

7. ḥuzuruña irişdüm dedi nemrūd eydür bu kimdür adı nedür bilür misin

8. dedi zīlūn ʿayyār eydür sulṭānum bu serverüñ adına ḥuẓrān şah

9. dirler imiş damen-i kāfda şehir-i pürden öte bir muʿazzam şehir var imiş

10. adına tarābābād dirler imiş anuñ şahı imiş atasınuñ adına

11. ḥāntarāb-ı dīv derān dirler imiş eyü pehlivān imiş şimdi firūzuñ

12. ser-ʿaskeri budur diyince ḥuẓrān şah ol yüz biñ güzīde

13. ʿasker ile küffār ʿaskerinüñ öñinden ʿitibār kılmayup geçüp

14. gitdi gelüp demsüz şah ḥuzuruna gelicek üzengīye gelüp

15. şahı selāmlayup geçüp yürüyivirdi demsüz şah ve diyār-ı islām

[34a]

1. şahları anı görüp ayak üzerine tırup ḥuẓrān şahuñ izzetle

2. selāmın aldılar demsüz şahuñ öñinde küçük ʿayyār tıururdı

3. ḥuẓrān şahuñ kim olduğın beyān eyledi pes ḥuẓrān şah

4. irüp demsüz şah ʿaskerine karışup buyurdi demsüz

5. şahuñ otağı yanında firüz-ı cihāngīrūñ süleymān hādī

6. dahmesinde bulup çıkardığı ol yedi bîn yedi yüz yetmiş yedi
7. kubbeli ol kızıl altun telinden tokunmuş ʿacāyib bārgāhı kurup
8. sāyebānlar ve günlüklerin tınābların zīnet idüp kurdılar şöyle-kim
9. bir ulu şehristāna döndi şuʿlesi ol eṭrāfı münevver eyledi
10. küffār şāhları ve nemrūd-ı laʿīn ol bārgāh-ı ʿacayib kurulurken
11. görüp hayrān oldılar firūz-ı cihāngīrūn ne mertebe server
12. olduğın bilüp küffār-ı hūksār şāhlarının ʿālblerine vehm düşüp
13. havfnāk oldılar bu yañadan islām şāhları ol bārgāhı görüp
14. firūz-ı cihāngīre duʿā ve taḥsīn kıldılar huẓrān şāh anūn
15. muḳābelesinde kerşāsib āhen destūn idi yüz yetmiş yedi

[34b]

1. kubbelü pīrūza iṭilasından bārgāhın kurdılar şöyle-kim
2. ol daḥı ğāyet bülend bārgāh idi gören hayrān olurdu huẓrān şāh
3. bārgāhı kurarken yine çin ü māçīn tarafından bir ʿazīm toz kopdı
4. şöyle-kim ebr-i asmān gibi havānuñ yüzün kāt ender kāt kapladı
5. rüzgār yine ol toza karşı varup tārūmār eyledi hevāya
6. munḳalib olıcaḳ gördiler kim yüz biñ er yüz altun başlu ʿalem
7. ol ʿalemler cümle şīr-peyker yüz çift ṭabl ve naḳḳāre yüz āhen kemer pehlivānlar
8. öñlerince bir sulṭānī ʿalem çekmişler ʿalem dibinde kimse şāhān libāslar
9. giyüp laʿl u cevāhire ğarḳ olmuş otuz yedi arş ḳadd u ḳāmet
10. çekmiş ḳumrāl saḳallu serverdür başına yedi küngürelü bir muraşşaʿ
11. tac örünmiş öñince zerrīn tāt ve murassaʿ pūş ʿayyārlar gider yine
12. ḳafasında manḳāla nāmdār serverlerūn nihāyeti yok cümle ol ʿasker

13. aklar giyüp başlarına āhen ışıklar üzerine ak ʿimāmeler şarmışlar
14. dürlü dürlü zīnetler ile gelüp geçüp gitdiler demsüz şāh ve nemrūd öñinde
15. tūrānī peyklere şordılar kim bu kimdür nemrūd eydür yoḥsa firūz bu mıdur

[35a]

1. dedi zilūn ʿayyār eydür sulṭānum firūz daḥı ırāḳdur ammā kim bu
2. şāhuñ adına şāh-ı dārşāh dirler imiş şehir-i tarābābāddan
3. üç aylık mesāfede bir şehir var imiş adına şehir-i luḡūb dirlermiş
4. zamānla ol şehri ḥazreti süleymān aleyhisselām yapmış
5. anuñ şāhı imiş dediler kāfir şahları şeh-i dārşāhı daḥı nadir
6. begendiler pes şāh-ı luḡūb daḥı küffār şāhlarınıñ öñinden geçüp
7. demsüz şāh öñine varıcaḳ ḳaddın ḥamīde ḳılup demsüz şāhı
8. selāmlayup geçüp gitdi varup demsüz şāhuñ ordusuna
9. iricek anda olan ḥorāsān serverleri ḥuẓrān şāhla ḳarşu
10. getürüp bir ḥub şahrāda ḳondurdılar şeh-i dārşāh daḥı
11. yüz biñ güzīde erle irüp bārgāhlar ḳurup ḳonup ḳarār
12. eylediler nāgāh yine ol dem çin u māçin tarafından bir ʿazīm ḡubār
13. zāhir oldı rūzgār ol tozu ṭoḳunup iki pāre eyledi
14. şöyle kim toz içinden kırḳ altūn başlu ʿalem zāhir oldı şöyle kim
15. her ʿalemüñ başları bir dürlü cevāhirle müzeyyen ḳılmışlar her ʿalem dibinde kırḳ

[35b]

1. nāmdar pehlivānlar yürürler şöyle-kim kimi elli arş ḳadd u ḳāmet çeker
2. pehlivānlar gider öñce yedi menḡlusi fillerüñ üzerine birer dāne
3. zerrin ṭaslu kösler eylemişler ol fillere berkitmişler veli üç kös var

4. şöyle kim her biri hammām kubbesine beñzer her kösün yanında yedişer zaħmeler
5. aşılu kızıl altūndan ol kösleri görüp hayrān oldılar küçük
6. ʿayyār eydür yā šāh-ı ħorāsān bu ol köslerdür kim bu ol köslerdür kim
7. ciger-küşeñ firūz-ı cihāngir gürşāsib-i āhen-destūñ daħmesinden
8. çıkardı kös-i zemzeme ve kös-i ʿirşān ve kös-i şarşar bunlardur kim
9. iki günlük yerden şadāsıyla küffār ʿaskerin şaşırın kös bunlardur
10. dedi şāhlar ve serverler düzen üstādına taħsīn kılup duʿālar
11. eylediler andan soñra nazar kılup gördiler kim yedi meŋlūsü filler
12. daħı ol fillerūñ üzerine bir taħt-ı šāhı berkitmişler ol taħtuñ
13. üzerine sayebānlar ve günlükler tutmışlar şöyle kim ol sāyebānları
14. ve günlükleri laʿl ve cevāhir ile müzeyyen eylemişler ol taħtuñ etrafına
15. kızıl altūndan müşebbek kafes eylemişler şöyle kim ol kafesūñ içerüden

[36a]

1. taşrası ʿayān ve taşından içerüsi nihan ol taħtuñ etrafından
2. dört yüz manķāla güzide pehlivānlar giderler şöyle kim ol serverlerūñ her biri
3. rüstem ve ħahramāndan nişāñ virür demsüz šāh bu taħt nedür dedi
4. küçük ʿayyār eydür sulţānum firūz-ı cihāngirūñ maʿşūkāsı māh
5. pīrūzdur ve şemsüʾz-zamān kıızı māh behcetdür ve cādū elinden
6. ħalāş olan şehzāde kızlardur ve ol dört yüz serverler
7. daħı cümle cādū ħabsinden ħalāş olan pehlivānlardur dedi
8. şāhlar ʿazīm şād oldılar firūz-ı cihāngire duʿālar kıldılar pes anlar
9. daħı kırk biñ er ile bārgāhlar ħurup ħarār eylediler yine anlar
10. ħonınca nāgāh ħin u māċīn tarafından bir ʿazīm toz belürdi

11. ebr-i āsmān gibi havānuñ yüzün kapladı yine rūzgār toķunup
12. ol tozı ref° eyledi anı gördiler kim yine yüz biñ er cümle kızıl
13. altun cübbeye ve cevşene ğarķ olmış yine yüz āhen kemer server şöyle kim
14. her biri nerre dīve beñzer öñlerince bir sultānī °alem çekmişler ol °alem
15. dibinde bir server altmış dört arş kıadd u kıamet çekmiş başına

[36b]

1. bir la°līn tāt örünmiş ol tātucū şevķi etrafı münevver eylemiş
2. şaru saķāl sīneye şalmış kızıl beñizlü uzun boylu bir serverdür
3. öñince ol-ķadar la°līn tāt muraşşac° pūş °ayyārlar yürür kim vaşfa gelmez
4. gelüp islām şāhlarına ta°zīm ile selām virüp °askeriyle ve
5. pehlivānlarıyla geçüp gitdi demsüz şāh küçük °ayyāra şordı kim
6. bu ne şāhdur buna kim dirler dedi küçük °ayyār du°ā kılup eydür sultānum
7. bu şāhuñ adına ferruķ-ı şāh-ı cebel-i sāy dirler dāmen-i kıāfda şehir-i
8. cebel-i sānuñ padişahıdur dedi cümle islām şāhları ferruķ şāhı
9. ziyāde begendiler pes ferruķ şāh daķı nemrūduñ daķı öñinden heybet ile
10. geçüp gitdi nemrūd-ı āteşperest ve küffār şāhları zilūn °ayyāra
11. ferruķ şāhı şorup bildiler anlar daķı ferruķ şāhı ğayet begendiler
12. pes ferruķ şāh daķı °azamet-i tām̄m birle geçüp yürüyiverdi anda
13. olan islām şāhları karşı gelüp götürüp ferruķ şāhı bir hūb
14. cāygāha kıondurdılar nāğāh yine çin u māçīn tarafından bir toz daķı kıopdı
15. dūrüm dūrüm havānuñ yüzine direk direk olup gelür bu cānibden

[37a]

1. bād-ı şabā irüp ol tozı iki pāre eyledi yine yüz biñ yüz

2. çift tabl ve naķāre ve yüz kemer pehlivān cümle bu  asker kırmızılar
3. giy p naşlarına kızıl alt n ışıklar  r n p   lerine bah dır
4. sorġucları şokunup her biri d ve be zer adamlar otuzar
5. otuz beşer arş  add u  āmet  ekerler y z āhen kemer pehliv nı var kim
6. her biri altmışar yetmişer arş  addlu serverlerd r anlardan ġayrı on
7. yedi n md r d v sıfat pehliv nlar kimi file ve kimi gerged na binerler
8.  alem dibinde y r yen ş hu   af sınca gel rler her biri k h-ı elburz misx l
9. g rzlerin omuzlarına  rmişler bıyıķların e selerine d kmişler her
10. birin   heybetlerine ġ yet ve şal betlerine nih yet yok ol sanc ķlaru 
11.   ninde bir ulu sult n   alem g t rmişler ol  alem   dibinde bir
12. server elli d rt arş  add u  āmet  ekmiş la l ve cev hire ġarķ
13. olmiş aķ be izl  toġan burunlu siy h saķal s neye irmiş
14. başına yeşil z m rr dden yedi k ng reli bir t c  r nmiş ş yle-kim ol
15. z m rred n t cu  her k şesinde bir k g rcin yumurdasına be zer

[37b]

1. řeb er ķ řevķi g neş n rı gibi etrafı m nevver eylemiş ol ş hu 
2.   ninde ol- adar zerr n t c ve zerr n kemer peykler y r r kim vaş  gelmez c mle eger isl m
3. ş hları ve eger k f r begleri cehennem segleri ol  l y  ġ yet begendiler
4. dems z ş h eyd r y  k   k  aceb bu ş ha kim dirler ey  m h b server
5. ancak dedi k   k  ayy r eyd r sult num bu ş h n adına hay l ş h
6. dirler ulu sult ndur bunu  diy rına şehr-i  aylas n-ı  b d dirler
7. bundan  te ya n  şehr-i  aylas ndan d v  if t şehirlerine yak ndur ol

8. şehir-i taylasāndan öte kırk günlük yolda bir tılsımāt vardır ol
9. tılsımātı geçüp andan ʿifrīt ve dīv şehirlerine varuruz dedi hayāl
10. şahuñ kim olduğın beyān eyledi firūz-ı cihāngīrle dāmen-i kāfı
11. bile tolaşmışdur gāyet yürekli bahādır sultāndur didiler pes hayāl
12. şah dağı ʿazamet ile gelüp demsüz şahuñ önüne uğrayıcak
13. ʿizzetle selām virdi iki kat olup geçüp gitdi demsüz şah
14. ve cümle islām diyārınuñ şahları hayāl şah taʿzīm idüp
15. ayak üzerine tırdılar ʿizzetle selam aldılar gelüp nemrūduñ önüne

[38a]

1. uğrayıcak heybet ile şalābetle geçüp gitdi nemrūd-ı āteşperest
2. dağı hayāl şahı görüp geçüp gitdükden sonra kim olduğın
3. sorup bilüp taʿcib kıldılar nemrūd-ı āteşperest eydür maʿlum oldu kim
4. bu firūz eyü pehlivān imiş kim bu kadar serverlerü kendüye bendeʿi
5. çāker kılmış diyüp bī-ihtiyār tahsīn kıldılar pes hayāl şah
6. dağı varup ʿazametle kondı anda olan şahlar karşı
7. varup götürüp kondurdılar bu yañadan nāgāh yine çin ve māçin tarafından
8. bir ʿazīm toz dağı peydā oldu şöyle-kim āsmānuñ yüzün kapladı
9. rüzgār tokunup ol tozu tārūmār eyledi anuñ dağı içinden
10. yüz bīn güzīde er ile yüz çift tabl ve naqqāre yüz āhen kemer pehlivān
11. yüz altun başlu sancaqlar öninde bir sultānī ʿalem çekmişler ʿalem
12. dibinde bir şah kırk arş kadd u kāmēt çeker mücevher cāmeler giymiş
13. siyāh sakal sīneye şalmış ak beñizlü hūb şūratlu bir serverdür
14. ardınca önince mankāla pehlivānlar ve dilāver serverler her birinüñ

15. heybetlerine ğāyet ve şalābetlerine nihāyet yok ol  asker c mle zer ve

[38b]

1. z vere ğark olmuş gel p heybet ve řalābetle dems z řāhu    ine
2. uĝradı iki k t olup ta z m ile sel m virdi dems z ş h
3. ves ir ş hlar  izzet ve ikr mla şems 'z-zam nu  sel mın aldılar şems 'z-zam n
4. gel p nemr du    ine uĝradı nemr d da ı şems 'z-zam nı sorup
5. bildi b r ş hı şems 'z-zam n budur f r z-ı cih ng r d men-i k fa d şmege
6. bu ş h sebep oldu h r c c d  elinden bunu  oĝlını h l s
7. eyledi dediler pes şems 'z-zam n da ı ge  p gitdi bu c nibden
8. isl m ş hları şems 'z-zam nı g t r p bir h b ş hr da kondurdılar
9. n g h yine bir sehm k toz peyd  oldu toz i inden kırk b n g z de er
10. her biri d v-i  hen misx l kırkar ellişer arş kadd u k met  ekmişler   n  p l da
11. ğark olmuşlar kırk altun başlu  alem  alem dibinde bir kimse bir taĝ p resi
12. gibi gerged na s v r olmuş y z yigirmi arş kadd u k met  ekmiş başı  alemden
13. yuĝaru  ac yib ve ğar ib   l t-ı harbe m staĝrak olmuş    g zi var
14. ikisi yerinde biri da ı alnında merd ne ş şsu  eli ayas  kadar var
15. yalab yalab yanar bir heybetl  sal betl  kimsed r kim vaşfa gelmez ol asker

[39a]

1. c mle   er g zl d r ş yle kim her biri m h b serverlerd r gel p dems z
2. ş hu    ine uĝrayıca   izzetle sel m vir p ge  p gitdi dems z
3. ş h eyd r bu server kimd r yo sa d v mid r dedi eyitdiler sult num
4. bu a  ahh r-ı se  eşm dirler k h-ı elburz sult nıdur cih n pelliv n 
5.  ahtr n ş h neslid r atadan ins n anadan se serd r se serler  

6. şāhıdur dedi pes ahhār-ı se ser azamet-i tām ile kāfirlerūñ
7. öñine uğrayıcak heybetle geçüp gitdiler nemrūd askeri anları görüp
8. vehmnāk oldılar ahhār-ı se çeşm geçüp gitdi anuñ ardınca
9. on biñ zengī serveriyle elab-ı zengī gelüp irüşdi demsüz
10. şāh öñinde yer öpüp yine fline süvār olup heybetle geçüp
11. gitdi anuñ akabince yine bir toz opdı rüzgār ounup ol tozı
12. iki pāre kıldı toz içinden on biñ zerrīn puş asker cümlesi
13. altun zıhlar giyüp başlarına altun ışıklar örünüp öñlerine
14. tūqlar şounmuşlar atları kendüleri cümle zerrīn giyimler giymişler on
15. zerrīn ser alem alem dibinde iki nāmdār serverler biri altmış beş arş

[39b]

1. add u āmet çeküp biri altmış arş add çekmiş ikisi bile merdāne server
2. lerdür gelüp demsüz şāh öñinde baş oyup geçüp gitdiler demsüz
3. şāh ol serverlerūñ ikisin daı bildi biri anarūş anā
4. biri āflākūs bin āfrāsiyābdur anuñ akabince on
5. biñ güzīde er cümlesi a gümüşden cübbeleri giymişler öñlerince on
6. zerrīn ser ālem alem dibinde on nāmdār serverler kim birünūñ adına inırād-ı
7. āhen-pūş şī-āb-ı şīr-efgen elmāsī dilīr şīr[r]üy şīr-cesed pīl-
8. cesed mühteī ser-firāz şīr-cihān şīr-cevşen firūz-ı cihāngīrūñ
9. eski bendelerinden on nāmdār serverler alemler dibinde geçüp gitdiler
10. anuñ akabince yine bir sehmāk toz daı opdı toz içinden on biñ
11. süvār daı peydā oldu cümlesi zer ve zīvere ar olmuşlar öñlerince
12. iki manāla pehlivānlar alemler dibinde biri altmış arş add u āmet çekmiş

13. biri yetmiş kıadd u kıamet çekmiş çinī pūlāda ğark olup
14. bıyıkların eñselerinde dökmişler anuñ gibi heybetlü server kim yüzlerine
15. baķanuñ zühresi çāk olur demsüz şāh ol serverleri görüp

[40a]

1. ğāyet begendi bu serverler kimdür dedi küçük ʿayyār duʿā kılup eydür
2. ey şāh-ı ʿalem bu şāĝ cānibde yürüyen ol yetmiş beş arş kıadd u kıamet
3. çeken serverüñ adına asdābanā dirler ol yetmiş arş kıadd u kıamet
4. çeken serverüñ adına nūn bin mūknūn dirler dāmen-i kıāf serverlerindendür
5. fīrüz-ı cihāngīre bende olmuşlardır didi pes ol iki pehlivānlar ve
6. serverler geçüp gitdiler anuñ ardınca yine on biñ er ile cem-i tāb
7. ve bezm-i şāh ve ser-fīrāz-ı zerrīn-pūş irişdi anlar daķı şāhı
8. selāmlayup geçüp gitdiler anuñ ʿakabince yine bir sehmāk ğubār peydā
9. oldu rüzĝār ol ğubāruñ giribānın çāk eyledi anı gördiler kim
10. kırk biñ ğüzīde er kırk çift taķl ve naķķāre ve kırk āhen kemer pehlivānlar
11. şöyle kim her birinüñ kıaddleri ʿalemden yukāru önlerince iki sultānī
12. ʿalem çekmişler ʿalemler dibinde server-i kıadd-ı nāzenīn nev-civānlar biri bir
13. siyāh ata süvār olmuş ne at filūñ şatrancınuñ şahīn kıılır māt
14. üzerine süvār olan server nev-civān on sekiz arş kıadd u
15. kıamet çeküp başına kıızıl yāķūtdan bir tāk örünmüş yedi künĝürelī

[40b]

1. ol tācuñ kenarın şebçerāķlar ile zeyn kıılmışlar ol nev-civān sīmāda
2. hemān fīrüz-ı cihāngīre beñzer şöyle-kim çāpuk süvārdur kim ğüyā merrīķ
3. felekdür şöyle-kim gören hayrān olur yüzüne bir niķāb tutmuş
4. ĝelüp irişdi ol biri daķı yigirm[i]-yedi arş kıadd çekmiş nev-ķat
5. nev-civāndur murassaʿ cāmeler ĝiyüp bir al ata süvār olmuş çūnkim demsüz

6. şāh ol nev-civānları görüp kanı kaynadı yüregi oynadı āh edip
7. eydür yā küçük şol sağ cānibde yürüyen nev-civān kimdür hemān sīmāda
8. ciger-küşem firūz-ı cihāngīre beñzer dedi küçük ʿayyār eydür yā şāh-ı ḥorāsān
9. şöyle maʿlūm-ı şerīfīñüz olsun kim ciger-küşeñüz firūz-ı cihāngīrūñ
10. ciger-küşesi raʿd-ı ahmer cinnī-zāddur cinnistān şāhı sāmān
11. şāh cinī kıızı ferreḥ-ı rū-yı cān-fezā-yı enīs cāndan olmışdur diyüp
12. kışsa bir bir hikāyet kıldı çünkim demsüz şāh oğlu firūz-ı cihāngīrūñ
13. oğlu olduğın eşidüp ʿazīm şād olup diledi kim rahşından
14. inüp karşı vara küçük ʿayyār kımayup gelüp raʿd-ı ahmere bildürdi
15. demsüz şāhı gösterüp eydür ciger-küşem dedeñ ḥorāsān şāhı demsüz

[41a]

1. şāhdur mübārek ellerin öp dedi raʿd-ı ahmer-i cinnī-zād hemān esb-i
2. ābanosı şıçradup bir anda yıldırım misxāl irdi şöyle-kim görenler tahsīn
3. eylediler hemān şıçrayup rahşından indi demsüz şāha karşı yürüdi
4. demsüz şāh ve cümle şāhlar şıçrayup indiler raʿd-ı ahmer gelüp dedesinūñ
5. kademinde baş koyup elin öpdi demsüz şāh raʿd-ı bağına başup
6. gözlerinde öpdi yüzinden niķābın giderüp bir cemāl-i bī-misxāl
7. gördi kim ḥayrān oldu cümle şāhlar raʿd-i ahmerūñ cemālin görüp
8. vālih ve ḥayrān oldılar demsüz şāh kendü eliyle yine yüzine niķābın
9. örtüp duʿā kıldı eydür ciger-küşem ḥaḳḳ teʿālā seni yavuz gözden
10. saklasun diyüp yanına aldı kamer-i şād daḥı gelüp demsüz şāhuñ
11. elin öpdi demsüz şāh küçüğe şordı kim bu nev-civān kimdür dedi
12. küçük ʿayyār duʿā kılup eydür sultānum bu şehzāde dāmen-i ḳāf şāhı

13. şemsü'z-zamānnuñ oğlıdur dedi adına kamer-i şād dirler hürüc cādū

14. elinde çok habs çekmişdür dedi demsüz şāh kamer-i şādı dahı

15. hoş görüp andan yine ol iki şehzādeler süvār olup askerleriyle

[41b]

1. ve pehlivānlarıyla revāne oldılar gelüp orduya iricek cümle şāhlar ve ser-

2. verler ol iki şehzāde'i karşılayup götürüp ta'zīm ile kondurdılar nemrūd-ı

3. âteşperest askerî ol tertîbi görüp kendü tertîblerin unuttılar

4. râvî eydür bu cānibden nāgāh yine bir sehnāk ğubār zāhir oldu

5. rüzgār karşı varup ol tozu iki pāre kıldı toz içinden

6. nāgāh yine bir azīm ālāy çıkdı cümlesi kızıl altundan cübbeler

7. giymişler on biñ er şöyle-kim her biri mānend-i ejder on çift tabl ve naqqāre

8. ve on āhen kemer pehlivānlar şöyle-kim her biri rüstemlerüñ yolın keserler
öñlerince

9. alem dibinde iki nāmdār serverler gelür kim başları alemden yukarı biri

10. toksan arş kıdd u kāmēt çekmiş yigirmi iki arş pehlūsiniñ eni var

11. çinī pūlāda ğarķ olup omuzına bir kūh-peyker amūd götürmiş şöyle-kim

12. kulle-yi kūha beñzer bir sūtūn misxāl nīze-yi dāstānī kolına şarmış çarķ-ı

13. āsyāb misxāl bir çinī pūlād siperi ketifine çekmiş kıavs-i kıuzah misxāl

14. bir kemānı kolına geçürmiş siyāh saķal sīneye şalmış iki bıyıklar ejderhā

15. misxāl eñsesine tolamış bir muhīb serverdür kim kıahramān görse kıān

[42a]

1. kıaşunur nerimānlar görse nerm olurdı ol biri dahı seksen beş arş

2. kıdd u kāmēt çekmiş otuz altı pāre cenk esbābın üzerine arāyide

3. kılımış bir kara tağ gibi file süvār olup gelür ol dağı bir merdāne
4. serverdür kim vaşfa gelmez demsüz şāh ol serverleri görüp gāyet
5. begendi eydür ey ʿayyār bu serverler ne muhīb kimseler olur kimlerdür
6. dedi küçük ʿayyār duʿā kıllup eydür ey şāh-ı ḥorāsān ol sağ
7. cānibde olan toḡsān arş ḡaddlu serverüñ adına erḡarim-i ören-püş dirler
8. fīrüz-ı cihāḡīr anı kūh-ı zerāfşānda ḡalʿe-yi zerrīnde bārān-ı cādūnuñ
9. ḡabsinden çıkarup ḡalāş eyledi ḡayet mānḡāla serverdür ol bir
10. seksen beş arş ḡaddlu pehlivānuñ adına behrüz-ı bī-meyl dirler ḡāyāl şāhuñ
11. pehlivānlarındandur soñra gelüp fīrüz-ı cihāḡīre bende oldılar dedi
12. pes ol iki serverler dağı demsüz şāhuñ muḡābelesine gelicek
13. raḡşlarundan şıḡrayup yire inüp zemīn būs edüp yine şıḡrayup
14. sām ve nerrīmān-veş süvār olup ʿaskerleri ve serverleriyle geḡüp
15. gitdiler ḡünkim nemrūd-ı laʿīnūñ öñine uğradılar heybet ve salabetle geḡüp

[42b]

1. gitdiler nemrūd-ı āteşperest ve cümle küffār pehlivānları ol iki pehlivānları
2. görüp ḡāyet begendiler zīlūn bunlarıñ kim oldıḡın bildürdi küffār pehlivānları
3. fīrüz-ı cihāḡīrūñ erligine bī-iḡtiyār taḡsīn kıldılar pes ol serverler
4. ḡonınca nāḡāh bir ʿaḡīm toz dağı belürdi ol toz āsmāna direk direk
5. olup havānuñ yüzün ḡapladı rüzḡār ol toza ḡarşu urup
6. tārumār eyledi şöyle-kim ol toz içinde yine yigirmi zerrīn ser-ʿalem zāhir
7. olup yigirmi biñ erūñ nişānesi yigirmi biñ er cümle mücevher cübbeler
8. giyüp başlarına zer nişān ışıḡlar örünüp önlerine birer dāne ʿacāyib
9. bahādır tūḡları şoḡunmışlar şöyle-kim birer ḡulac vardur başlarınuñ üzerine

10. kemer olup bindükeri rahşlaruñ şugrasına varmış cümle ʿaskerüñ
11. atları ve kendüleri muraşsa cübbeler giymişler şöyle-kim her bir taşları rümuñ
12. harācin deger yigirmi nāmdār pehlivānlar var kim her biri ellişer altmışar arş
13. kıadd u kāmēt çeküp fillere ve gergedānlara süvār olmuşlar ol pehlivānlaruñ
14. önlerince iki meyl mināre gibi serverler giderler kim görenüñ odı aba
15. ve bağıri kebāba döner yüz on iki arş kıadd u kāmēt çeküp

[43a]

1. otuz arş sīnesinüñ eni var baş günbete beñzer gözler türki
2. ocağa beñzer kolları şāh-ı cınāra beñzer yüz on iki arş kıadd u
3. kāmētle aynīne cübbelerle giyüp başına muraşsa^c toğulğa giyinmiş kim bir hāmmām
4. kubbesine beñzer omzuna kıızıl altundan yetmiş dört yapraklı bir gürz-i
5. kūh-peyker almış kim anuñ darbına rüstemler ve şahramānlar tākāt getüremez
6. otuz altı pāre cenk esbābın ol mīl ve mināre misxāl kāmētinde
7. zīnet eylemiş kara tağ pāresi gibi bir siyāh zinde gergedāna süvār
8. olmuş kim ol gergedānuñ alnında olan şāhı üç kulac var
9. üçüne elmāsdan peykān berkitmişler şaru saķal sīneden aşāğa
10. inüp iki bıyıqları kol gibi ejderhā misxāl eñsesine tolaşmış
11. bir heybetlü şalabetlü serverdür kim vaşfa gelmez ol biri dağı bir şaru
12. gergedāna suvār olup çinī pūlāda ğark olmuş toķsan beş arş
13. kıadd u kāmēt çeküp yigirmi yedi arş sīnesinüñ eni vardur kıumral
14. saķāllu kıızıl beñizlü merdāne serverdür kim güyā heft-ser ejderdür
15. dürlü dürlü ālāt-ı harbe müstağrak olup gelürler demsüz şāh

[43b]

1. bu serverleri görüp gāyet begendi eydür bu serverler kimdür dedi
2. küçük ʿayyār eydür sultānum bu sağ tarafda yürüyen serverün
3. adına dīv şavāş dirler atadan insān anadan dīv imiş cebelisā
4. şāhı ferruḥ şāhuñ cihān pehlivānı idi şimdi firūz-ı cihāngīre
5. bende-i çāker oldu ol birine behrām-ı bālā-ḳadd dirler bilürsüz bundan
6. firūz-ı cihāngīr ile bile gitmişdür dedi pes dīv şavāşla behrām-ı
7. bālā-ḳadd gelüp demsüz şāh öninde baş koyup yine rahşlarına
8. süvār olup küffār şāhlarınuñ öninden geçüp gıtdiler nemrūd vesayir
9. küffār şāhları ol serverleri böyle mühīb görüp kendülerden
10. vardılar nāgāh anlarıñ ʿaḳabince bir ʿazīm toz daḥı ḳopdı şöyle-kim
11. āsmānuñ yüzün ḳapladı bu cānibden rüzgār ḳarşu varup
12. ol tozu havāya ḳaldurdu anı gördiler kim toz içinden yine
13. yigirmi biñ süvār şöyle-kim her biri başdan ayaḡa laʿl ve yakūta
14. ḡarḳ olmuşlar başlarına ʿacāyib ḡarāyib ışıḳlar örünüp mücevher
15. giyimli atlara süvār olmuşlar her ʿalem dibinde bir server yürür kim başları

[44a]

1. ʿalem ile berāber olmuş her biri heft ser-ejderhāya beñzer ol
2. sancaḳlarıñ öninde bir sultānī ʿalem çekmişler ol ʿalemler dibinde
3. iki nāmdār serverler yürürler kim güyā kim rüstem ve ḳahramāndur
4. biri ṭoḳsan arş ḳadd u ḳāmet çekmiş yigirmi yedi arş
5. sīnesinüñ eni var bir kıızıl gergedāna süvār olmuş ol gergedān
6. gövdede dört fıl meḡlüsi ḳadar var alnında bir şāhı

7. vardur kim berar kucagına sıgımaz ol gergedānuñ rengi kıbkızıl
8. k̄an rengine beñzer üzerine süvār olan server bir serverdür kim güyā kim
9. sām süvārdur ol tok̄san arş k̄add eni mücevher cübbelere ğark
10. eylemiş omzuna kūh-ı almās gibi bir gürz almış şöyle-kim şāfi
11. billūrdan kızıl altundan sütūn misxāl deste çüb eylemişler kolına
12. bir elmās peykānlu pūlād-ı nīze almış bezirhāne sütūnuna beñzer başına
13. bir muraşşa^e ve mücevher tevagguluğa giymiş k̄ubbe-yi hammāmdan nişān verür
14. üzerine üç dāne bahādır tuğları ^eayān eylemiş miyānına
15. kimi dumanına beñzer bir kılıç hamāil kılmış ol tīg daḥı mücevher

[44b]

1. ketifine bir siper çekmiş kim çarḥ-ı āsiyāb eferr-i āsiyāba beñzer yağırnı
2. yaşşı yek-pāre serverdür kızıl beñizlü henüz saḳalı gelmiş ammā kim
3. iki bıyıkları siyāh ejderhā misxāli eñsesine tolaşmış ğāyet
4. mūḥīb pehlivāndur kim hic bu gün serverlerūñ birine beñzemez demsüz şāh
5. eydür yā ^eayyār bu server kimdür bilürsin ne mūḥīb server olur
6. dedi küçük ^eayyār eydür yā şāh-ı ḥorāsān bu serverūñ adına muhtāl-ı
7. k̄attāl dirlerimiş zemīn-i abād şāhı baḥt-ı nevrūzuñ cihān pehlivānı
8. imiş nevrüz bunuñ bir cüzvī nesnesine bī-ḥuzūr olup
9. bir gün dīvān-ı ^eālīde bunu helāk eylemege emr ider bu daḥı
10. ğazaba gelüp bir ḍarbla baht-ı nevrüzı helāk idüp zemīn-i
11. ābād diyārın kendüye musaḥḥar ider āḥir ḥurūc cādūnuñ kaşdına
12. gelüp ḥurūc bu serveri siḥirle tutup esīr kılacek fīrüz-ı ciḥāngīr
13. bunu daḥı ḥurūc cādū elinden ḥalāş eyledi vehm-i imtihān

14. olup güreşde başmışdur ol dağı cān u dilden fīrūz-ı cihāngīre

15. bende olup fīrūz-ı cihāngīr dağı cihān-pehlivānlık

[45a]

1. şandalisin bu servere virmişdür götüri dāmen-i kāfi
2. tolandı bu serverüñ öñine kimse tırmadı cümle fīrūz-ı
3. cihāngīrüñ gayrı serverlerine gālibdür diyüp muhtāl-ı kattāl
4. haylī medh kıldı andan ol bir şol cānibde olan servere
5. nazār kılp gördiler kim ol server dağı seksen arş kadd u
6. kāmēt çekmiş boyı serv talına beñzer laʿlīn cāmeler giymiş
7. başına bir laʿlīn ışıq örünmüş mücevher cübbeler giyüp otuz altı yāre
8. cenk esbābına garķ olmuş ağı ağ kızılı kızıl olmuş bir hūb
9. şūratlu serverdür kim vaşfa gelmez demsūz şāh eydür bu server kimdür
10. dedi ʿayyār eydür sultānum bu serveri bilürsüz ferāyūn şāhuñ
11. cihān-pehlivānı rüstēm dāstān nesli firdevs bin farāmarz dedükleri
12. bu serverdür dedi demsūz şāh firdevsi bilüp eydür
13. firdevs bundan gideli eyü muhābbet bağlamış ʿacabā oğlum
14. fīrūz-ı cihāngīr nicedür dedi küçük eydür yā şāh-ı hōrāsān
15. şimdi fīrūz-ı cihāngīri görseñüz bilmezdiñüz bī-tekellūf

[45b]

1. bir heybetlü şalābetlü pehlivān olmuşdur kim beş mertebe evvelinden
2. ziyādedür dedi andan ol serverler gelüp demsūz şāh
3. öñinde yir öpüp yine rahşlarına süvār olup kōs-i hārbīlerin
4. çaldurup küffār şāhlarınıñ öñinden ʿāzamet ile geçüp

5. gitdiler nāgāh anuñ ʿaķıbetince yine bir ʿazīm toz ķopdı ebr-i āsmān
6. misxāl ʿālemüñ yüzün ķapladı toz içinden naʿra dilīrān süheyl
7. süvārān ʿālemi lerzeye getürdi bu cānibden pehlivān bād-ı şabā
8. irüşüp tīg rūzgārıla ğubārı tārūmār eyledi anı
9. gördiler kim kırķ zerrīn ser ʿalem zāhir oldu kimi ejder-peyker
10. kimi ķamer-peyker kimi şems-peyker kimi şīr-peyker şöyle-kim ol ʿalemlere
11. rūzgār toķundukķa başları ķarķ-vār dönüp etrafa
12. āteşler saçılur veli saçılan misk u ʿanberdür tılsımātla
13. ile görünürdi ve ol sancaķlarıñ şukķaların efrāşte
14. kılımlar pervāz urup gelür kırķ çift tabl ve naķķāre kōs-i ģarbīler
15. ķalurlar kim ʿālem lerzān olur yine her ʿalem dibinde bir nāmdār serverler

[46a]

1. giderler kim her birinüñ başları ʿaleme berāber olmış kimi fīl
2. kimi gergedāna süvār olup her biri alāt-i ģarbe müstaģrak
3. olmış kimi yetmiş ve kimi seksen arş ķadd u ķāmet çeküp
4. omuzlarına kūh-peyker ğürzlerin almışlar kimi zebercedden ve kimi
5. billūrdan kimi şaru kehrībārdan ķollarına elmās peykānlı
6. nīzeler alup her biri otuz altı pāre cenk ālātine müstaģrak
7. olmışlar şöyle serverlerdür kim her biri bir iklimde bulunmaz ve yine
8. ol kırķ biñ ʿasker dört dürlü rengle müzeyyen olmışlar her
9. birinüñ cübbeleri ve cevşenleri bir dürlü maʿdenden on biñ er
10. şāfi kıvıl altūn cübbeler giyüp başlarına altūn ışıkklar örünmişler
11. nīzeleri ve tırķeşleri ve ğürzleri ve cümle atlarınuñ raķtları

12. şāfi kıvıl altūndan on biñ er cūmlesi hām gūmūşden cūbbeler
13. giyūp yine sīmīn ışıqlar örūnūp cūmle atlarınıñ ve kendülerinūñ
14. rahtı aq gūmūşden yine on biñ er kıvıl yāqutdan ve laʿlden
15. cūbbeler giyūp cūmle rahtları başlarına giydükleri ışıqları

[46b]

1. ve nīzeleri ve tırkeşleri ve kılıçları cūmle laʿlīn şöyle-kim ol
2. laʿluñ şevki eṭrāfi laʿlīn eylemiş güneş şuʿlesine karşı
3. kimse ol eṭrāfa bakamaz yine ol ʿaskerūñ on biñi şāfi yeşil
4. zūmrüdden ve zebercedden cūbbeler ve cevşenler giyūp dürlü dürlü
5. yādigār rahtlar cūmle yeşil zūmrüddendür ol kırk biñ er onar
6. biñ olup dört ālāy olmuşlar kōs-i harbīlerin çalup
7. birbirine yanaşup giderler veli cūmlesinūñ öninde ol on
8. biñ laʿlīn-pūş ʿasker yürürler ol ʿaskerūñ öninde yedi
9. sultānī ʿalem çekmişler ejder-peyker ʿalemlerūñ öninde bir server-i
10. nāmdār gider şöyle-kim devrān gözi hergiz misxālin görmüş degil
11. kırk arş kadd u kāmēt çeküp başdan ayağa laʿl ve cevāhire
12. ğarķ olmuş başına bir kıvıl yāqūt āhmerden ışıq örūnūp üzerine
13. yedi dāne bahādır yükleri şokunmuş otuz altı pāre cenk esbābın
14. üzerine arāyīde kılmış miyānına iki tīg-ı sūleymānī himāil kılmış kim
15. kabzalarına dürlü dürlü gevher şeb-çerākdandır kimse bilmez bakmağa gözler

[47a]

1. kamaşur ol serverūñ ālāt-i harbī cūmle mücevher bir ʿacāyib
2. ata süvār olmuş gövdede dört fil menklüsi kadar var

3. başı at başına beñzer kıyruğı tāvus kıyruğına beñzer ol
4. atūñ rengi şaru altūn rengine beñzer pāre pāre yanar altūn gibi
5. yelesi ve bürçeği altūn teline beñzer bir heybetlü raḥşdur kim vaḳtiḥā
6. kişnese eşiden hayvānlar anuñ ḳorḥusundan ḳan ḳaşanur
7. ol serverūñ altında raḥş-ı zereḫşānı görüp cümle eger islām
8. şāhları eger küffār şāhları ḫayrān olup engüşt ber-dehān
9. kıldılar zīrā kim raḥş-ı zereḫşān gibi kimse raḥş görmemişdi
10. gören anı şanurdu kim kıızıl altūndandır zīrā kim ol raḥş-ı
11. zereḫşān kūh-zereḫşānde ol zer ma°dende ḫāşıl olmışdı
12. ḳudret-i ḫudā ol zer ma°deni taşup eṭrāfa yayılıcaḳ
13. ol raḥş varup ol ma°dene talup oynardı her bir
14. ayakları birer zerrīn sīpere beñzerdi demsüz şāḫ ḫayrān olup
15. ol raḥşuñ üzerine süvār olan servere naẓar kılup gördi kim

[47b]

1. bir serverdür kim cemāli āfītāba beñzer yüzün gören ḫayrān olur yine
2. ḫüsn ü cemālle bir heybet ve salābet var kim ḫışımla eger nerre dīvlerūñ
3. yüzine baḳsa zehresi ḳāk olur ve yeri ḫāk olur demsüz
4. şāḫ fīrūz-ı cihāngīri evvel nazarda göricek bilmedi zīrā kim
5. mābeynde on iki yıl geḫmişdi ḫayrān olup eydür ey °ayyār-ı
6. cihān bu server kimdür göricek yüregüm cūşa geldi dedi küçük
7. °ayyār eydür ey şāḫ-ı ḫorāsān ol bunca zamāndan berü ḫasretin
8. ḫekdüğüñ ciger-kūşeñ fīrūz-ı cihāngīr budur kim şimdiki °aşırda
9. ḫaḳḳ sübhāne ve te°ālī şāḫib-ḳıranlığı bu servere virmişdür dedi

10. çünkım demsüz şāh oğlu fīrūz-ı cihāngīri gördi ihtiyārī
11. kalmayup rahşın sürüp karşı vardı fīrūz-ı cihāngīr dahı
12. atasın göricek şıçrayup rahş-ı zerefşāndan inüp karşı segirtti
13. cümle şāhlar ve sulţānlar pehlivānlar piyāde oldılar demsüz şāh
14. dahı piyāde olup fīrūz-ı cihāngīr irüp atasınıñ kıdeminde
15. baş kodı demsüz şāh fīrūzı bağına başup düşüp

[48a]

1.  aklı başından gitdi ol iki  asretler birbirine şarmaşup
2. laya kıl oldılar beyt her kaçan bulsa iki  asret viş l /
3. ol zamanda diller olur p ym l / n ş iden fir at şarabıyla
4. elem / oldu vuşlat ni metiyle mu tenem  ayy rlar ol iki serverler  
5. y zlerine g l- b ş  dılar ikis n   bile  akılları başlarına
6. geldi dems z ş h g zin a up f r z-ı cih ng r  
7. cem line naz r kıldı g rdi kim bir server olmuş kim devr n
8. g zi misx lin g rm ş deg l g l n   hen z benefşeleri bitmemiş
9.  amm  kim siy h bıyıkları  e eden aşmış  add u   met y l u b l
10. assı bir server olmuş dems z ş h eyd r ey g z m n r  f r z-ı
11. cih ng r  aceb bu d ş m mi ya  ay l m mi sen   m b rek cem l  
12. g rmek ba a m yesser oldu mı dedi boynuna şarıldı f r z-ı
13. cih ng r eyd r ey devlet m ata bihamd' -llah fir at nih yet buldı
14. ş k r ol p diş hlayuz ele kim bizi ş   ve sel met yine
15. vaţanumuza get rdi dedi pes ata ve o ul birbirin   viş li

[48b]

1. şerbetinden mest olup gözlerinden zemîne ab-ı hasret dökdiler
2. serverler bunlara duʿā kıldılar andan cümle rahşlarına süvār olup
3. sāyir şāhlar bile süvār oldılar demsüz şāh fīrūz-ı cihāngīrle yanaşup
4. cümle şāhlar kimi öñince yürüyüp kös-i harbīler çaldurup
5. ʿalemler ve sancağlar şukğaların efrāşte kılup kâfir şāhlarınuñ
6. öñinden ve Nemrūd-ı âteşperest öñinden gitdiler nāgāh yine bir ʿazīm
7. toz peydā oldı şöyle-kim cihānı kapladı demsüz şāh eydür
8. ciger-küşem dahı gelicek kim vardur dicek küçük ʿayyār eydür sulṭānum
9. aşıl temāşā şimdi gelür kıl barāğlar ve seg-serler ʿaskerinüñ
10. öñince fīrūz-ı cihāngīrüñ ser-kaḫlānı ṭamğāc-ı divānedür gelen
11. dediler demsüz şāh ve fīrūz-ı cihāngīr birkaç serverler eyle
12. ṭurup bākī ʿasker geçüp gitdiler nāgāh anı gördiler kim otuz
13. sancağ belürdi ol sancağlar cümle evren ve ejderhā
14. derisinden degilmiş otuz biñ kıl barāğlar ve seg-serler
15. ʿaskeri cümle evren ve ejderhā derisinden ve arslān

[49a]

1. kaḫlan derisinden ʿalemler getürmişler bellerine birer tennüre dutunmuşlar
2. her biri bir kumaşdan öñlerince bir sulṭānī ʿalem çekmişler
3. evren postundan ol ʿalem dibinde bir kimse gider kim kūh-ı kâf
4. dīvleri yüzün görse zehreleri çāk olur yüz altmış
5. iki arş kadd u kâmet çekmiş gövdesi ʿüryān biryān beline
6. bir muraşşāʿ tennüre dutunup kırk kât kol yoğunluğı altūn
7. zencīr kuşanmış başında siyāh perçemi var pehlivānlar perçemi gibi

8. ilmek dökmişler şāfī altūn tel ile ol perçemi örmüşler
9. omzuna bir gemi direğine beñzer şāfī kıızıl altūndan deste çūb
10. örmüş elin altına urup ahahāyla gülüp gelür velī
11. şöyle güler kim eşiden ser-āsime olur tağlar ve şahrālar anuñ
12. anuñ āvāzıyla bile kemirür ol otuz biñ kıl barağūñ
13. ve seg-serverlerüñ öñine düşüp gelür rāvī eydür bu gelen
14. server amgāc-ı divāne idi fīrūz-ı cihāngīrden seg-serler
15. askerden ve kıl baraqlar askerden isteyüp bu askeri baña vir

[49b]

1. isteyüp bu askeri baña vir zīrā kim bunlar dağı bencileyin tennūre
2. tutunup piyāde yürürler demişdi fīrūz-ı cihāngīr dağı n'ola
3. ey gūrbūzlerüñ gūrbūzi anlar senüñ olsun cümle saña
4. hīdmet eylesün demişdi pes seg-serler şāhı ankāş-ı
5. seg-ser amgāc-ı dīvāneye hīdmet ederdi pes gelüp amgāc-ı
6. divāne irmedin küffār şāhları fīrūz-ı cihāngīri seyr idüp
7. gāyet begendiler velī ba'zı kāfir begleri sāyirlere nisbet fīrūz-ı
8. cihāngīrūñ addin az görüp gözlerine göstermediler dilediler kim
9. dönüp bārgāhlarına gideler nāgāh ol hengāme'i eşidüp
10. acabā aşlı ne ola diyicek zīlūn ayyār ışsa'ı haber virdi
11. küffār şāhları dağı gitmeyüp urmuşlardı nāgāh ol
12. ālāyı görüp içlerinde cümlesinüñ öñinde sancağ
13. dibinde amgāc-ı dīvāne'i görüp haylī vehmnāk oldılar
14. hāy bu dīv ancağ velī ne aceb dīv o olur şekli insān

15. şekline beñzer diyüp kimisi kaçmak diledi zılün ʿayyār eydür

[50a]

1. buña tamgâc-ı dīvâne dirler imiş cebelisâ şahı ferruh şahuñ
2. qarındâşıdurur atadan insân anadan dīv zâd imiş
3. ferruh şahuñ atası bir ulu pehlivân imiş bir dīv pâşânuñ
4. kızın alur bu dīv anadan hâşıl olmış şöyle mühîb
5. divânedür kim firûz-ı cihângîrden gayrı kimse zabt idemez
6. dedi nemrûd eydür hây bu nâ-be-kâr dīvânenen hâzer
7. gerek nâr nûr dağı buñâ harîf olamaz dedi tamgâc-ı dīvâne
8. gelüp küffâr şahlarının önüne uğrayıcağ bakup nemrûdı
9. ve anda olan küffarları gördi kahkahâyyla şöyle güldi kim
10. anda olan küffâr pehlivânları ser-âseme oldılar tamgâc eydür bire
11. kavurcaklar bunda tûrursız gelün yumurcağuzı ezüm
12. kızıl şuyunuzu çıkarayum diyüp elinde olan ol azîm
13. deste çûpı yol üzerinde şanavber ağacı var idi aña bir
14. darb ile urdı kim hûrd u hâm idüp ol azîm dirahtı
15. pâre pâre eyledi tozı toprağı cehânı tutdu kâfir

[50b]

1. pehlivânların beñizlerinde kan kalmadı tamgâc-ı dīvâne ol
2. otuz biñ kıl barraklar ve seg-serlar ile geçüp gitdi gelüp
3. demsüz şah önüne uğrayıcağ küçük ʿayyār gelüp eydür yâ gûrbûzler
4. gûrbûzi tamgâc firûz-ı cihângîrün atası demsüz şahdur
5. tûran izzet ile dedi tamgâc ilerü gelüp evvel firûz-ı cihângîrün

6. elin öpüp andan demsüz şāhı görüp elin öpdi cümle islām
7. şāhları bī-tekellūf ʔamgāc-ı dīvāneyi görüp başlarınıñ sāçı
8. yukaru ʔurup taçların yukaru ʔaldurdu cümle fīrūz-ı cihāngīre
9. āferīn ve taḥsīnler ʔıldılar rāwī eydür andan demsüz şāhla fīrūz-ı
10. cihāngīr yanaşüp öñince ardınca serverler ve şāhlar ʔaskere geldiler ol
11. ʔaskerde ne-ʔada[r] şāhlar ve serverler varsa ʔarşu gelüp taʔzīmle getürüp
12. ʔondurdılar fīrūz-ı cihāngīr atası demsüz şāhı alup ʔoğrı
13. süleymān hādīnūñ ol ʔacāyıp bārgāhına götürdi fīrūz-ı
14. cihāngīr demsüz şāh cümle islām şāhları içerü girüp ol
15. ʔazīm bārgāhı görüp ḥayrān oldılar fīrūz-ı cihāngīr atasınıñ

[51a]

1. atasınıñ elin alup ol ʔazīm taḥta geçürdi daḥı ʔāf sultānları
2. gelüp demsüz şāhı selāmlayup her biri yerlü yerine geçüp ol zerrīn
3. kürsīlerūñ üzerine ʔarār ʔıldılar andan rubʔ meskūn şāhları gelüp
4. her biri demsüz şāhı ve fīrūz-ı cihāngīri selāmlayup geçüp sāğ
5. ʔolda ʔarār eylediler andan fīrūz-ı cihāngīrūñ serverleri gelüp demsüz
6. şāhı ve fīrūz-ı cihāngīri selamlayup her biri geçüp zerrīn şandalīler
7. üzere ʔarār eylediler sağ ʔolda şāhib-ʔırānlıḳ şandalīsinde fīrūz-ı cihān
8. gīr oturdu andan aşāğā şandalīye muḥtāl-ı ʔattāl oturdu
9. andan aşāğā şandalīye cihān pehlivānı firdevs bin farāmarz oturdu
10. andan aşāğā şandalīde sohrāb-ı dirāz-ı ʔadd oturdu andan aşāğā
11. şandalīye devr-i zengī oturdu andan aşāğā şandalīde
12. ʔartā-yı ya ejder deḥāyın hindū oturdu andan aşāğā ʔartāy-ı

13. sümūdī sümüyün ʿümūd ʿankarūş ʿutkā cūsdi pīl cüste

14. şīr vī şīr selānī sengistānī infirādūp āhen-pūş

15. nağrāb şīr efgan oturdı kışşayı dirāz kılmayalum

[51b]

1. ol yetmiş dört eski bendeleri geçüp oturdılar bu cānibden şol

2. koluñ cihān-pehlivānlık şandalīsine cihān-pehlivānı dīv savāş

3. oturdı yüz on iki arş kıdd u kāmēt ile andan aşāğa şaṭalīye

4. toksan beş arş kıdd u kāmēt ile ejder ayğır orun puş

5. oturdı andan aşāğa şandalīde cihān-pehlivānı ḥaḥrūş oturdı

6. andan aşāğa şandalīye keştilān oturdı andan aşāğa şandalīye

7. ejderbān-ı ejder-süvār oturdı andan aşāğa şandalīye esed ibn elahne

8. oturdı andan aşāğa nūn bin meknūn oturdı andan

9. aşāğa şaṭalīye semendāne oturdı andan aşāğa şandalīde ercūş

10. oturdı andan aşāğa şandalīye yetmiş dört arş kıdd u kāmēt ile

11. dīv baḥr oturdı andan aşāğaya cihān-pehlivānı pīl-gūş oturdı

12. ubeyl-i siyāh oturdılar bāri ne kışşa dirāz idelūm yetmiş dört

13. daḥı kūh-ı kāf serverleri ve kāf cihāngīrleri oturdılar firūz-ı

14. cihāngīrūñ muḳābilesinde yine yetmiş dört şandalī konulmuş idi cümle

15. kızıl altūndan ol şandalīlerūñ eñ yuḳaruda olan şandalīye serverlerden

[52a]

1. kāhhār-ı yek çeşm yigirmi arş kıdd u kāmētle heybet salabetle ḳarār

2. eyledi andan aşāğa şandalīye elḳāb-ı zengī oturdı andan

3. aşāğa şandalīnūñ üzerine bezmī şāh oturdı andan aşāğa

4. şandalīye zerrīn t̄ac oturdı andan aşāğa mehtāb-ı zerrīn-pūş
5. oturdı bāri ne kışşa dirāz kılayum fīrūz-ı cihāngīrūñ kūh-ı
6. kāfdā cāzūlar ḥabsinden ḥalās eyledügi dōrt yüz yetmiş dōrt
7. mankāla serverleri geçüp yerlū yerinde qarār eylediler erkān-ı devlet
8. ve emirā-yı şaltanat-ı cedīd yerlū yerine gelüp qarār eylediler bundan şoñra demsüz
9. şāhuñ muḳābilesinde olan zerrīn taḥtuñ üzerine ḥayāl şāh
10. ve ferrūḥ şāh ve ḥuzrān şāh ve şehdār şāh ol dōrt ulu sultānlar
11. geçüp oturdılar andan demsüz şāhuñ sağ cānibine çin şahı
12. hūmayūn şāh oturdı şol cānibine şemsü'z-zamān oturdı
13. sāir ehl-i islām şāhları yerlū yerlerine qarār eylediler andan
14. fīrūz-ı cihāngīrūñ cāk kafāsında bir zerrīn kürsī
15. üzerinde tamgāc-ı dīvāne geçüp qarār eyledi rāvī ḳavlince

[52b]

1. fīrūz-ı cihāngīrūñ ol zamān bir dīvānı t̄urdı kim
2. süleymān °alehimü's-selām görse serīrin aña virirdi kışşa uzatmayalum
3. demsüz şāh buyurđı çāşingīrler şāgu şol selātīn-i
4. şāhib-i serīrlere tādār meliklere beglere yeglere cerīr pişkirler döşeyüp
5. andan altun gümüş sīnīler fağfūr zeberced sahanlar içre envā° dürlü
6. ni°metler çekülüp serverler öñine zīnet eylediler andan fīrūz-ı cihān
7. gīrūñ ciger-küşesi ra°d-ı aḥmerī cinnī zād demsüz şāhuñ yanında
8. dizbediz oturđı demsüz şāh anı cānı gibi severdi bir an yanından
9. ḥālī olmazdı ta°ām-ı dürr yenildi götürülüp pīrler dilinden du°a dinlendi andan

10. demsüz emr itdi meclis-i şāhāne kırdılar fīrūz-ı cihāngīrūñ
11. geldügi şevķi  ayş u nūşa meşğūl oldılar bir şöhet kıldılar kim vaşfa
12. gelmez andan demsüz şāh cümle gelen şāhlaruñ leşkerine bī-ħad nuzūl ni metler
13. şarāb ve şerbetler kondurup ol şāhları  ālī ziyāfet kıldı bunlar bunlara
14. az necābet bu yañadan nemrūd-ı āteşperest-i la ın fīrūz-ı cihāngīri ve bila gelen
15. şāhları ve serverleri seyrān idüp la ınuñ beñzi müt gayyir oldı andan dönüp

[53a]

1. bārgāhına gelüp cümle kāfir begler begleri cehennem segleri  atına cem  olup
2. divān tırdı küffār pādişāhları ve nemrūduñ oğlanları ve torunları
3. gelüp sağ u şol yerlü yerinde  arār eylediler  ādetlerince ħūn dökölüp yidiler
4. şarab gelüp nūş eylediler rāvī eydūr kāfir beglerinūñ şarāb bu arı
5. başlarına  ıkarup kelleleri germ ħātırları nerm olıca  nemrūd-ı āteşperest
6. baş  aldurup küffār şāhlarınuñ yüzlerine bakup eydūr ey selātinler fīrūz-ı
7. cihāngīr dedükleri ħarīfūñ ve yanında serverlerinūñ ħa larında ne diyersüz
8. dedi andan zengistān şāhı şalsāl  ankā şāh kābūs-ı gāva sūvār ve nemrūduñ
9. oğlanları eyitdiler ey şāh-ı zu l- a ār bu fīrūz bir serverdūr kim eger rüstemler
10. ve  ahramānlar ħālī ħayātda olsa bu servere kimse  ā at getüremezdi bunu ħāfil
11. görmek olmaz nār-ı nūrdān bir himmet ola kim biz ol servere ħālib olavuz
12. didiler bunlar böyle dıcek yer yer server-i ser- ırānlar mīr ü mībāreze pehlivānları bebr u
13. peleng gibi añrışup gümüşdiler hevm hücūm gösterdiler yer yer eyitdiler ne i tibār anlarda
14. olan pehlivānlar a ran bizde da ı yok mi ver-i nihāyet i lerinde bir dīvāne vardur anı

15. daḥı bir okla şikār etmek olur ne iʿtibār bir bölük nār-ı nūr azmūrtalarına

[53b]

1. eger nārı fırsat virürse anlara işler kılalum kim dillerde defter-i destān
2. olup söylene dediler serverler şöyle dicek andan nemrūd-ı ataşperest
3. eydür ey server cümleñüz rāst dirsüz āmmā bize daḥı tedbīr gerekdür kim bu mesxeldür
4. bir kişinüñ düşmeni mūr daḥı olursa mār görmek gerekdür firūzı az
5. görmek olmaz bir kimsene bir kūh-ı kâfı tolaşup bunca dīv ʿifrīt şehirlerin görüp
6. kavmin kurup maʿşūkunı anuñ gibi cāzūnuñ elinden ḥalāş idüp selāmet
7. getürdi bunlardan ġāfīl olmaḵ olmaz dedi nemrūd şöyle dicek andan nemrūduñ
8. begleri ve vezīrleri tedbīr bu araya getürdiler kim yine eṭrāf-ı ʿāleme nāmıların agende
9. kılup tekrār ʿasker cemʿine meşġūl oldılar nemrūd bir vezīri vardı adına
10. mehrān-ı āteşperst dirlerdi ol laʿīn ġāyet mekkār ve hīlebāz şeyṭāna mānend
11. melʿūn idi andan ol belīd eydür ey şāh-ı zuʿl-ʿaḳār maġrīb-zemīnde bir taġ vardur
12. adına kūh-ı kūmāş dirler anda bir ḳalʿe vardur adına ḳalʿe-yi kübrā dirler anda bir
13. pehlivān server olur adına teccāl-i āteşperest dirler idi pāre diyārdan
14. anā armağan dīv ḥarāc gelür bir cāzu atası vardur adına
15. gürehhiʿ cāzū dirler bir cāzūdur kim ḳaşd eylese siḥir ile

[54a]

1. bir demde āteşe yaḳup helāk etmek ḳolundan gelür teccālūñ
2. yedi cihāngīr pehlivānları vardur her biri zamānında rüstem dāstān
3. vesām nerrīmān geçinürler nerre dīvlere ḳān ḳaşān āfrāsiyāb

4. kuşandılar ey şāh eger ol pehlivānlara nāme gönderdigün firūz
5. bir degil biñ firūz olsa cümlesinün ḥaḳlarından gelürdi dedi
6. mehrān-ı āteşperest şöyle dicek selāttin serverlere hoş gelmedi andan
7. yer yer serverler serzeniş kılup eyitdiler ey mehrān firūzla daḥı muḳābil olup
8. ceng cidāl kılup elinde zebūn olmaduḳ kim āḥir yerde yārdım
9. taleb kılasın çünkim eyledür biz varup diyārlu diyārumuza gidelüm
10. kim gelürse gelsün dediler serverler şöyle dicek andan
11. nemrūd daḥı gördi kim serverleri bī-ḥuzūr oldı ḡazaba gelüp
12. eydür ey nā-be-kār ḳaltabān laʿīn benüm serverlerüm teccālden ālūde midür yaḥūd
13. cāzūna melʿūndur kim anı götürüp daḥı andan yārdım taleb kılam
14. bunda serverler vardur kim firūzuñ ve serverlerinin ḥāḳların
15. bād-ı hevāya virse gerekdür diyüp her birine ḥilʿat-ı ḥāşlar

[54b]

1. virüp ḥatırların tesellā kıldı pes kāfir begleri ve cehennem segleri giyinicek
2. bir baḥşı kıla ʿiṣret kıldılar çünkim nıfsü'l-leyl oldı cümlesi nemrūd-ı āteş
3. peresti selāmlayup bārgāhlu bārgāhına gitdiler nemrūd kendü ḥāşlar ile
4. tenhā kıldı meşveret idüp eydür yā vezirler yaramaz günün ḳaydın eyü gör
5. gelürse devlet senün dimişlerdür hela birkaç şāhlara ve serverlere nāmı
6. şaluñ nār-ı nūr ḳüllerin daʿvet kılalum ola kim bevḳ deminde gelüp
7. anlar daḥı yardım ide diyüp buyurdı eṭrāf-ı ʿāleme kendünün dostlaları
8. āteşperest padişāhlarına nāmeler yazdılar bir nāme daḥı maḡrīb zemīnde
9. kūh-ı tūhāsda ḳalʿe-yi kübrāda teccāl-i āteşperest ve atası kürheyya-yı
10. cāzūya gönderdiler bir nāme daḥı diyüp hindūstānda bir ulu şāh

11. vardı adına hāmān šāh-ı hindū dirlerdi ana gönderdiler bir nāme
12. daḥı kūh-ı āhcārda ḳal'e-yi gerdūn šāhı zamzān šāh-ı
13. āteşpereste gönderdiler bir nāme daḥı ʿirāḳu ʿirāḳın
14. sulṭānı aḳrān šāh-ı zerrīn nāca gönderdiler
15. bāri ne ḳışsa dirāz idelūm nemrūd-ı laʿīn firūz-ı cihāngīrūn

[55a]

1. ḳorḳusundan pehlivānlardan uğurlayın yedi ulu sulṭāna nāme
2. yazup yedi vezīriyle armağanlar gönderüp andan eyitdi
3. ağız cevābın şöyle diyesüz kim ey selāttīnler nār-ı nūr ğayretidür
4. ğayret ḳiluñ gelmek gereksüz diyüp daʿvet ḳıldı
5. kendü ol degül gibi olup yarağa meşgul oldı
6. andan ol vezīrlər dürlü dürlü armağanlar ve bişkeşler alup
7. yaraḳların görüp her biri bir iki yüz yarar āteşperest
8. serverleriyle her biri bir diyāra ʿazm idüp gitdiler anlar daḥı
9. ne zamānda gelürler maḥallinde beyān oluna pes kāfirler bunda yaraḳ
10. üzerine oldılar ezin-cānib bir geldük bu yaña firūz-ı cihāngīrūn
11. ḳışsasına bu yañadan cümle rubʿ-ı meskūn šāhlar ve diyār-ı
12. kūh-ı ḳāf sulṭānlarıyla firūz-ı cihāngīr meclis ḳurup
13. firūz-ı cihāngīrūn geldügi şükrānı ʿayş u nüş idüp her server
14. mest ejderhāya dönüp birbiriyle kelimāta meşgöl oldılar
15. kelleler germ ḥātırlar nerm olıcaḳ firūz-ı cihāngīr buyurdı kūh-ı ḳāfda

[55b]

1. ol daḥmelerden çıkardügi yadigārları ve dürlü dürlü teberrükleri

2. hazinedârlar getürüp dīvân ortasına yığın yığın yığdılar andan firûz-ı
3. emr eyitdi ol yâdigârlardan rub^c-ı meskûn şâhlarına ve diyâr-ı kâf
4. sultânlarına beglere peklere serverlere mîr u mübâreze mihterlere bâkî kalan
haşeme hademe
5. miqdârlu miqdârınca oluşdurdı şöyle kim yerinde nesne kalmadı râvî
6. eydür şâhla selâtî'n serverler firûz-ı cihāngîrûn ol seḥâvetine hezâr
7. taḥsîn ve âferîn kıldılar âhirinde ḥayr duâlar kıldılar andan atası demsûz
8. şâha evvelâ bir tâc giydürdi kim yedi küngürelü ol tâc şâfi kızıl
9. yâkûtdan idi andan ğayrı yedi mücevher ḥil^cat-ı şâhâne kim
10. her bir tâş rûm ḥarâcî değerdî pes cümle erkân-ı devlet ümerâ-yı
11. şaltanat her kim var-ise ḥâllu ḥâlince in^câmlar iḥsânlar
12. eyledi andan ḥayrına açup cümle ʿaskere ol kadar gümüş olmışdur kim
13. cümlesi ganî oldılar firûz-ı cihāngîrûn mürüvvetine hezârân ikrâr
14. taḥsîn kıldılar ol şevkle üç gün üç gice üç gice ol bârgâh-ı
15. ʿazîmûn içinde oturup ʿayş u nûş kıldılar dördüncü gün firûz-ı cihân

[56a]

1. gîr atası demsûz şâh süvâr olup birkaç nâmdâr serverleriyle
2. şehir-i ḥorâşâna gelüp vâlidesiyle buluşup görüşdi ol iki ḥasretler
3. birbirine kavuşdılar üç gün daḥî anasınıñ katında olup andan yine leşkere
4. gelüp buyurdi çin şâhı kızî mâh-ı behcet-i şemsü'z-zamân ḥâtûnısın
5. ve cümle ol şehzâde kızları kim câzu ḥabsinden ḥalâş eylemişdi cümle-
6. sin şehir-i ḥorâşânda anası katına gönderdi andan bir ḥûb sarây
7. tezyîn idüp ol sarâyâ kondurup ḥâtûnlar anları ziyâfete işleyüp

8. ʿayş u nūşa meşğūl oldılar bu yañadan fîrûz-ı cihāngîr yedi gün
9. miqdârı küffârı ʿaskerine karşı oturup ʿayş u nūş kıldılar
10. sekizinci gün iki cānibden ʿālî dîvān oldı fîrûz-ı cihāngîr
11. buyurdı bir nāme yazdılar üzerine müşkîn hatm urdılar nāmeʾi ortada
12. qodılar andan fîrûz-ı cihāngîr serverlerinüñ yüzine bakup
13. eydür ey serverler kimdür kim bu nāmeʾi nemrûd-ı laʿînüñ dîvānına iltûp
14. bize cevāb getire dedi fîrûz-ı cihāngîr şöyle dicek andan serverlerden

[56b]

1. dîv savāş yerinden tûrup fîrûz-ı cihāngîrüñ öñinde baş
2. koyup eydür ey şāhib-ķırān-ı ʿālem u pehlivān benî ādem eger emr kılursın
3. ben kûluñ bu nāme-yi şerîfî alup nemrûduñ dîvānına iltûp yine şāhib-ķırāna
4. cevāb getüreyüm dedi dîv savāş şöyle dicek andan fîrûz-ı cihāngîr
5. daħı nāmeʾi aña virdi daħı buyurdı dîv savāşa bir hāş hilʿat
6. giydürdiler dîv savāş daħı dîvāndan çıķup kırķ elli nāmdār pehlivānlarla
7. raķşlarına süvār olup nemrûduñ dîvānına azm eylediler gelüp irdiler
8. küffār ʿaskerinüñ qarāvulı dîv savāşı görüp qarşu varup
9. haber aldılar elçi olduĝın bilüp öñlerine düşüp alup taʿzîmle
10. nemrûduñ bārgāhına getürdiler andan kendüleri içerü girüp
11. arz eylediler destûr oldı dîv savāşuñ öñine düşüp ol
12. bārgāhdan içerü girdiler dîv savāş nazar kıldı ne gördi gördi kim
13. bir ʿacāyib bārgāh yüz yegirmi ʿamûd üzere yüz yegirmi qubbelü lājiverdî
14. ātlāsdan siyāh ātlāsdan sayebānlar ve günlükler tûtmışlar ol bārgāhuñ
15. şolunda bir taħt-ı şāhāne qurmışlar şöyle kim ol taħt bir ulu meydāna

[57a]

1. beñzer ol tahtuñ eṭrāfında on iki biñ şandalī ḵonmıř kimi
2. altundan kimi gümüşden ol ʿaẓīm tahtuñ üzerinde nemrūd-ı āteř
3. perest oturmış yetmiş arş ḵadd u ḵāmet çekmiş sepīd řaḵāl sīne
4. sinden aşağa inmiş ol laʿīn kendü yerin laʿl ve cevāhir ile ve incüler ile
5. pūr kılmıř başına yedi küngürelü bir murařsaā tāc örünmiř ol
6. tācuñ çevresine kīymetī taşlar murařsaʿ cāmeler giyüp beline
7. bir kemer-i keyānī ḵuřanmıř kırş dört vezīr üç-yüz müneccim
8. ḵakīmler dört yüz siyāh-püş rāhib ellerine altun gümüş
9. buḥūrdānlar alup řaęu řol dīvānı gezüp ʿūd ʿanber kāfūr
10. tūtsi iderler ve daḥı ol tahtuñ eṭrāfında yedi nīm taḥtlar ḵurmıřlar
11. her yerinde bir diyār sultānı geçüp ḵarār eylemiřler yine ol laʿīnūñ
12. otuz ṭoḵuz oğlanları her biri bir zerrīn şandalī üzerinde zer-i
13. zūra ğarḵ olup oturdılar kimi yetmiř kimi seksen arř ḵaddlu laʿīnlerdür
14. andan ğayri cihān pehlivānlık şandalīsinūñ üzerinde zifden
15. meyl ve mināre-leyin řalřāl-ı zengī geçüp ḵarār eylemiş şöyle kim

[57b]

1. kūh-i ḵāf dīvleri ol laʿīnūñ yüzin görseler zühreleri çak
2. olur bir ṭuṭaęı ḥıyarleyin aşağa şalınmış bir ṭuṭaęı üzerine
3. ḵurulmıř ol laʿīnūñ gözleri külhān demi-leyin pār pār yanar ḵolları
4. řāh-ı çināra beñzer andan ğayri dīv řıffat zengīlerūñ nihāyeti yok bir
5. ḵolayına ḵartek pehlivān ve türkistān dilāverleri ʿanter ḥayber serverleri
6. gürcistān kāfirleri zūʿl-ʿaḵār azęunları ḵıřřayı uzatmayalum ol ḵadar

7. pehlivānlar var kim mūr melaḥdan daḥı çok her biri bir nerre dīve benzer seksener
8. toḡsanar arş ḡadd u ḡāmet çeker pehlivānlar bī-ḡesāb dīv şıffat laʿīnler
9. bī-nihāyet rāwī eydür cihān pehlivānı dīv süvār çünkim nemrūduñ ol
10. ictimāʿın gördi göñlünden ḡāyet begendi andan alur ve varup erkān-ı padişahı
11. yerine getürdi nemrūd daḥı işāret ḡıldı dīv savāşuñ altına bir zerrīn
12. şandalī ḡodılar geçüp ḡarār eyledi andan başından nāmeʿi çıkarup
13. öpüp başına koyup nemrūduñ taḡt-ı kibārına ḡodı adıyla
14. yine ḡıçın ḡıçın gelüp yerine oturdı cümle nemrūduñ dīvānında
15. olan kāfir pehlivānları dīv savāşı ḡāyet begendiler postını yaraḡyatını

[58a]

1. heybet şalabetin ḡadd u ḡāmetin şöyle kim kendülerde ancılayın bir server yokdı andan
2. nemrūd buyurdı niʿmet çekildi ʿādetlerince yediler dīv savāşuñ başḡa
3. öñine bir şomāt çekdiler ḡafasında tūran ol ḡurı serverleriyle ḡūra geçirdiler
4. andan şarāb şundılar bir iki ḡadeḡ devr ḡılıcaḡ dīv savāşuñ daḥı
5. kellesi ḡızup germ oldı ḡatırı nerm oldı andan eṡrāfa
6. naḡar ḡılup ol oturan pehlivānları gözden geçürdi andan
7. nemrūdīçelere baḡup her birin şorup bildi anlar daḥı dīv savāşı
8. ve ol kırḡ nāmdār pehlivānları gözden geçürüp ḡāyet begendiler andan
9. nemrūd ol nāmeʿi eline alup mührin götürdi vezīr eline virüp
10. eydür ey vezīr-i ḡāş bu nāmeʿi şöyle oḡu kim cümle serverler
11. eşidüp ḡaberdār olsunlar dedi nemrūd şöyle dıcek
12. vezīr daḥı ol nāmeʿi eline alup müṡālaʿa ḡılup andan ayak üzere tūrup

13. āşikāre okudı ne dedi dimegi ʿāşikāne şalavāt nāmesinde dimiş-kim
14. be-nām ħudā be-devlet enbiyā ve evliyā benüm kıtumdur kim fīrüz-ı
15. cihāngīrüm sen kim zū'l-ʿakār şāhı Nemrūd-ı āteşperestsin

[58b]

1. emdi nāmum saña vuşul bulıcaķ ʿözü bahāne kılmayup yanuñda
2. beglerüñ ve pehlivānlaruñ ile gelüp kıdemümde baş kıoyup
3. küfri terk idüp imāna gelesin nār-ı ab-ı ħāk bādī
4. on sekiz biñ ʿālemi yokdan var iden bir ve bī-zevālū'l-lah
5. padişah-ı lemyezel bir bilüp enbiyāsına imān getüresin andan
6. evvel seni taķrīk iden ʿasfūr şāh dedükleri mürtet melʿūnı
7. kıayd u bend ile kıutup kızmetüme getüresin yok diyüp
8. bu sözlerümüñ birine ʿinād idersen yanuñda olan
9. pehlivānlaruña ʿaskerüñe kıayanup düvelüñe maķrūr olursañ saña
10. bir iş kıılurum kim cemīʿ ʿāleme dilde defter-i
11. dāstān olup söylenür emdi öķüt fikr
12. idesin varan pehlivānuma cevāb viresin
13. ana degen cevāb bana vāşıl olur diyüp sözün
14. ħatm etmiş rāvīler şöyle rivāyet kıılurlar kıaçan-kim
15. nemrūd-ı āteşperest fīrüz-ı cihāngīrüñ nāmesinden bu

[59a]

1. kıılıcdan atı cevapları kim eşitdi hayā hāy kıaķdı şöyle kim
2. yıldırım-leyin şaķıdı gāh kıurdu gāh oturdı gāh iki yumruķın dizine

3. urup aşd ıldı kim nāmeyi ek p vez r elinden alup p re p re
4. eyleye d v sav ş yerinden arşl n-leyin şıçrayup nāmeyi apdı
5. andan eyd r ey ş h-ı epsem yer nde otur n me aın ed 
6. eyledi cevabın virdi sen daı a a g re cev b vir n me
7. yırtmak h ner degild r dedi nemr d-ı la  n d v savaşı  ol s zlerin
8. eşıdicek azaba gel p ber -leyin tekr r şaıdı ş yle-kim ol la  n
9. azabından iki omuzların inedi andan asd ıldı kim fir z
10. aşdın dileye vez rl r omadılar o fes d olur az pehliv n
11. deg ld r uşı a ol bile gelen kır  m b riz h nr zler her biri cih nu 
12. bir az sıdur ş yed bir ad r sv ylı ın eydeler ve hem p di  hlar
13. an nunda el iye zev l yodur dediler nemr d-ı la  n ol s z ile biraz
14. azabı s k n oldu andan eyd r ey server var ol fir za di-kim
15. bu  şıl s zleriyle kimi or udur anu  s zi biz m ula umuza girmez

[59b]

1. biz m anu la aramuzı ılıcdan ayri nesne ayırd etemez pehliv n hem n kend yi
2. şanur bunda serverler vardur kim fir zı bir ab nca ile etinden sernig n
3. iderler eger h neri var-ise erenler meyd nında anlara erlik ile
4. cev b virs n g rel m n r-ı n r fırsatı kime vir r
5. dedi nemr d ş yle dicek k ff r pehliv nları yer yer bebr u peleng-leyin
6. a ırışup g r şdiler h c m g sterişdiler andan nemr d emr itdi
7.  şidle bile gelen serverlere birer  ş hil at vir p dest r virdiler
8. d v sav ş daı nemr d-ı la  n sel mlayup b rg hdan ta ra ı up
9. ol kır  serverler-ila ra şlarına s v r olup  azm-i  asker-i isl m

10. idüp gitdiler kâşid dahı kâfir ordusundan çıkmadan nemrüd-ı la'în
11. emr eyledi asker-i küffârda münâdîler nidâ kılup üç gün yarağ dördinci
12. gün ceng-i sulţânî olsa gerekdür oñat yarağ kılun ğâfil
13. olman diyü nidâ kıldılar pes dîv savâş asker-i küffârdan
14. çıkup ol kırk nâmdâr ile firûz-ı cihângîrûñ
15. bârgâhına gelüp rahşlarından inüp içeri girdiler gelüp

[60a]

1. firûz-ı cihângîrûñ ve demsüz şâhuñ öñinde baş koyup geçüp
2. yerinde karar eyledi andan firûz-ı cihângîr eydür ey
3. server neyledün nemrüd-ı la'în ne cevâb virdi dedi dîv savâş
4. ayak üzerine turup nemrüd-ı la'înün dîvânında her ne gördiyse
5. ve nemrüd-ı la'în ne cevâb virdiyse bir bir beyân u ayân eyledi
6. kendü ordudan dahı çıkmadılar cenk çağırıldıkların haber
7. virdi firûz-ı cihângîr anı eşidicek eydür ey serverler
8. bizden subbuğ gitdi dahı saadet çok zamândur kim biz dahı
9. küffâra gazâ kılup ceng-i âheng etmedük emdi
10. bize fırsat viren allahu subhâna ve teâlîdur cümle kudret
11. kuvvet viren oldur biz de arada bir bahâneyüz dedi
12. sâir şahlardan ve serverlerden kim nemrüdî bilürdiler
13. eyitdiler yâ şâhib-kırân bu nemrüd-ı la'în ğâyet hûdbîn bedhû
14. kara gönüllü la'îndür bunuñ cedd-i nemrüdın kenân kim hâşâ
15. ulûhiyyet da'vâsın kılup cümle âlemi ol la'în kendüye musahhar

[60b]

1. kılmışdı hūşūşā hazret-i ibrāhīm ‘aleyhü’s-selāmla
2. karşı kodı hū te‘ālīyle cenk itmek diledi soñra emr-i rabbānī
3. hükm-i yezdānī bir za‘īf maḥlūk elinde kendü ‘askerin hūr
4. haḫīr olup helāk oldılar ol devr giçeli ḫaylī
5. zamādur öldi şimdi ol nesilden bu mel‘ün zuhūra geldi
6. bununı daḫı adı nemrūddur bu mel‘ün daḫı ol geçen
7. nemrūdlar kırān la‘īndür bu daḫı bu zamāna gelince bu la‘īn kimseden
8. tabanca yememişdür bu mesxeldür ‘yād elden yemese kimse şikenceyi demürden
9. dūr şanur qolında pençeyi dimişlerdür emdi ey şāhib-
10. kırān-ı ‘ālem bu la‘īne kendüyi bildürmek gerek tūl ‘azīmdür
11. dediler selāttin serverler şöyle dicek andan firūz-ı cihāngīr
12. eydür hele ḫayr ola inşāa’llāh diyüp buyurdı cümle ser-‘askerleri
13. yerinden tūrup ‘asker-i islām içinde nidā kıldılar kim ey ḫavm-i islām bilün
14. ve āgāh olun kim demsüz şāhuñ ve firūz-ı cihāngīrūñ emri üzerine üç gün yaraḫdur
15. dördünci gün ceng-i sultānīdür gāfıl olman küffār sūyı yağmadur dediler ‘asker-i islām

[61a]

1. ol nidāyı işidüp anlar daḫı yarāḫ üzerine
2. oldılar rāvī eydür çünküm ol iki deryā ‘asker
3. iki cānibden üç gün üç gice yaraḫ üzerine oldılar
4. çünkim dördünci gün olup iki cānibden iki sultānlaruñ
5. otaqları öñinde gurul gurul kös-i ḫarbīlerle çalmağa

6. başladı ol iki deryā misxāl ʿasker yaraqların görüp
7. hāzır olmışlardı çünkim şubh-ı şādıkā yarışdılar
8. cūşa hurūşa gelüp yerlerinden turup
9. at arkasına süvār oldılar şöyle kim ol
10. ʿaskerüñ hurūşı fersaḥ-ber fersaḥ-ber giderdi
11. ol ʿasker halkı cūş-ı hurūşıyla çünkim süvar oldılar
12. nazm demür tağ çünki deprendi yerinden / yāḥūd ayrıldı
13. gökler birbirinden / irecegin bilüp rahmin elemeler
14. öñirdi kana ğarḫ oldı ʿalemler / bu ʿasker belürdi
15. bāğ-ı bahara / siper gülşen süñi lālezāra / süvār olup

[61b]

1. kamu şāḥib-kırānlar / peleng-i bire bindi pehlivānlar /
2. çalındı kös vey ḥarbī vey surnā / demür giydi serāser biri bernā /
3. rāvī eydür çünkim vaḳt-i seḥr oldı Nemrūd-ı lāʿinüñ ʿaskerinden
4. kös-i ḥarbīler çalınup ol deryā-yı bī-pāyān misxāl
5. ʿasker yerlerinden turup at fīl gergedān arkasına
6. süvār olup nemrūd-ı lāʿinüñ taḥtı yedi filler arkasına
7. berkidüp üzerine lāciverdī ātlās günlük
8. siyāḥ ātlās esyān tutmuşlar nemrūd-ı lāʿin vezīrleriyle geçüp
9. ol taḥtuñ üzerine karar eyledi sağ sol kenār pādī
10. şāḥları sancāqları dibinde karar eylediler ol deryā misxāl
11. ʿasker begler yedi yüz ālāy olup ḳāt-ender-ḳāt
12. turdılar ol yedi yüz taḥt nişīn sultānlaruñ pehlivānları

13. ālāyuñ şadırına gelüp kât-ender-kât tûrdılar yine nemrûduñ
14. tahtınuñ sağ yanında kırk biñ tirendâz sol yanında kırk biñ
15. kemend tirendâz turup tahtınuñ öninde kırk biñ

[62a]

1. tirendâzlar nîzelerin kollarına şarup tûrdılar segistân
2. serverleri ve gûrcistân bahādûrlar türkistân
3. zûlfikâr azkûnları her birüleri çînî pûlâda ğarķ olup
4. sancaķlu sancaķları dibinde ķarâr eylediler şalşâl-ı zengî zengîstân
5. serverleriyle nemrûduñ öninde tûrmışlardı râvî
6. eydür çûnkim nemrûd-ı âteşperest islâm askerine muķâbil
7. muķârîn olup tûrdılar bu cânibden ğâziler yerlerinden
8. tûrup pāk u hû idüp bölük bölük her cânibde şabâķ
9. namâzın kılup duâ kıldıkdan soñra at arķasına sûvâr
10. oldılar demsûz şāhuñ dahı fîrûz-ı cihāngîr emriyle
11. tahtı fîller arķasına berkidüp üzerine kıızıl ātlās
12. sāyebān başında ātlāsdan ğünlükler tûtdılar ve vezirleri
13. ve hûkemāları ile geçüp ķarâr eyledi hûb āvâz ile
14. dört yüz hāfızlar şuhuf-i ibrāhîm okumağa meşğul oldılar
15. fîrûz-ı cihāngîr rahş-i zer-efeşāne nerimān gibi sûvâr olup

[62b]

1. ol dört yüz yetmiş dört cihāngîr serverleriyle
2. ālāyuñ şadırında sancaķlar dibinde ķarâr eylediler
3. dāmen-i ķāf şāhları eger rub-ı meskûn pâdişāhları

4. her biri kendü  askerleriyle meymene
5. ve meysere ve  alb-i cen h  r ste ve p r ste olup  urmuşlardı
6. fir z-ı cih ng r n  serverleri her biri  inn  p l da
7. m sta rak olup k ff r  askerine mu  abil ve mu   r n
8. oldılar fir z ş h buyurdu ol otuz bi  g z de
9. k l bar klar ve seg-serler  askerler n  ardına ge  p
10.  asker-i isl mu n avtus n ve  rı n d şm ndan g zley p
11.  ar r eylediler y  rabb-ne k şşa dir z idel m ol iki d şm n
12.  askeri birbirine mu  abil olıca  iki c nibden ser-
13.  askerler el g rze urup ol iki  asker n    ylar n
14. ve ş flar n d z p er dizi er dizine at baş
15. at başına s n  yalmanı s n  yalma s n  yama yine k lıc balca ına

[63a]

1. ş yle    y d zdiler kim s n  yalman ndan asmaz dil anu 
2. d rna ından ge emezdi seyl   nkim birbirine mu  abil
3. olıca  iki c nibden meyd n a ıldı ferr şlu gir p
4. ol meyd n  ş l yup ve s p r p   r   ş kdan
5. p y  m cell  k ldılar m n d ler gir p nid  k ldılar kim
6. ad  alur dad  alur er gider at  alur er gerekd r kim
7. cih n h r g stere lu b-i h ner r stem-i d st n   nid r
8.  ala z lf   r-ı devr-i r stemd r bug n merd neler
9. meyd nıdur rec n almadan  anla  urtara ra  b-i n -be-k r
10. diy p   ş erenler    ş fa gel p na ar bir meyd n

11. kılup  aceb bu dem bu s at meyd ana kim-ki lu b-ı h ner
12. kim arz ide erlik topın h ner cev anıyla
13. kim  ala ecel p r henin ba ına kim giye devlet
14. t c  kim n ba ına nas b ola devlet t c 
15. ol server n ba ına nas b ola kim ben mu ammed m

[63b]

1. ol  alav t get re ol dem n   h anı g rdiler kim
2. fir z-ı cih ng r serverlerinden yetmi  ar   add u   metiyle
3. cih n-pehliv n zer  l-i zinde-pu  na ra urup fir z-ı cih ng r
4. ve serverlere ba  koyup b d-ı  ab h-ve  ra  ın meyd ana
5. s rdi eyle kim merd ne s rdi fir z-ı cih ng r zer  l-i
6. zinde bu  a ru  meyd nına gird ğine  af  s r p
7. eyd r ey begler bu serverde bir y m m g r p nice kerre
8. tecr be  ıldum her  anda kim bu server ile yold   olursa 
9. beher-  l ol i  n r st gel r u ur 
10. u ur  a uk serverlerd r  m d budur kim
11. fırsat biz m olup k ff r-ı   k-s r  askerin
12. an  ar b m nhezim  ılavuz dedi serverler fir z-ı cih ng rden
13. bu s zi i id p zer  l-i zinde-p  a  fer n  ıldılar
14. bu ya adan zer  l-i zinde-pu  cevel n iderek seyd ne
15. ir p y zin  asker-i k ff rdan ya a  ılup el  aldurup

[64a]

1. iki c nibden  alınan g s-ı  arb leri di indir p

2. bā-āvāz-ı bülend naʿra urup eydür hey hāy her kim
3. beni bildi bilsün bilmeyen āgāh olsun kim benüm zerķāl-ı zinde-
4. pūş her kim ārzū-yı ecel kılrur bugün meydānıma
5. gelsün görsün ʿālemde erlik nice olur aña
6. göstereyüm dedi hemān ol sözi işidüp
7. küffār ʿaskerinden gürcİstān kāfirlerinden
8. ğāzbān-ı gürcİ dirler bir laʿīn var-ıdı tamūr-ı gürcİnün
9. pehlivānlardan idi elli sekiz arş kıdd u kāmetyile
10. çinī pūlāda ğarķ olup rahşın meydāna sürdi
11. cevelān iderek zerķāl-ı zinde-pūşa berāber gelüp
12. nīze ucuyla işāret kıldı yaʿnī salām virdi
13. zerķāl-i zinde-pūş rikābıyla işāret kıldı
14. ğāzbān-ı gürcİ ğāzaba gelür egri egri zerķāluñ
15. yüzine bakup eydür ey nā-be-kār beni çağırup

[64b]

1. bağırursın bu meydāna gelmekden murāduñ nedür dedi
2. ze[r]ķāl eydür ey kelb ibn kelb meydāna gelen niye gelür
3. baş kesüp kıan dökmege gelür hüdā fırsat virürse
4. keserin başuñı dökerin kıanuñı götürürin cihāndan
5. ad ve şānuñı ve illā fırsat senüñ olursa
6. biz senüñ elünde şehid olup saʿd olavuz dedi ğāzbān-ı
7. gürcİ zeķāldan ol sözi işidüp vāyki kaçıldı
8. yıldırım misxāl şakıldı vāy bire nā-be-kār sen misin

9. benüm gibi server öñinde böyle küstāhāne
10. söz söyleyen diyüp el bende-yi dāstāne urup
11. kırk adım girü tırdı ol bendeniñ duvumın
12. koltuğunda berkidüp yalmānın bir buçuk kulac
13. at yelesinden taşra gösterüp zerķālūñ sīnesin
14. gözleyüp hısmıyla irdi er güci at güci
15. sīneye yakın irdi nīze ucı zerķāl-i zinde-püş

[65a]

1. darb eyledi şol nīzeyle sīnesinūñ arası bir kulac yer
2. kalıcaķ cüst şıçrayup raḥşından zemīne indi
3. raḥş kuvvetiyle ġazbān-ı gürcī geçüp gidince zerķāl-i
4. zinde-püş raḥşinuñ üzerinde bulunup ġazbāna muķābil
5. oldu iki asker ġazbānuñ nīzesini zeķālūñ redd eyledi
6. sxabīt taḥsīn kıldılar bu yañadan ġazbān nażar kılup
7. gördi kim zerķāl selāmetdür cevelān ider kaķıyup el
8. gūrze urup zerķālūñ üzerine raḥş sürdi var
9. kuvveti pāzūya getirüp kol kıldurup irüp ze[r]ķāl
10. bir muḥkem darb urdı zerķāl-i zinde-püş gūrzin
11. berāber virüp irüp zeķālī depere tutup kılıçladı
12. ze[r]ķāl gūrzin berāber virdi ġazbānıñ kılcı gūrze toķanup
13. iki pāre olup laʿīn öñinden ġazabla getürüp ol
14. kılıç pāresiyle zerķālī atdı zerķāl gelürken siper göbegiyle
15. çalup yabana düşürdi çünkim nevbet zerķāl-i zinde-püşa

[65b]

1. geldi ol dahı el sīnesinin gözleyüp bād-ı şabā gibi
2. irdi ğazbān-ı laʿīn ol gürcī-yi bī-dīn zerķālūñ
3. gelişinden vehm idüp bir seng-i asiyāb
4. misxāl siper-i pūlādı yüzine çeküp kendüyi siper içine
5. şaklayup ya keçeyani pāllās pūşān ya paṭra māya yantarus sen
6. himmet eyle bu nā-be-kāruñ şerrinden beni şakla diyince olmadı
7. zerķāl-i zinde-pūş irüp ğazbānuñ siperine bir nīze ile
8. gelmişdi-kim firengī ātlāsdan tımışkı eline nice geçerse eylece
9. geçüp ğazbān-ı gürcīnūñ sīnesine irüp sīnesin
10. yarup bir kılac nīze demreni bālā bayüp güneşe karşı
11. ğazbānıñ arkasından taşra çıkdı ğazbān-ı laʿīn
12. bir kerre himār-leyin çağırup bağırup cān tuzāḥa ısmārladı
13. zerķāl-i zinde-pūş çeküp nīzesin alup nīze taʿnıyla
14. iti virüp ol laʿīni rahşından zemīne düşürdi
15. anı görüp gürcīstān ʿaskerlerinden kopdı islām

[66a]

1. ʿaskerinden zerķāle āferīn eylediler anı görüp altmış
2. arş kıdd u kāmēt ile kārūn-ı gürcī zerķālūn üzerine
3. rahşın sürüp bī-muḥāba irüp cenge başladılar
4. aradan yedi ḥamle ḥaṭā geçüp zekāl-i zinde-pūş anı dahı
5. helāk kıldı fırın taşı kārūn-ı gürcī gördi depeledi
6. tıgla murdār kânın zemīne sildi evrāmı gördi helāk

7. oldu gürkân-ı gürcî gördi helâk oldu bâri ne-kışşa
8. dîrâz idelüm zeķâl-i zinde-püş şahâ-yı kibir ideñ meydânı
9. tutup gürcîstân beglerinden ol cehennem seglerinden
10. on yedi nâmdâr pehlivânlar depeleyüp tıgıyla kanların zemîne
11. sildi anı görüp gürcîstân şâhı dehyân-ı gürcî
12. oğlı tahmûr-ı gurcî gâzaba gelüp yanında olan
13. pehlivânlarına ve serverlerine hışm idüp eydür ey la'înler
14. her biri gürcîstânda iken dürlü dürlü da'vâlar idüp firûz
15. gözü göze kestürmezdüñüz şimdi firûzuñ bir ednâ pehlivânı

[66b]

1. meydâna girdi bu kadar serverlerüñüz depeledi ya firûzuñ
2. ol güzîde serverleri görürse hâliñüz nice olur
3. hemâñ hüneriñüz karılamak mîdur hebl-i â'lâdan ok
4. toķansun sizüñ gibi pehlivânlara ben dahı ķorsañ
5. âteşperestlere minnet etmeyüp atam dehyân-ı gürcîniñ
6. ķanın sizüñ eliñüzle alsam gerekdür diyüp
7. her birine serzenişler kıldı râvî eydür gürcîstân
8. kâfirleri tahmûr-ı gürcîden bu sözi işidüp
9. gayrete geldiler içlerinde bir la'în var-idi cihân pehlivânlık
10. şaṅtalîsinde otururdu ol la'înüñ adına erkâş-ı
11. gürcî dirlerdi yetmiş yasına irmiş la'în idi yetmiş
12. yedi arş ķadd u ķâmet çekerci kendü gibi pehlivân
13. on yedi nâmdâr oğlanları var-idi hemân ol la'în

14. yetmiş yedi arş qadd u qāmet ile bir tağ pāresi gibi

15. mest gergedāna sūvār olup çinī pūlāda ġarq olup

[67a]

1. ʿazm-i meydāna eyledi öñince oġlanları ve kendü

2. pehlivānları piyāde olup ʿalis tıru yuvus yuvus diyerek

3. ol laʿīni meydāna getürüp hebl-i aʿlā yāriciñ

4. olsun batra māni yanıtirus yardımçı olsun ulu hāç

5. kiçi hāç himmetciñ olsun diyüp duʿā kı lup gerü çekildiler

6. erqās-ı gürcī anları selāmlayup anlar gerü döndiler

7. laʿīn-i kibir kīn ile raḥşın sürüp zerqālūñ öñin

8. aldı eydür ey nā-be-kār-ı tūnī bu gürcīstān serverlerin

9. niçün böyle helāk idüp yirlerin hāk eyledüñ bunlaruñ

10. qanı saña qalacaq mıdur dedi zerqāl eydur ey laʿīn gürcīstān

11. kāfirleri daḡı bir adam degüle ya anları helāk itmişsin

12. ya hınzır depelemişsin bir bölük bī-dīni bī-ġayret nān-ı nemek

13. ḡaqqın bilmeyen laʿīnlerdür dedi erqās-ı gürcī çüz kim

14. ze[r]qāl-i zinde-pūşdan bu sözi işidüp şöyle ġazaba geldi kim

15. bir pāre āteş olup ol laʿīn ol ġazabla el gürz-i

[67b]

1. kūh-peykere urup kırk adım yirden zerqālūñ üzerine

2. gergedān sürüp hışımıyla irişüp kuvveti bāzūya

3. götürüp zerqāle bir muḡkem dar b urdı zerqāl-i

4. zinde-pūş ḡaykırup gürzini berāber virdi iki gürz

5. birbirine tokanup kopdı tırağa üni vardı horāsān-ı
6. ırāğa gürzler ortasından ulüvv bir ulüvv âteşler çıkup
7. yürek gerdi ğubārı kalxup āsmāna direk direk oldu
8. zerķālūñ kolları ditreyüp gürz gürzden haṭā kıldı
9. zerķāl-i zinde-puş ol hāli görüp götürüp kendüyi raḥşından
10. zemīne pertāp kılup iki ayağı üzerine tırdı darb-ı
11. gürz inüp zerķālūñ bindügi raḥşı hurda hām eyledi
12. zerķāl ol hāle ziyāde ḥayf idüp ğazaba geldi erķās-ı
13. gürcī darb urub raḥşı kuvvetiyle geçüp giderken
14. ze[r]ķāl-i zinde-puş ayakların zemīne kaķup uķāb misxāl
15. şıçrayup erķāsun raḥşinuñ saġrısında bulundu çüst

[68a]

1. ḥançer çeküp erķās-ı laʿīnūñ arkasına bir ḥançer ile urdı kim
2. ucu sīnesinden taşra çıkdı erķās bir kerre āh idüp
3. ayakları rikābından boşandı zerķāl neylerse idüp
4. ol zemīne düşürüp yirde bulundu velī erķāsuñ
5. raḥşı ğāyet bed-hū raḥş idi şöyle ürkdi kim bir adam
6. boyu hevāya şıçrayup iki ʿaskerūñ ortasından şıçraya
7. toġru kılıçların şalarak ok gibi çıkup gitti zerķāl-i
8. zinde-puş ğāyet çapuk server idi elifī cehdiyla ayakların
9. rikāba geçürüp anuñ yelesine muhkem yapışmış idi ol bed-hū raḥş
10. ğāyet çapuk raḥş idi ne-ķadar cehd eyledi licāmın alamadı
11. zerķāl alup iki ʿaskerūñ ortasından şahrā-yı bī-pāyāne

12. ٲoĖru Őoyle gitdi kim bir ānīde nā-bedīd olup gitdi
13. Őoyle-kim iki  asker  n ortasından  ıķup Şehr-i ĥorāsānu 
14. cāb-i ġarbīsine  oğru  atı yaydan ok  ıķar gibi
15. giderdi zer āl-i zinde-p   dan ġayri server ola idi

[68b]

1. zemīne  alup begleri hel k itmi  idi velī zer  l
2. ol gergedānu  boynuna muhkem Őarılıp eyere oturup
3. muhkem  zengiye ayakların basmı  idi bir ānīde ni e k h-i
4. kevser na-bedīd oldu anı g r p iki  askerden h y h 
5. āsmāna irdi bu ya adan er  su  oğlanları anlaru 
6. ol h lin g r p āh id p ya aların  ak id p
7. gel p er  s-ı g rcin   le in meyd ndan  ıķardılar
8. alup b rg hına gitdiler ve bir ac y z g rc  k firleri bile
9. er  s-ı g rc ni n oğlı ve oğlı oğlanları zer  l  
10. ardına d   p gitdiler r vi eyd r ze  l-i
11. zinde-p     am   -ı d v ne ġ yet severdi d im anu  ile
12. mu  hib idi anda g r p h y biz m p rlan u  begi at alup
13.  a dı olmasun kim zemīne urup  ızıl Őuyın  ıķarayum
14. ru ağı ezile vey   d  avurlar ile g t r p  ızıl
15. Őuyın  ıķaralar diy p deste- ub  omuzına urup

[69a]

1. y z altmı  iki ar   addle b d-ı Őab vu  ze  l   ardınca
2. giden k firler  n ardınca d   p gitdi Őoyle-kim

3. bir ānīde nā-bedīd oldı ʔamķāç-ı dīvāneniñ
4. zerķāl ardınca gitdügin gürcīstān kāfirleri
5. görüp ol günlerden ümīdi kesüp artuķ
6. kimseniñ zehresi olmadı-kim kim gideler
7. varup anlara yardım ideler bu yañadan meydān hāli
8. ķalıcaķ hemān anı gödiler kim ʿanķānīye pehlivānlarından
9. bir laʿīn yetmiş dört arş ķardd u ķāmet ile ʿazm-i meydān
10. eyledi ol laʿīnün adına ʿaʔafān-ı āhen-pūş dirlerdi
11. ğāyet yāvūz laʿīn idi pes ol meydāna girüp
12. ʔarīdī civān görüp naʿra urup islām ʿaskerinden
13. irdelüp islām ʿaskerinden anı görüp pencāl-ı
14. berdeʿi elli beş arş ķadd u ķāmet ile ʿazm-i meydāna kılıcaķ
15. fīrūz-ı cihāngīr aydur hayf ol server anuñ

[69b]

1. herīfi degüldi diyince pencāl-i berdeʿi ʿaʔafānuñ
2. öñin alup birbirine bī-muķāba ħamle ķılup ʿazīm
3. cenk ķıldılar şöyle-kim tozlar āsmāna direk direk
4. olup āhīr ol laʿīn pencāl urup bir ʔarбіyla
5. şehīd eyledi ķarınʔaş behlül-i berdeʿi anı görüp yaķasın
6. ʔak idüp irüp ol laʿīnün öñin alup birbiri
7. ardınca üç ħamle ķıldı menʿ idüp ʔarбіyla ol serveri
8. daķı şehīd eyledi çin serverlerinden şāmus-ı çīnī görüp
9. şehīd ol anı görüp elli dört arş ķadd u [ķā]met ile ħalķāl-ı

10. nişābūrī gördi şehīd oldu anı görüp firūz-ı cihāngīr
11. aydur niçün bu serverler ākrānlu ākrānın gözlemezler ol la'ın
12. manķāla la'ındür anuñ ākrānı olmayanı serverler
13. meydāna girmesün diyince nāgāh anı gördiler kim
14. ħorāsān serverlerinden şeh-süvār-ı ħorāsānī elli arş
15. kadd u kāmēt ile aķ şaķal sīneye şalmış raķşın sürüp

[70a]

1. firūz-ı cihāngīrūñ öñine gelüp raķşından
2. inüp üzengisin öpüp aydur ey ciger-kūşem firūz-ı
3. cihāngīr ben senüñ eski lālalaruñdanum benüm sen
4. omuzumda büyüyüp elimde ħaşıl olmışsın devr-i murādım
5. ħaķķdan buydı kim ölmedin mübārek cemālūñ görüp
6. şād ħandān oldum biĥamdillāh naşīb oldu sen
7. şāĥib-kırānıñ mübārek cemālin görmek müyesser oldu
8. şimden gerü hemān ħaķķ-ı subĥāne u te'ālī ħazretlerinden
9. murādum oldur kim āĥir °ömrümde şehīd olup sa'ādet-i ebedīye
10. irüp devlet bulam emdi lütf kıl icāzet ver girüp
11. ħaķķ yoluna ķurbān olayum zīrā kim bu gice vāķi'de
12. baña beşāret kıldılar kim yā şeh-süvār yarın şehīd olup
13. şehīd olursın didiler diyüp aĥladı firūz-ı cihāngīrden
14. icāzet taleb kıldı firūz-ı cihāngīr ol pir-i mübārekden
15. ol sözi işidüp ol ķahramānı gözleri yaş-ile tölüp

[70b]

1. aydur ey lāla ben saña icāzet virmezdüm şol āşıl
2. merdāne serverler  tururken pirlik   leminde sen meydāna
3. giresin ni-del m men   ılursız g n hk r oluruz seni
4.  az dan men   ılmayalum diy p des  r virdi pir-i  ehs v r na ra
5. urup ol k fir n   nin aldı  ataf n-ı  hen-p   
6. ba up pir  ehs v r  g r p  ah ah yla g l p aydur h y
7. pir-i n - alef meyd na seni mi g nderdiler  anı fir z vey   anı
8. ol l f g z f iden man  la pehliv nlar ni  n meyd na gelmey p
9. havf iderler dedi  ehs v r-ı  or s n  aydur ey la  n-i ebed
10. sen ne mel  ns n kim fir z-ı cih ng r n md r server
11. sen  n gibi k fir  n mayd nına gire vey   d senden  azer  ılalar
12. ben m da ı mur dum  eh d olma dur kim i d m id p bug n meyd na
13. gird m eger  a   ru sat ve fur at vir rse sa a bir i   ılayum kim
14.  alemde defter-i d st n ola ve olmaya kim va de yetmediyse ben
15. sen  n el  nde  eh d olam dedi r v  aydur  ataf n-ı  hen-

SONUÇ

Bu çalışmayla kelime tercihlerinin, kullanım sıklıklarının tesadüfî bir şey olmadığı ve kelimelerin tercih edilmesinde, sıkça kullanılmasında görünmeyen anlam tabakaları olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Böylelikle kelimelere dikkat çekilmiş ve farklı bir bakış açısıyla metin incelenmiştir.

Metindeki bütün sıfat ve zarflar tespit edilmiş, tablolar hâlinde sıfat ve zarf türlerinin kullanım sıklıkları gösterilmiştir. Bu kullanım sıklıklarının sebebi belirlenmeye çalışılmıştır.

Metinde toplam 2.959 sıfat kullanılmıştır. Bu sıfatların 1.428'i niteleme sıfatı, 1.531'i belirtme sıfatıdır. 1428 niteleme sıfatının 100'ü sıfat fiil ekiyle, 523'ü yabancı terkipte, 805'i Türkçe terkipte kurulmuştur.

Metinde kişiler vasfedilirken sıfat tamlamasının yanı sıra zarf-fiil ve cümle de çokça kullanılmıştır:

ol ʿasker aklar giyüp (34a/12)	yetmiş arş kıadd u kâmet çekmiş (56b/3)
(ak giyimli asker)	(yetmiş arş kıadd u kâmetlü)

Yabancı terkipli niteleme sıfatları daha çok kişileri vasfeder. Bu sıfatların çoğunda nispet eki (-î) vardır. Bir millete, kavme, dine, devlete, şehre, yere veya bir düşünceye ait olma işlevleriyle kullanılmıştır. Bu kullanımın birçok sebebi vardır. Birinin adının yanında nereli olduğu, nereye ve neye ait olduğu söylenerek aynı adı taşıyanlardan ayrılır. Ayrıca bir gruba ait olma, bir örgütlenme için de kullanılmıştır. Anadolu'da birine ilk nereli olduğu, kimlerden olduğu sorulur. Bu ta eski zamanlardan beri süregelen bir gelenektir. Çünkü bir kişinin nereli, nereye ait ya da kimlerden olduğunu öğrenmek onun hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmak demektir.

sehlân-ı horasânî (2b/3)	şalşâl-ı zeñgî (10b/9)
--------------------------	------------------------

Metindeki diğer sıfatlar; Müslüman askerlerin ve gayrimüslim askerlerinin sıfatları, kıyafetle ilgili sıfatlar, mekân ilgili sıfatlar, savaşta unsurlarla ilgili sıfatlar, benzetmeyle kurulan sıfatlar ve ikileme ile kurulan sıfatlar olarak tablolar hâlinde gösterilmiş ve incelenmiştir.

Hangi sıfat-fiil ekinin hangi fiillere kaç defa eklendiği tablo hâlinde gösterilmiş ve sıfat-fiil ekleri tek tek incelenmiştir.

1531 belirtme sıfatının 609’u işaret sıfatı, 461’i sayı sıfatı, 430’u belirsizlik sıfatı ve 31’i sayı sıfatıdır. En çok işaret sıfatının, en az ise soru sıfatının kullanılması metnin soru sormadığı; işaret ettiği, hedef gösterdiği anlamına gelir. Metnin konusu savaştır ve savaşta bir hedef vardır.

Sayı sıfatlarının kullanım sıklığının fazla olması dikkat çekicidir. Savaşta sayılar önemlidir. Askerlerin, düşmanların, silahların sayısını bilmek gerekir. Metinde kullanım sıklığı fazla olan sayılar tek tek incelenmiş ve bu sayıların gizemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Metinde sıfatın miktar bildirmesine ve sıfatın sayı olmasına rağmen isim, çokluk eki (-lAr) almıştır. Bu yapıda 39 sıfat tamlaması vardır. Sıfat tamlamasının bu şekilde kullanılması Farsçanın etkisindendir. Çünkü Farsçada sıfat da isim de çoğul olabilir. Tercüme metinlerde mütercim, hedef dilde var olan yapıyı değiştirdiğinde mana kayıplarının oluşacağından endişe edip kaynak dilin ifade şekillerini bazen olduğu gibi hedef dile aktarır. Böylelikle kaynak dilden hedef dile bu tür yapı taşımaları meydana gelir.

Belirsizlik sıfatı olarak en çok “bir, cümle, birkaç” kelimeleri kullanılmıştır. bir, “herhangi bir” anlamında; cümle, “bütün” anlamında; birkaç ise daha çok Müslümanlar için ve “az” anlamında kullanılmıştır.

Metinde 2505 zarf kullanılmıştır. Bu zarfların 2173’ü hal zarfı, 242’si zaman zarfı, 56’sı miktar zarfı, 23’ü yer-yön zarfı ve 11’i soru zarfıdır. Ayrıca 2505 zarfın 1571’i filimsi ekiyle oluşmuştur. Bu da metnin fiillere dayalı bir metin olduğunu gösterir. Metin bir savaşı anlattığı için devamlı bir hareket, iş ve oluş vardır.

Metinde 242 zaman zarfı vardır. Zaman genelde sabah, akşam ve gecedir. Hikâyenin kahramanları, zamanı günümüz insanı gibi ayrıntılı ve bölünmüş şekilde kullanmayı gerektirecek kadar girift bir hayat yaşamadıkları için zaman zarflarının sıklığının ve çeşitliliğinin metinde sınırlı kaldığı görülmektedir.

Metinde mübalağa vardır, her şey çok güzeldir, askerler çok güçlüdür. Miktar zarfları da fillerin ölçüsünü çoğunlukla “ğāyet, ‘azīm, ziyāde, ḥaylī” gibi kelimelerle artırmıştır.

Yer-yön bildiren kelimeler, isim çekim eki aldığı anda isim olur. Metinde zarf olacakken isim çekim eki aldığı için zarf olmayan bir kelime yoktur. Türkiye Türkçesinde “yukarıya” da gidilebilir, “yukarı” da gidilebilir ama metinde sadece “yuḡaru” gidiliyor.

Soru zarflarının az olması metnin soru saran bir metin olmadığını gösterir. Soru zarfı olarak genelde “nice” ve “niçün” soru kelimeleri kullanılmıştır.

Metinde kullanılan -(y)Up, -(y)IcAk, -ken / iken, (y)IncA, -(y)ArAk, -mAdAn, -All, -(y)V, -dUkCA zarf-fiil ekleri alt başlıklar hâlinde tek tek incelenmiştir.

Fîrûz-ı Cihângîr ve Nemrûd-ı Âteşperest’in anlatımında kullanılan sıfat ve zarflar tespit edilmiş ve incelenmiştir. Bu kahramanların nasıl anlatıldığına ve kelimelerin altında yatan metnin görünmeyen anlam tabakalarına ulaşmaya çalışılmıştır.

Fîrûz ve Nemrûd’un adıyla birleşmiş birer sıfatı vardır. Fîrûz’un bu sıfatı “cihângîr”dir. Nemrûd’un ise “âteşperest”tir. Nemrûd, fizikî, maddî olarak iyidir ama manevî olarak kötüdür. Kibirli, huysuz, kara gönüllü ve yalancıdır. Nemrûd, örnek alınamaması gereken kötü biridir. Fîrûz ise Allah tarafından gönderilen fizikî, maddî, manevî her şekilde iyi, güzel, alçakgönüllü, mübarek ve örnek alınması gereken biridir. Metnin derin yapısında Peygamber vardır. Fîrûz; Hz. Muhammed SAS’in izinde, müttakî bir Müslümandır.

Metindeki sıfat ve zarf türlerinin, anlamları, işlevleri incelendiği için bu tez sıfat ve zarf üzerine çalışma yapacak araştırmacılar için bir kaynak olabilir.

Tarihî bir metin olan Fîrûz-ı Cihângîr Hikâyesi, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi’nden bulunarak Türkçeye kazandırılmış ve 0-70 varaklarının transkripsiyonu yapılmıştır. Böylelikle ilim dünyasına, Türkçenin incelenmesine ve araştırılmasına bir metin daha kazandırılarak katkıda bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (2015). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- BABACAN, V. (2018). Yûnus Emre Metinlerinde Sayılar. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 270-304.
- BATUK, C. (2021, Ağustos 14). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/nemrud> adresinden alındı
- BOZKURT, K., & BOZKURT, H. (2012). Sayıların Gizemli Dünyası: Kültür ve Edebiyatta Sayı Sembolizmi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 717-728.
- ÇELEBİ, İ. (2021, Ağustos 25). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ruya> adresinden alındı
- ÇETİNKAYA, B. A. (2000). *Sayıların Gizemi ve Tasavvufun Dinamikleri*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- DEVELİOĞLU, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- DİA. (2021, Ağustos 13). *Türkiye Dünya Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Dünya Vakfı İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/celalzade-salih-celebi> adresinden alındı
- Diyanet İşleri Bakanlığı Kur'an-ı Kerim*. (2021, Temmuz 23). Diyanet İşleri Bakanlığı Kur'an-ı Kerim: <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Zâriyât-suresi/4722/47-49-ayet-tefsiri> adresinden alındı
- DOĞAN, L. (2015). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

- DURBİLMEZ, B. (2008). Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar. *Turkish Studies*, 340-349.
- ERGİN, M. (2019). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜNDÜZ, Ş. (1998) *Din ve İnanç Sözlüğü*. Konya: Vadi Yayınları.
- GÜVENÇ, A. Ö. (2009). Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 85-97.
- KORKMAZ, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kubbealtı Lugatı*. (2021, 07 25). KubbealtıLugatı:
<http://lugatim.com/s/CİHANGİR>
<http://lugatim.com/s/atesperest>
<http://lugatim.com/s/hilat>
- KURNAZ, C. (2021, Temmuz 26). *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslam Ansiklopedisi:
<https://islamansiklopedisi.org.tr/gul> adresinden alındı
- Laf Sözlük*. (2021, Haziran 7). Laf Sözlük:
<https://www.lafsozluk.com/2011/03/dort-ile-ilgili-atasozleri-deyimler-ve.html> adresinden alındı
- Osmanlıca Sözlükler*. (2021, Ağustos 10). OsmanlıcaSözlükler:
<https://www.osmanlicasozlukler.com> adresinden alındı
- ÖZKÖSE, K. (2014). Sayıların Gizemi. *Yeni Dünya Dergisi*, 113-120.
- SARITAŞ, S. (2021, Temmuz 24). *Tüba*.Tüba:
<https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/2501>

- /mod_resource/content/2/14.%20HAFTA.pdf
adresinden alındı
- SCHİMMEL, A. (2000). *Sayıların Gizemi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- SOYDAN, S. (2018). *Çağatay Türkçesinde Bazı Sayı İsimlerinin Kullanılışı ve Sayıların. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1797-1812.
- TOLGA, A. (2021, Temmuz 22). *AyşeTolga*.AyşeTolga:<https://www.aysetolga.com/100-sayisinin-spirituel-anlami> adresinden alındı
- TOKATLI, Ü. (1996). *Pir Mehmed B. Evrenos B. Nûreddin Zaîfî Kitâb-ı Bostân-ı Nasayih*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009) *Tarama Sözlüğü (I-VIII)*, 4. Bs., Ankara, TDK Yay.
- YAZAR, Sadık. (2011) *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.
- Yeni Asır*. (2011, Ağustos 12). *YeniAsır*:
<https://www.yeniasir.com.tr/hayatinicinden/2011/08/12/hz-peygamber-ve-torunlari>
adresinden alındı
- Yeraltı Târih*. (2014, Ağustos 20). <http://www.yeraltitarih.com/2014/08/turklerde-yedinin-sirri.html> adresinden alındı